ISSN 0155-0128

MELBOURNE CHRONICLE

Independent Cultural-Social Periodical

In This Issue:

SERGE I. LIBERMAN	—	AN UNWELCOME IMPORT: THE NATIONAL FRONT	1
ISRAEL KNOX	—	SOLEMN DAYS — AN ETHICAL HUMANIST VIEW OF ROSH HASHANAH and YOM KIPPUR	3
PROF. MOSHE PELLI	—	THE WINTER SEASON of AUSTRALIAN JEWRY	5
MATYLDA ENGELMAN	—	BENEVOLENCE, BROTHERLY LOVE and HARMONY — THIS IS B'NAI B'RITH	8
YONI RYAN	—	THE JEW AS AN ALIENATED FIGURE IN THE FICTION OF PATRICK WHITE and BERNARD MALAMUD	10
JULIET R. SEGAL	—	A STRANGE AFFAIR	12
		"SHALOM: A COLLECTION OF AUSTRALIAN JEWISH STORIES" (Book Review)	15
YVETTE BENTATA	—	TWO POEMS	16

PRICE $1.00

Published by the Jewish National Library and Cultural Centre "Kadimah"

MELBOURNE, AUSTRALIA No. 4 (15) SEPTEMBER—OCTOBER 1978

THIS YEAR

AND EVERY YEAR

Look to

JetsetTours

FOR THE LOWEST PRICES TO

ISRAEL

AND AUSTRALIA'S BEST VALUE

IN OVERSEAS PACKAGE HOLIDAYS

JetsetTours

18th FLOOR MLC BUILDING
303 COLLINS STREET, MELBOURNE, 3000.
TELEPHONE: 62 0041

Printed by York Press Pty. Ltd., 1-19 Hoddle Street, Abbotsford, for the Publisher
S. Goldstein, 7 Selwyn Street, Elsternwick, Victoria, 3185, Australia

Melbourne Chronicle

Independent Cultural-Social Periodical

SEPTEMBER-OCTOBER, 1978 **No. 4 (15)** **MELBOURNE, AUSTRALIA**

Address for Correspondence: Melbourne Chronicle, 7 Selwyn Street, Elsternwick, 3185, Australia

Editorial

An Unwelcome Import: The National Front

BY SERGE I. LIBERMAN

On June 3rd, 1978, a meeting was held in Melbourne to inaugurate the National Front of Australia. Among the resolutions passed was the following: "We of the Commonwealth National Front seek the reform of the present multiracial British Commonwealth of Nations into an exclusive close-knit association of white States, defined as States either of predominantly white population or in which whites are the ruling ethnic group." Among the more specific items of its twelve-point platform were closer ties with Great Britain, endorsement of the White Australia Policy, repatriation of all "non-white" migrants in Australia, apartheid for Aborigines, white rule for South Africa and every country where white men live, and the retention of the criminality of drug offences and homosexuality.

The inauguration was immediately welcomed by John Tyndall, Chairman of the British National Front, who wrote of it as the fulfilment of his dream. He wrote, too, that "it is in Australia's interest to remain a white country", adding that "it is only a matter of time before coloured immigration becomes a problem in Australia. You must learn from the British experience and nip it in the bud." Responding to the public furore that the newly-established Front created, the Victorian Chairwoman of the National Front, Mrs. Rosemary Sisson, wrote in 'The Age' (13/6/78), "The National Fronts of Britain and Australia are definitely not fascist nor Nazi. They are fairly opposed to fascism, Nazism, communism or any form of totalitarianism. . . . The aim of the National Front is not only a white Australia but a more democratic and free Australia. . . . Our members and supporters . . . are typical, decent, clean-living, hard-working, respectable, ordinary Australian men and women, together with a sprinkling of British and European migrants who are united by a common concern for the future of the nation."

These are beguiling words, seemingly innocuous, even attractive to and worthy of support by those who would regard themselves as proud, respectable, loyal Australians.

It is time to let facts speak.

Although the Australian National Front is claimed to be independent of the British organisation, it has an almost carbon copy constitution emphasising racial purity and extreme nationalism. Its establishment followed repeated consultations between local members and their British mentors over the preceding twelve months, and has received full support and blessing from the parent organisation, a brief history of which is immensely instructive.

The British National Front was established in 1967 through the union of three precursor organisations, viz. the League of Empire Loyalists, the British National Party and the Greater Britain Movement.

The League of Empire Loyalists was set up in 1954 by an A. K. Chesterton, and elderly journalist who had been a veteran of two world wars and of the South African army. The motive force behind its establishment was the post-War dissolution of the British Empire with the granting of independence to India and parts of Asia and the Caribbean. This led to open immigration into England of poor, sometimes unskilled, dark people. The aims of the League were to campaign against granting of independence to any more British colonies and to argue for the 'recapture of India', and the guiding principles behind it, as expressed in Chesterton's 'The New Unhappy Lords', were an updated version of the theory of both a secret communist-capitalist plot to destroy the white nations and create a one-world dictatorship

and a Jewish conspiracy exercised through Jewry's control of credit and its preponderant participation in America's most powerful industries and commercial firms. These views had a significant influence upon a schoolteacher named Colin Jordan and, through him, upon two other individuals, John Tyndall and Martin Webster.

These latter three became disenchanted with the League of Empire Loyalists and joined the British National Party, formed in 1960 by a landowner Andrew Fountaine and an industrial chemist John Bean. The Party arose in response to the decline of Britain in the 1950's, to the realisation that the country, once great, was now lagging behind its competitors, and to the race riots in Nottingham and Notting Hill. Among its demands were the repatriation of all blacks and the freedom and liberation of Britain from "the domination of the international Jewish-controlled money-lending system."

In 1962, the National Socialist Movement was inaugurated on Hitler's birthday by Jordan, Tyndall and Webster. It created an armed paramilitary group on the lines of the Nazi stormtrooper forces. After the jailing of Jordan, Tyndall and two others for offences of violence, the Movement fell apart. A rift, both personal and ideological, developed between Jordan and Tyndall. Jordan wanted an openly Nazi German-style organisation while Tyndall realised it would not succeed and accordingly, Tyndall, in 1964, established the Greater Britain Movement which, as part of its platform called for the compulsory sterilisation of all those who have known hereditary defects, either racial, mental or physical.

Seeking the unification and strengthening of groups with similar ideologies, the respective organisations of Chesterton, Fountaine and Bean, and Tyndall amalgamated in 1967 under Chesterton's chairmanship into the National Front which had a head office staff of five and a twenty man directorate. In 1972, John Tyndall became its chairman and the Front gained in strength. By 1973, it had about 12,000 members and in the general elections of 1974 polled 3.1% of the vote. In local elections in 1976, it won 40,000 votes in Leicester and some 25-30% of votes in other areas of high immigrant concentration and in decaying inner-city areas, in some cases polling more than the Liberals, the traditionally third strongest party in the country.

Originally regarded as a tiny band of cranks, the National Front is now believed by many Britons to be a serious threat to the survival of democracy. It is a group that sees Britain's future as being best served by her becoming a rigidly-controlled authoritarian police state, that believes with Tyndall that the survival of Britain is more important than the survival of parliamentary democracy, and that, in pursuit of its beliefs, adopts practices — marches, demonstrations, racial slogans, assaults, provocation of racial violence — that reveal it to be a front for dedicated and committed national socialists.

The platform of the National Front is broadly two-fold: racist and anti-Semitic.

It has called repeatedly for the deportation of Britain's black and Asian population. It has been responsible for the murder of three Asians in the summer of 1976. It has deliberately held demonstrations in immigrant areas, eg. in Lewisham (S.E. London) in August 1977, thereby provoking battles between anti-Fascists and police and between the Left and National Front marchers. It has carried out attacks on immigrant houses and shops, smashing windows, and daubing swastikas and obscenities in different regions.

Its anti-Semitic activities, although less violent and more verbal, have been none the less pernicious. The Nazi inspiration behind the National Front is barely concealed, and it is no accident that all of its precursors have been tainted by Nazi ideology. Witness, for example, Chesterton's Jewish and communist-capitalist conspiracy theses; or the liaison of the earlier National Socialist Movement of Jordan, Tyndall and Webster with Lincoln Rockwell, former leader of the American Nazi Party; or Martin Webster's boast that "we are busy forming a well-oiled Nazi machine"; or the creation of an armed paramilitary group on the lines of Nazi stormtroopers; or Jordan's belief in an openly German-style Nazi organisation and his declaration that "Hitler was right".

And if this is not sufficient, a look at the National Front's publications 'Britain First' and 'Spearhead' might be more persuasive. Initially phrasing its views in mild euphemisms to attract those who might otherwise be alienated by more intemperate declarations and pronouncements, it has since become more strident. Where, at first, Tyndall spoke of "international financiers" deliberately promoting black immigration to encourage race-mixing and destroy the white race, and of "a squalid mulatto future where a negrified Britain would eventually fall under the rule of others who had more wisely protected their own racial stock" (these 'others' being 'shifting shadowy figures of disproportionate influence and alien loyalties' — Britain First, October 1975), he has subsequently become

more explicit: "It is an inconstestable fact that Communism, both as doctrine and revolutionary movement, owes more to the Jews than to any other race. . . . So long as Jews are to the fore in promoting Communism and World Government, fuel is going to be given to those who maintain that there is a Jewish conspiracy for world power as outlined in the "Protocols of the Elders of Zion" (March 1976), and "The Jew is like a poisonous maggot feeding on a body in an advanced state of decay". To add insult to injury, the issue of Spearhead of July 1977 carried a review of A. R. Butz's "The Hoax of the Twentieth Century", a book that states categorically that the Holocaust never happened, that the allegations of mass murder were "manufactured by the persistent propaganda of the World Jewish Congress", that the confessions of SS killers were perjured statements extracted under duress" and that the gas-chambers of Auschwitz were "a tissue of lies".

Though pleading a democratic and free Australia, the Australian National Front stands condemned and damned by its association with a bird of a similar feather in Britain. The local Front talks of a Commonwealth National Front and of someday becoming the government of Australia, a piece of sheer nonsense. As a party, it is unlikely to gain much electoral mileage in Australia and will probably go the way of other local lunatic fringe groups such as the Nazi Party of Australia (which, too, endorses the National Front) and the Eric Butler-led League of Rights. As an entity, it does not constitute a threat to organised political life in Australia nor immediately to the country's democracy and parliamentary traditions — significantly, members of both Government and Opposition have condemned it — but through its publications, **propaganda and fabrications**, the National Front may insinuate its ideas surreptitiously into the thinking of the public and its leaders. This is where its greater menace lies and it is against these ideas that vigilance and opposition must be maintained lest they be transformed into violent action.

Australia has become a more openly pluralistic diverse and ethnically-varied society which has evolved this way in latter years relatively peacefully and democratically. To permit extreme racist views against **any** section of the community to spread unchallenged is to turn the clock back to the days of rabid and destructive nationalism and to risk disruption of Australian society and its institutions into a State in which no-one is safe.

September 1978.

Solemn Days — An Ethical Humanist View of Rosh Hashanah and Yom Kippur

ISRAEL KNOX

According to tradition, Rosh Hashanah and Yom Kippur are **yamim noraim**, days of awe, solemn days. Rosh Hashanah marks the beginning of a period of penitence and Yom Kippur completes it.

The Jew who labels himself "secularist" or "agnostic" is baffled by these holidays. He has not been able to cope with them as he has, for example, with Passover, by extracting their historical, poetic, and cultural elements, and just bypassing their religious content. . . .

The basic trouble is that the very terminology of the Holy Days — sin, repentance, forgiveness, Kingship of God — sounds alien to the secularist. It is at best an echo out of his remote past. And the fact is that for many in the synagogue too these words are no longer meaningful and do not correspond to genuine experience. But if there is an ethical-humanist dimension to Rosh Hashanah and Yom Kippur, then it should be possible to invest this terminology with contemporary significance and provide a reason for regarding these Holy Days as a common possession of all Jews.

There is a wonderful Hebrew-Yiddish phrase, **heshbon hanefesh**. The phrase connotes a taking stock of one's soul, an inner accounting, a sitting-in-judgment upon oneself. As we make our **heshbon ha-nefesh** we confess our failure to span the gap between conscience and conduct, between the standards we profess and the actions we perform. We remember what we should have done and did not do. This chasm between **believing** and **living** may or may not always be surmountable, but the refusal to try to span it is **sin** and the will to bridge it, at least to narrow it, is **atonement** and **redemption. Sin** is the gap between our promise and our conduct, between our standards and our actions.

The linkage of religion and righteousness, the insistence upon their inseparability, represented the most exalted and radical ad-

vance in the long history of religion, and perhaps in the whole of human thought. And this was the singular accomplishment of the prophets of Israel. These men were mountain peaks in the history of religion and their message was plain and direct. God is the God of righteousness and He abhors injustice. God's law is a summons to holiness — to help the widow, the orphan, the stranger in the gate, and above all, to love one's neighbour as oneself. And **neighbour** was everybody: all who were in need, who were victims of injustice, who were hungry and destitute. For the prophets, faith was not exhausted in lip service to dogma or a creed; faith was **faithfulness** to a covenant or righteousness. And sin was falling away from this covenant, or circumventing it, or corrupting it, or even externalizing it in rites and ceremonies without embodying it in conduct.

The prophets did not reject rites and ceremonies as an enhancement of life, as a crystallization of tradition, and as a concretization of collective memory. And they discerned their symbolic value as an expression of man's reaching out to something or to someone transcendent — something so near, because in our own groping toward the ideal there is an ineffable quality, and something so far, because so much of the ideal eludes us as we seek to attain it. Sin was now defined as social and ethical; it was located in the community and it involved the diminution of dignity through poverty and ignorance and man's inhumanity to man. . . .

The Hebrew-Yiddish word for repentance is **teshuvah,** and it means a turning and a returning: a **turning** from the wrong path and a **returning** to the right one. Sin is falling away from the covenant, from the law of righteousness, and repentance is both a subjective change of heart and an objective change of social relations and conditions in community through right action. Atonement is not private and introspective only, but also public and outgoing. It is **at-one-ment** with humanity and history and with the God of history, or, if you will, with that which is highest and best in history, in the universe.

The social and ethical aspect of sin is never lost sight of in Judaism, and the Talmud informs us that while all sins against God are forgiven on Yom Kippur, the transgressions against one's fellowman are outside of God's jurisdiction and can be forgiven only by the one who was wronged. . . .

Rosh Hashanah stresses the universalist motif. The prayers are not for Israel alone but for the entire world — for its redemption in righteousness and truth. There is the poignant plea in them for the establishment of the Kingdom of God. This Kingdom is to be one of righteousness and truth, in the spirit of brotherhood and neighborliness, and the annihilation of tyranny and inequality. The Kingdom is the ideal, the aim and object of the messianic expectancy and is in the future But like the messianic tension within us, it is already a component of the present, pointing towards the road before us. The going and the goal are one. **Kingdom** and **kingship** have an archaic ring for us, since they come to us from another epoch, but we ought not to regard such words literally.

The Kingship of God is noteworthy for its negations, its flaming **no** to idolatry, whether it be of man or of things. Idolatry is the ultimate and absolute loyalty to the **part** rather than to the **whole.** The Kingship of God was for ancient Judea what parliaments are for us today. It was a check upon the unbridled whims of the ruler; it was the voice of social justice; it was a constant reminder of the supremacy of the law of righteousness. Nowhere else did such a check prevail, and there was no appeal from the total authority and ruthlessness of the tyrant. Nor was it always effective in Judea, but there the ruler could be at least branded as one who did evil in the sight of God.

Our world is in crisis, and with Hamlet we repine that the time is out of joint. How are we to resolve this crisis? What is the remedy for our ills? It is incumbent upon us to realize that loyalty to a fragment, to a part, must merge into the comprehensive loyalty to the whole. The **one** must not swallow up the **many,** but the **many** must not stand in opposition to the **one**. The orchestration of the **many** into a **whole**, without impairing the uniqueness and distinctiveness of those who compose the **many** — that must be our immediate enterprise, if there is to be deliverance for humanity.

Some of the prayers in the liturgy of Rosh Hashanah and Yom Kippur are for the disappearance of idolatry from the world and for the consummation of the Kingship of God. Never was this as urgent as it is today when mankind stands upon the very edge of a precipice with the abyss stretching before it.

The Kingdom of God is symbolic of oneness of mankind in freedom, righteousness and dignity. And if God is what is best and highest in **us,** reaching out to that which is best and highest in the **universe**, then God is not in Heaven, but is a power in the world and in us for transforming ourselves and the world in preparation for the Kingdom.

The Winter Season of Australian Jewry

Impressions of Two Visits to Melbourne

BY PROFESSOR MOSHE PELLI

The visitor to Australia these days finds local Jewry in its winter season. It is not a calm winter but rather one that forecasts a 'cloudy to partially cloudy' future for Australian Jewry. Heavy rains fall frequently as a result of climatic vagaries, influenced by the 'Sunday Times' (concerning reports of alleged maltreatment of Arab prisoners in Israel). The winds change indeed, but the general trend is to bring about the scent of oil as the Arab influence is growing in circles that shape public opinion, namely the press, the electronic media, the universities and the political leadership.

It is an interesting Jewry, like the Australian platypus, which is endowed with a unique complexity: it is like a fish in water with fins and gills for breathing, a beak like a duck's, the body of a beaver, and yet it is a mammal. I met a young Jew whose parents were deported to Australia in 1812; another person, a "Palestinian" Jew, arrived here with his parents in 1929 and still speaks the Hebrew of old Tel Aviv; others arrived before World War II. Most, however, arrived from Europe or Israel after the Holocaust. Israelis, too, form part of this Jewry and, finally, Russian Jews as well.

This Jewry has not yet struck very deep roots in the local soil, this being due to the fact that the majority came to Australia in the great wave of post-War migration. Nor are its other roots, the Jewish ones, particularly deep and are perennially subject to nature's forces. Australia's remoteness and geographical isolation serve, paradoxically, to bring this Jewry close to Israel and to Zionism. It also serves as a common bond to consolidate the local community.

Relationships with Israel are indeed quite close. Local Jewish youth — which desires and seeks some Jewish identification — visits Israel in the hundreds, under the aegis of the various youth leadership training institutions (such as 'Hamachon L'Madrichei Hutz L'Aretz'), or as a service year in the kibbutzim affiliated with the youth movements. Some stay in Israel, but the majority returns with an "Israeli spirit", its batteries fully charged. There are those who see the visit to Israel as the fulfilment of a spiritual need — the realisation of values acquired in the Jewish day schools and youth movements. Nevertheless, the return to Australia is part of existing realities, dictated generally by the parents' demands and by other social and economic factors. The personal challenges and achievements of these youths, the children of immigrants, find expression in the mentality which gives priority to establishing themselves socially and economically on the professional ladder. Factories for spinning and weaving, first set up by immigrant Jews, are being closed, not only because of the economic situation but also because the children drift towards medicine, law and other such professions.

The pride of Melbourne Jewry is in its Jewish and Hebrew educational institutions. These schools have been successful in arousing an Israeli, Zionist and Jewish consciousness amongst the Jewish youth. Thousands of boys and girls are being educated in its day-schools — such as the reputable Mount Scopus College (with some 2200 students) which is a middle-of-the-road religious Zionist school, Bialik College which is a traditional Hebrew-Zionist school (with some 200 students), the Mizrachi Yavneh College, the extreme Orthodox Ohalei Yosef Itzhak for boys and Beth Rivkah for girls which form part of the Habad stream, the Liberal King David School, and two Yiddish schools, Sholom Aleichem and I. L. Peretz Schools. In addition, there exist Sunday schools at the various synagogues.

One of the problems raised in discussions with educators and local public personalities in that of teachers. At present, many teachers are imported from Israel for fixed terms and this arrangement is not always successful, let alone the fact that not all are suitable to their tasks, so I was told. There is a plan to train local teachers with the support of Mount Scopus College, but this is still in its early stages.

In addition to the formal education, Melbourne shows considerable activity in the cultural area, with lectures being given in English and Yiddish, with Israeli films and entertainment. The range of organisations is wide — from the Zionist Federation at Beth Weizmann to the Kadimah, the local institute for Yiddish culture, from the Department of Middle Eastern Studies at Melbourne University (a series of lectures in Hebrew Literature has been conducted by the present writer for the second year in succession) to the Association of Friends of the Hebrew

Moshe Pelli is Professor of Modern Heberw Language and Literature at Cornell University, U.S.A.

University, Women's Organisations, Magen David Adom, and the various synagogues. Many people attend their lectures.

The Hebrew high schools prepare Counterpoint meetings on Jewish problems, in which young lecturers and spiritual leaders from Israel and the Diaspora bring the message of Judaism to the local youth. At a weekend of this kind, the youths find themselves in a total Jewish existence. One young man told me of an emotional experience he had in one of those Counterpoints. After a lecture on ethics, he cried bitterly feeling that he was not a "good" Jew all year round. This young man, who was currently completing his medical studies, strongly criticises the alleged cynicism of his atheist father who sent him to a religious school. However, this medical student does admit that his education has tied him strongly to Judaism.

The question of the future of Australian Jewry emerges in discussions with local Jews of all circles. There are some who express a strong pessimism about it. According to this point of view, the Holocaust consciousness found in the parent generation in its fullest measure is absent within the younger generation. On the other hand, others profess hope based on the influence of the intensive Jewish education that is given to their children. Lighting the candles and reciting Kiddush are part of an Erev Shabbat meal in one non-religious family I was invited to. An Israeli couple in its thirties who in Israel turned away from religion completely are now members of a Liberal Congregation and attend Friday night services regularly in order to tie their children to Judaism.

A Jewish academic at Monash University who is President of Hillel, Dr. Paul Gardner, has high hopes for local Jewry. He points to the growth of a young native leadership, and pessimism is quite remote from him. According to him, the community has to create a communal centre that will serve the whole Jewish population of Melbourne. Beth Weizmann, the current centre, although a central locale, is not designed to serve the needs of sport and large-scale performances. Nor does the Hakoah Club in Sydney, although it is central, diverse and large, furnish, according to many, an example of a community centre, but rather shows some weaknesses of Sydney Jewry. What shocks the Jewish visitor to the Hakoah Club is the ringing of hundreds of gambling machines; the image is of scores of Jews standing and expressing their Jewishness by pulling the poker machine levers. A popular restaurant (that does not serve kashrut) provides Jewish gastronomy, and a noisy night-club caters for spiritual and cultural needs.

One of the problems is related to the stagnation of Australian Jewish population growth. Local Jews do not desire to have more Israeli migrants, but hope for a certain alleviation of the situation to come from Russian Jewry. Meanwhile, it was pointed out to me, the Russian Jews who do arrive here are "problematic" and fall as a burden on the community, mainly with regard to Jewish education. On the other hand, a young woman who still has family behind the Iron Curtain complained to me bitterly about the hard treatment by some local Jews of immigrant Jews. Against the Israelis, it is claimed that they do not participate in the community's religious and cultural life and that they do not contribute to appeals. One Israeli woman in her early twenties complained to me that the Israeli "material" who arrives here (excluding herself and a few selected others) is not particularly praiseworthy, and she therefore prefers to keep non-Jewish company with whom she has more in common.

It seems that the root of the problem with regard to local Jewry is that of the continuing generation, not so much from the immediate question of population growth but rather the difficulties of keeping the young generation within the Jewish framework. The critical age is that of the years following high school — the years of university education. Young adults, confined to "ghetto-type" education, emerge at this age into society at large, and some of them are frequently burned. Graduates of the Hebrew schools, however, claim that their education has prepared them to cope with the general surroundings by fitting them with a firm Jewish identity. He who has not studied in a Jewish school, they say, finds himself in spiritual and identity confusion. One notes a lack of a social framework and of intellectually stimulating programs to engage these young adults. Mr. Shimshon Kamil, President of the State Zionist Council in Victoria, told me, "From the ages of 25 to 45, we do not see these young Jews."

The Melbourne University Jewish Students' Society endeavours to be active but its functions are not intensive, regular or sufficiently related to need. Non-involvement seems to mark both the Jewish and non-Jewish students whose almost sole interest is in their professional advancement. However, one student at Melbourne University reassured me that Jewish students **are** active on campus. This is evident in the following example. The Australian Union of Students has strongly leftist trends and takes an extreme anti-Israel stand. Melbourne University students tried to break away from the

National Union in order that student money would not be used for political purposes. The Jews among them insisted that union dues not be used for anti-Israel propaganda. The ex-President of the Jewish Students' Society and of the University's Student Representative Council, Michael Danby, was subsequently beaten up by Maoist leftist extremists and required hospitalisation. Anti-Israel motions on campus were rejected as a result of pressure from the Jewish students. However, one student asked, with apprehension, "But how long will we succeed to maintain our stand?"

The problem of the "continuing generation" is also that of the continuity of the generation; namely, to what extent does the Jewish community enable the Jewish university students to expand their horizons in Jewish and Hebrew studies. At Melbourne University, Hebrew studies are offered in the Department of Middle Eastern Studies. However, the curriculum and teaching techniques must be improved, updated and expanded in order to meet current needs.* In Melbourne's Prahran College, a curriculum of Jewish studies has been established. Its program provides for the educational needs of the adults in the community and offers instruction in Hebrew, Yiddish and Jewish History. The Director is Mr. Henry Shaw and a full-time instructor has been recruited for the purpose of fulfilling its program.

The emergence of an ethnic consciousness in Melbourne, where more than one-third of its population are immigrants, and the concept of a pluralistic culture may further advance Hebrew culture and a Jewish consciousness. Hebrew and Yiddish radio programs can be heard and English and Yiddish journals are available to the Melbourne Jew. However, these are only the tip of the iceberg. A Jewish intellectual, born in Melbourne, but who has spent several years abroad, tells me that he cannot find his place back here. It is difficult, he says, to motivate this Jewry.

There is a sense of lack of a challenging intellectual atmosphere: provincialism and parochialism seem to mark both Jewish and non-Jewish Australia. A large proportion of news of the wider world, for example, is glossed over in the local press. And this is typical of the more serious newspapers as well. Because of this, an intense protest followed last year's publication, with a bold exaggerated headline, of a "Sunday Times" article on the alleged torture of Arab prisoners in Israel. Letters of protest were published both on its falsity and on the distortion of its dimensions into the leading item of the day.

Is this anti-Semitism? Or anti-Zionism? These phenomena do exist. Sports clubs that exclude Jews do exist in Melbourne as well as in other cities in Australia. In personal contacts, the Jew is sometimes faced with strong anti-Jewish expressions, especially in some radio programs and on the sports field. Nevertheless, the Jews themselves are not entirely free of anti-Gentile sentiments. One local slang term for non-Jew that I heard only here is "Yok" (and this did not originate in Turkey).

One hopes that the appointment of Sir Zelman Cowen as the Governor-General of Australia — the second Jew to be appointed to this high position — may help towards the disappearance of anti-Semitic phenomena in Australian social life.

All in all, the winter season of Australian Jewry does not seem wholly bleak. The sun shines every so often, and the visitor hopes that he has not seen only the worst.

(Translated from the Hebrew by Ami Even-Chaim).

*An encouraging step has taken place with the invitation to this writer to conduct three courses in modern Hebrew Literature during the second term for the second successive year. The Head of the Department, Mr. Dudley Hallam, an enthusiastic lover of Israel and of Hebrew, drew the attention of the Jewish community to the need to support Hebrew studies. There was some apprehension that the Department, which was established with the help of Jewish finance will change its direction and emphasise Islamic studies. Fortunately, the university has heeded in part to the community's demands and has advertised a position in modern Hebrew. Sydney University last year invited Yossi Gamzu as Hebrew Lecturer. Sydney also announced its plans to set up a chair in Hebrew or Arabic.

The "Melbourne Chronicle" — Subscription Form

Name ....

Address ....

.... Postcode ....

SUBSCRIPTION RATES: $6 for 1 year (6 issues)

Please send remittance to:

"Kadimah", 7 Selwyn St., Victoria, 3185

Benevolence, Brotherly Love and Harmony— This is B'nai B'rith

MATYLDA ENGELMAN

"The world rests on three foundations: on learning, service and benevolence."

Nothing sums up more accurately the objectives and philosophy of B'nai B'rith than the words of the "Ethics of the Fathers", inscribed on the wall of the Order's magnificent building in Washington.

* * *

B'nai B'rith was founded on the 13th October 1843 in New York by a small group of American Jews under the leadership of Henry Jones. Most of them were Jewish immigrants from Germany. They became aware of the need for an organisation capable of uniting the Jews, at that time bitterly divided on the basis of origin and social and economic status, and split by educational and intellectual differences as well as religious concepts. Convinced that a society based on tolerance, respect for others and freedom of the human spirit could unify the people, they then founded the Order and inaugurated the New York Lodge No. 1. The name B'nai B'rith ("Sons of the Covenant") was adopted.

B'nai B'rith is the only Jewish organisation of its kind to have been founded in the early 19th century and still going strong. There are Lodges in 46 countries. The first Australian Lodge was established in Sydney in 1944 and by 1957, B'nai B'rith was represented in every State of Australia. The first Lodge in New Zealand was inaugurated in 1960.

B'nai B'rith is a Jewish fraternal and service organisation with a wide range of activities which offer also wide scope for individual initiative and which serve not only the Jewish Community but also the communty at large. Its members are Jews drawn from every walk of life — Rabbis, academics and laymen, Orthodox and Liberal, religious and non-religious — who attend meetings and take part in the work of the various committees which are the backbone of Lodge and Chapter activities.

The basic principles of the Order are: Benevolence, Brotherly and Sisterly love and Harmony.

B'nai B'rith has taken upon itself the mission of uniting people of the Jewish faith in the work of promoting the highest interests of humanity and of developing and elevating mental and moral character — by inculcating the purest principle of philanthropy, honor and patriotism; by supporting science and art; and by alleviating the wants of the poor and needy, for example by visiting and attending to the sick, coming to the rescue of victims of persecution, and providing for, protecting and assisting the aged, the widow and the orphan.

After more than 130 years of service, the program of B'nai B'rith has been widened to include the Anti-defamation League of B'nai B'rith, its stated purpose being not only to fight anti-Semitism and defend Jews against all forms of discrimination, but also to build stronger inter-faith community relations. Accordingly, close co-operation with the Anti-Defamation Committee of the Victorian Jewish Board of Deputies and with the B'nai B'rith world bodies has become an almost everyday task.

Israel

The support of the State of Israel has the highest priority. It began already in 1865 when the B'nai B'rith in the United States sent monies to Palestine. It never ceased to support first the Yishuv in Palestine and today the State of Israel. For example, B'nai B'rith has been responsible for the sale and purchase of about 200 million dollars of Israel Bonds. It organises its largest meetings for the United Israel Appeal. Other achievements include: B'nai B'rith Martyrs' Forests, B'nai B'rith Scholarships, the B'nai B'rith Women's Home for emotionally disturbed children in the Judean Hills, the home for the Aged on Mt. Carmel in Haifa, the Malkia Field Hospital, the Jaffa Kindergarten and the Blind Institute. The Lodges have established an annual scholarship for students whose financial need and scholastic ability merit such an award. Subtantial contributions are made to the Hebrew University, the Haifa Technion, the Weizmann Institute in Rechovot and many more projects. In short, the fate of the Jewish State is acknowledged as a matter of vital importance to Jewish communities everywhere.

Youth

To B'nai B'rith, youth is of paramount importance. It has sponsored what has now

become the largest Jewish Youth Movement in the world, comprising the B'nai B'rith Young Adult Organisation, the Aleph Zadek Aleph (A.Z.A.), and the Hillel Foundation which, through qualified counsellors, assists Jewish students to understand and appreciate their common heritage of Judaism and democracy and to equip them for a socially useful life by fostering better relationships and understanding. Hillel also helps to combat anti-Semitism and racial discrimination on university campuses.

Youth activities cater for a wide range of age-groups and its youth camps have become a focal meeting place for the young generation in all parts of Australia and New Zealand.

Individual Lodge and Chapter work

All Lodge and Chapter work is transacted by various committees. The principal Committees are: Membership, Cultural, Benevolence, Financial, Social, Sick visiting, Public relations, Lodge Home, Bulletin, Library, Israel, Jewish education and Community Service and Welfare.

The B'nai B'rith Bulletin which appears bi-monthly and is published in Sydney is the official organ of the Order in Australia and New Zealand. The Bulletin follows a policy of presenting well-balanced articles on issues dealing with B'nai B'rith, Israel and Jewish culture.

It is the policy of all Lodges and Chapters to include as many members as possible in the work of the Committee. These personal activities create greater interest and loyalty, enable members to know each other better and create lasting friendships. Members are encouraged to suggest and to take part in old and new projects.

The scope of activities is very broad and include the following among others:

* Mother's help service
* Regular visits to Homes for elderly people
* Parties, outings, companionship and entertainment for elderly folk
* Hospital visits to Jewish patients
* Helping newcomers to establish themselves in Australia and aiding the Jewish Welfare and Relief Society in special cases
* Benevolence for its own members and dependents of deceased
* Aid to the United Israel Appeal
* Visits to small communities such as Ballarat and Hobart
* Help to worthy causes outside the Jewish Community, e.g. the Freedom from Hunger Campaign and contributions to local charities.

I have outlined the purpose and message of B'nai B'rith. According to its tenets, membership is open to all Jews of good character who are willing to participate in the life of a Jewish fraternal organisation and render service as a whole in many diverse capacities. The foremost aim of its members is to help those less fortunate than themselves and the deep personal warm feeling gained in bringing a spark of happiness to others is the highest reward. Being a member of B'nai B'rith means to be a member of one large family where one can receive and contribute love, mutual respect and friendship.

As part of B'nai B'rith month held in July of this year, some synagogues conducted a special "B'nai B'rith Sabbath" Service on July 15th. May I conclude with the special Prayer for B'nai B'rith read by Reverend Link in the St. Kilda Synagogue:

"Our G-d and G-d of our Fathers,
We ask your blessing on the members of B'nai Brith, their service and their work.
We hope that their endeavours will forge links of friendship in our community, will give help where it is needed and that they may faithfully serve Israel and our People.
May Benevolence, Brotherly love and Harmony prevail in their ranks and thence spread throughout the community. May they prove themselves loyal Sons and Daughters of the Covenant, now and for evermore.
Amen".

The "Melbourne Chronicle", published by the Jewish National Library and Cultural Centre "Kadimah", aims to deal with cultural, communal, social, political and religious issues of interest and relevance to the Jewish community.

In keeping with this aim, the "Melbourne Chronicle" invites contributions of articles, poetry, short stories, critiques and reviews from all interested members in the community. In particular, it seeks to serve as an outlet for local creative literary talent.

The opinions expressed by contributors to the "Melbourne Chronicle" are their own and do not necessarily represent the views of the editorial committee or of the Kadimah organisation.

The Jew As An Alienated Figure In The Fiction of Patrick White and Bernard Malamud

BY YONI RYAN

The figure of the alienated man may be used for various purposes in literature. Distanced from society, he may be the more capable of probing its idiosyncrasies, probably its tolerances and certainly its intolerances, for didactic purposes. Also, only in the state of alienation, many novelists would seem to imply, can one achieve self-realisation, since only in this state is one capable of the introspection which appears necessary **before** man can turn his view outwards and come to terms with his fellow man. And to carry this one step further, the alienated figure may also be more capable of finding the transcendent, because if he learns to accept alienation as his fate, he may be freed to discover the Real.

What criteria does the novelist use in his choice of such a figure? The prime one of course is that the character be an easily recognisable symbol of alienation. The most convenient figure is that of the socially alienated man, whose status, whether racially, physically or economically based, instantly places him in the realm of "the Other". The author does not need to expend time and words delineating the reasons for his character's estrangement from society, but may proceed immediately to the **depiction of his mental reaction** to that condition. The immigrant is a viable symbol of alienation because of the immense population shifts of this century and his position as outsider at the fringe of an alien environment. More appropriately still, today, is the immigrant child caught between two cultures, without the bread and butter concerns of his parents, sceptical of what he deems shibboleths, but despairing of finding an alternative in the superficialities of modern existence. Various other characters have been mooted as satisfactory representatives of the condition of alienation: the mentally-disturbed, the homosexual, and most recently the Negro, but none has achieved such recognition as a paradigm of alienation as has the Jew.

The reasons for the Jew's extraordinary acceptance as a literary symbol are related partly to his historical position as a traditional victim of social ostracism, partly to the dubious position he has been seen to occupy as an alien figure in literature, and partly to his archetypal position in the European consciousness as the Wandering Jew excluded from all lands. Apart from these general reasons, the Jew must be viewed in a different light in this century. To some extent, man feels the guilt of complicity through complacence as a result of the Nazi era; atonement through imagination, especially for the reader, is a relatively painless matter, and perhaps **intellectual** expiation is now the only possibility. The mythic Wandering Jew of the nineteenth century has become the actual displaced person of the twentieth, and thus functions imaginatively as the unwanted, the alienated. Then too it is possible to view the estrangement of the Jew as his destiny, an indication of his chosenness.

This examination concerns itself primarily with Bernard Malamud's **The Fixer** (1966) and Patrick White's **Riders in the Chariot** (1961) which employ the Jew as alienated man in search of self-realisation. Where Malamud, in **The Assistant,** (and James Joyce in **Ulysses)** tendered merely the image of alienation and suffering as an inevitable and constant condition, here some definite alternative to personal despair is offered. The Jewish characters of **The Fixer** and **Riders in the Chariot**, forced to accept their identity, are also forced into a self-confrontation in which they discover a meaning for existence, which is to find value for themselves, and to give value to life itself in specific rather than general terms. In these works, the tragic note which we expect in connection with the Jew is maintained, but it never descends into the pathos which surrounds Bloom in **Ulysses** or Frank Alpine in **The Assistant.** Neither is it intended to climb to tragedy, for both Yakov Bok and Mordechai Himmelfarb are heroes who attain self-realisation and an ironic glory in superficial defeat. Thus personally realised, they share no common ground with the traditional tragic hero. Rather they are heroes in the accepted sense, however limited their victory in its effects. It is not, however, confined to the personal.

Yakov Bok is the epitome of the small man, poor, uneducated, insignificant outside his immediate environs, and unloved, but "chosen" despite his unwillingness to represent the Jewish race; by his sacrifice, he defines a meaning for his existence and the existence of any man.

Unlike Malamud's protagonist who proceeds from a single sustained viewpoint, Himmelfarb is revealed through shifting visions: he is, moreover only one of four main characters who form the elect of White's **Riders in the Chariot.** Himmelfarb scarcely figures until Part II where he is contronted with Miss Hare and begins to speak in the elliptical elusive language only the "illuminati" really understand. It is White's accustomed prose style and depends on a juxtaposition of natural and supernatural elements, a fluid alteration between actual and imagist motifs: "The face of the Jew immediately appeared to brim with light. The windows, of course, were blazing with it at that hour." Himmelfarb identifies himself immediately in terms of his race and its destiny; he has not Miss Hare's instinctual response to nature:

> "It (Nature) is difficult for us to appreciate, except in theory. Until so very recently, we were confined within ghettoes. Trees and flowers grew on the other side of the walls, the other side of our experience, in fact."

It is notable that Yakov's experience is also walls, his only glimpse of nature is through bars. Himmelfarb's forte and that of his race is reason and introspection: "I am a Jew, and centuries of history have accustomed one to look inward instead of outward". It is through the relation of his history to Miss Hare that we learn to what degree Judaism has informed both his character and his consciousness of mission.

Himmelfarb is a product of middle-class urban German Jewry. He has survived the personal difficulties of the pre-war period, the rejection of orthodoxy for assimilation, the condescension in his attraction to Aryans, the substitution of reason and theory for faith. His wife Reha and the dyer believe he has a special destiny, a messianic role to fulfil: she exclaims that his eves "see further": "Much will be made clear to you! But to us, the ordinary ones?" Himmelfarb immediately rejects his fate; like Yakov, he is an unwilling victim at first. Like him, he is forced to accept his identity and fate through the political situation; but before his destiny can be fulfilled, he must learn to love or "deny his own purposes, as well as the existence of the race". Again the Jew's moral obligation is to love his fellow Jews and his fellow men.

Himmelfarb, like Yakov, approaches Judaism through intellection, a study of Jewish mysticism; they differ in that Yakov continues the process of rationalisation, while Himmelfarb increasingly relies on spiritual apprehension, arriving at a Kabbalistic notion of the Redemptory Chariot. He refuses to leave Germany because he has not yet received a sign, and because he must expiate the sins of the Germans which are his own; in contrast to Yakov, he accepts the Jewish blood-guilt, in his belief that the Jews are somehow responsible for their own fate. Already he envisages his redemption in terms of physical and spiritual agony. One night at the height of the terror, an impulsive desire to be accepted by the Germans leads him to leave his wife in order to visit the Stauffers. Uncertain of the effects of the act, he is yet conscious of it as a betrayal; it is the source of his actual guilt as opposed to the abstract culpability he feels for his people. Both are to haunt him at Sarsaparilla, for no conciliatory gesture to one's enemies is permissible, and for the Chosen People the act of one is the act of all. In a moment of unreason, he has failed his race because he had not the strength to suffer.

The "lovingkindness" which Mrs. Godbold finds so natural is difficult for Himmelfarb. Although he endeavours to accept the dyer's bequest to him, the children of Israel, his love is merely theoretical: the pitiful abject beings in the cattle-trucks revolt him. But later, having decided that the intellect is not sufficient justification for man's existence, he prepares himself by imposing tests of humility on his body, utilising his mechanical occupation to chastise and imprison his mind which when given freedom, "grew arrogant" and "was guilty of omissions". Like Yakov, ultimately he is aware that he is "a link in a chain of events" and so he endures, certain the sign will come.

At Seder, the Season for Freedom, he prepares for deliverance, and journeys only to find that he must "return to the bondage (he) had never really left": Sarsaparilla is his Egypt and the Promised Land is no geographical country. Later, despite his willingness, he does not die in the mock crucifixion that follows, for one cannot will one's destiny so easily, and "it had not been accorded to him to expiate the sins of the world," only his own. But he begins to penetrate the mystery of failure: one must have extreme simplicity of soul or be on the brink of death/resurrection. Momentarily, he **becomes** the Messiah: he has attained lovingkindness and recognises that each man's illumination must be his own.

Himmefarb is betrayed by his human weakness and the Redemptory Chariot becomes for him no mere Kabbalistic symbol, but an urgent sign that salvation is possible. Although far from the comic failures of Malamud, he discovers on his deathbed the truth of Konrad Stauffer's proposition that "perhaps atonement is only possible where there has been failure." He glimpses himself in triumph as the Messiah he was prophesied to become. Exulting, he realises his unconscious knowledge, compounded of lovingkindness, reason and sense, the corporate spirit of the Riders. His spirit glances back to the world to a blaze of fire which is not immolation but illumination — it is not through purgation that he is redeemed but through the light of revelation. White's character is inevitably heroic for he belongs to a spiritual coterie. This author's image of the little man contrasts with Malamud's: whereas Yakov struggled from a position of virtual ignorance deliberately to seek his destiny in practical terms. Himmelfarb becomes dissatisfied with intellectual achievement and proceeds to visionary experience which he shares with the " little people"— Miss Hare Dubbo, Mrs. Godbold and where Yakov is to accept his humanity, Himmelfarb, recognising its paucity, endeavours to transcend it and to assume divinity. Thus his action is a "reversal" of Christ's: not a physical incarnation but a deification.

Himmelfarb is introduced as an outcast, a "bloody reffo" as the assimilated Harry Rosetree (nee Rosenbaum) ejaculates. His alienation is social and spiritual — he has no affinities with Sarsaparillan society, but he is also strange to himself for he cannot correlate his sense of mission with the qualities necessary for the "sign". But so are all the Riders alienated socially as well as by their own sense of differentness. They are all of them unattractive physically; Miss Hare is eccentric; Dubbo as an aboriginal is racially offensive to the local people; Mrs. Godbold belongs to the indigent and ignored section of any community. The consequence of alienation is not self-realisation as it is in Malamud, but a spiritual transcendence which is for Himmelfarb at least, fulfilment in redemption.

Himmelfarb's success as a symbol, is complicated by his position as a member of the illuminati and by the concept of the Chariot as a whole. He is the most convincing of the characters as a symbol of alienation because of his history. His narrative position as a visionary ecstatic is the strongest because **Masseh Merkabah,** the Divine Chariot of Ezekiel, is one of the central ideas of Zoharic mysticism. Himmelfarb's is the practical Kabbalism of the Germanic school, involving a life of piety exhibited through prayer, meditation, humility and indifference to derision; but the devotee may not lose sight of the community, which looks to him as mentor because of his spiritual achievement. This last demand bedevils Himmelfarb — compassion he finds a conscious effort. His alienation, though not as poignant at that of Dubbo, is intrinsic, for he is an actual outsider in Sarsaparilla whereas the others are quixotic offshoots from within the society. His guilt and the necessity of atonement are a direct result of his brief capitulation during the persecution. According to the Commentaries, sacrifice may only be offered in expiation of a sin committed in error, not a deliberate evil, and so Himmelfarb's eventual submission is religiously motivated. His messianic role has been inculcated by the faith of Reha and the dyer in the past and by the other Riders in the present; as a Jew, he may be deluded into thinking of himself as the Messiah. His identity also makes him the perfect scapegoat for the primitive "Christian" society: when Blue reminds himself "the Jews crucified Our Lord" one recalls Yakov's comment, "when they try me it will be for the crucifixion".

White casts as foil Harry Rosetree, whose very name, symbolising suburbia and its concerns, contrasts with Himmelfarb, "heaven-coloured". Rosetree is the recipient of many of White's barbs at suburban existence and at those who would forego their identity, but sympathy is reserved for him nonetheless. The common man is not typically evil as Mrs. Fiack is, but even Theobold, the foreman at the factory, shares in the convenant of evil because of his reluctance to interfere in an example of the Australian sense of humour. Despite his rejection of self, Rosetree represents the weak man prepared to distort and destroy his identity in order to merge into the pattern around him. His confusion translated into ebullience at Pesach/ Easter is evidence of how poorly he has succeeded in this. His reaction to Himmelfarb, an abusive "Jewish Intellectual", is that of terror; he is drawn by fear rather than obligation to organise a minyan for Himmelfarb's burial prayers. Rejecting "those certain inherited truths" which are a Jew's only real possession, in his fight for material welfare, he has failed to recognise the fulfilment of his father's prophesy that he will be the first to "receive Our Saviour" (Himmelfarb), on Pesach. We are invited to contrast the two Jews: Himmelfarb, recognising with Rosetree's father that "our history is all we have," suffering and accepting his life gloriously; and Rosetree, denying his past, his religion, and his soul to become anonymous, free

from involvement, and driven to shameful suicide.

Himmelfarb presents one of the possible facets of alienation within a parochial society which mirrors a larger community. As we have noted, he is the most viable symbol of the condition. Even Miss Hare who intuitively understands that he was "worn down by great privations" and "the accumulation of knowledge", is amazed that Himmelfarb is "like a human being". The attendants of alienation he possesses in full in his capacity as victim, scapegoat and sufferer. In learning to become a willing victim, he renounces his position as scapegoat, although he is allowed to escape; as with Yakov, physical and spiritual torture so refine his understanding that he realises simplicity is no protection against evil. Pain also crystallises his compassion, so that it is no longer theoretical but active. Alienation here leads to love.

Isolation is conceived by contemporary philosophers as the essential consciousness of man in this century; and if the dilemma of modern man is psychic dislocation and alienation, the Jew epitomises it in his search for personal identity and purpose, for meaning and completeness, in his attempts to see himself in terms of the whole and not the part. This isolation may be artistically presented through the social theory that discrimination leads to psychological estrangement. It may also be presented through psychic distancing, the state of alienation, as in **Riders in the Chariot.** Jewishness may not be the prime cause of alienation, but the two are ultimately identified, and the Jew comes to represent man as alienated figure in many twentieth century literary works.

A Strange Affair

JULIETT R. SEGAL

I have often heard and read about people who have detected signs of adulthood in babies — young children, and frankly to be quite honest with you, I have always pooh poohed the idea. Babies were babies, children were children and that was that!

Until I took that bus ride. It was just a routine affair. Into town. A mother and child got on at Double Bay. Nothing very special, head-turning or nerve-shattering. Just an everyday occurrence. Nothing to look at twice. But I did!

The mother sat down heavily on the seat, a puff of air bursting out from her weight, a stinging sound emerging from this contact. The little boy clambered on to a seat the opposite side of the bus; his short stocky frame hunched as he gazed with tremendous concentration through the window.

Just a three or four year old. What was so disturbing about him?

Imagination! Imagination!

There was no denying, however that this little boy in his clean white hot pants, bright yellow pullover exuded an air of authority. Every gesture, every turn of the head exuded this quality. Assurance far beyond his years. The assurance of a leader, a businessman — or could it be a composer or virtuoso? Competent, gifted, talented perhaps?

Phooey! Phooey!

Yet that clean yellow hair falling all over his face.

Would it still be fair when they would be stamping their feet and calling out for him?

"Carlo," his mother called out in accented English, "be a good leetle boy and come here.'

Carlo, I thought to myself, he would have a name like that and then I knew . . . . . .

It was 2000 A.D. Carlo Bertini, the brilliant young conductor was driving north from La Scala, Milan. The applause still ringing in his ears.

"Bertini! Bertini!" the audience had cried in ecstasy.

Unbelievable!

True it was a fantastic opera. Superb! All barriers of race, creed and colour were swept away in one shattering scene fulfilling Messianic prophecies.

"The wolf shall dwell with the lamb and the leopard shall lie down with the kid; and the calf and the young lion and the fatling together; and a little child shall lead them."

The finale, a brilliant dazzling spectacle, depicted the unifying of black, brown, yellow and white races with deep love and understanding.

Not the love blurted out by pop singers in the sixties and seventies, but this opera written in 1984 "Con Amore" (with love) was a cry from the whole human race for compassion —understanding. The whole world was depicted as unified. Indeed, in the last scene a leopard, kid and lion wandered about with a child leading them.

In all that ecstasy they had called for him. He closed his eyes in gratitude, remembering the beautiful young woman musician who had kissed his hand backstage. "Maestro" she had called him. "Bella. Bella." The Italian side of him had adored it, but the staunch Australian side had loathed it.

Thud! Thud! Thud!

Carlo was drumming with rythmic intensity on the bus seat. Tired of looking out of the window he fixed me with a cold stare. "Boo!" I said foolishly. He looked at me patronisingly.

Already, I thought.

His little face creased into a scowl, the corners of his mouth drooped and be began to bawl loudly. His mother darted over to his side, brilliant as a humming bird, put him on her lap and comforted him.

Carlo flashed me a look of triumph as if to say, "There, do what you like you can't touch me."

The mother rocked backwards and forwards oblivious of everybody in the bus, her gold earrings flashing in the sparkling sunlight. Just a baby after all. What imagination I had. A chubby little boy in a yellow sweater, scratched knees above long white socks encased in white shoes. Brown knees contrasting sharply with short white pants. He clung babyishly to his mother's hand, then tiring of this undignified position scrambled off his mother's lap on to the bus seat.

He gazed at me. Severely. Pink tongue pointed at me with rapier-like precision.

"Fez please, Fez please," yelled the conductor as the bus swerved around the corner, "fez please".

Automatically I handed my small change to him, dragging my eyes away from this imp.

"Be a good leetle boy," coaxed his mother giving him an affectionate squeeze. His face lit up for a moment as he gazed at his adoring mother and then as if remembering his dignity became cool and withdrawn. He gazed at me calculatingly, little monkey.

"Damn you, get out of the way", screamed the driver to a vast tow truck blocking his way. He pulled up with a jerk. It looked like a long wait. Everybody sat waiting patiently or otherwise gazing at their wrist watches every few minutes. The truck slewed diagonally across the road, the pantechnicon it was towing adding to the chaos. To add to the general melee men were working on gas mains, right in the middle of the road.

"It looks like a long wait," said my neighbour a white haired witch-like old lady, morosely adding, "Modern transport". "Agreed, agreed." said "Cranky Face" in the opposite seat.

Carlo closed his eyes ecstatically. Yes there was no doubt about it. There it was again the dignified expression, the pent-up energy in the hunched shoulders. The air of the virtuoso. You could just see him. "Doing what?", I asked myself, thinking hard.

Wielding a — baton (that was it) like a rod of iron!

That blonde hair, would it still be that colour — falling into his eyes? His short bull-like neck turned beetroot with emotion and exercise as he drained every drop from the score under his eyes.

Perspiration ran down his back in rivulets. His immaculate white shirt clung to him like a wet sail. The piercing sweet tone of the violin, now haunting, now melancholy, the rich reassurance of the cello, the echo of the horns, strangled, distraught. The denial and triumph of the brass cymbals, the delicate breath of the woodwind. All blended in with God's most wonderful instrument — the human voice. A paean of praise.

The voices soared. They cajoled, reviled —tore each other to shreds. Love, disdain, scorn, abuse, it was all the same — beautiful golden sound rising in shattering silvered arcs.

"Con amore," sang the baritone disdainfully sweeping the villain aside.

"Con amore," sang the coloratura.

"Amore, amore," sang the chorus making way for the dancers, tambourines resounding joyfully. Ribbons swirled gaily from their headbands. Blue violet, orange and yellow, orange, violet, red orange, mauve, palest of pinks, blue green, red, crimson and white fluttering violently in a sea of undulating colour, bewitching the eyes with a myriad of flashing designs.

"My love, my love," sighed the violins.

"Come! Come!" called the cello.

"Goodbye, goodbye." cried the flute.

"Never! Never!" responded the violins.

"Alas, too true, too true," rolled the drums, "too true, too true."

"Alas, alas" sobbed the woodwind and as the baton rose and fell its director stood on his toes, bobbed forward vigorously stabbing the air with his baton, pointing to the members of the orchestra, this way now that way, as the sound mingled with the singers' voices — until the last frantic curtain call.

"Bravo! Bravo!" The audience rose as one man rapturously applauding. "Bravo! Bravo!"

First the female lead, then the male lead, the chorus, the dancers, the cast and incredibly cries of —

"Bertini! Bertini!"

Heels vigorously stamped and thundered on the floor until he was brought forward in a daze.

A mere stripling in the world of music; Carlo blinked his tears away as he bowed in homage to the audience which payed homage to **him.**

"Encore! Bravo! Bravo!" The applause washed through the air like rain thundering on the roof.

Backstage. Remembering. The young woman he had seen in the audience — noticed her for one brief moment. Their eyes glued on each other. Locked in a visual embrace for one brief moment. Something warm and soft had flowed through him. Something like — "Brown Velvet" he would have said knowing full well very few would have understood him.

His tired mind was filled with so many vibrant ideas. He could hardly cope. His engagement for the Sydney Opera House. A

special occasion. Joan Sutherland had considered to emerge from her retirement; had put the seal of approval on his appointment as her conductor. It was to be a gala affair. One night only. Many world celebrities attending.

"Ouch!"

The bus gave a lurch and jerked one back into the seat.

"Okay! Okay!" yelled the driver. "Take it easy, take it easy."

I came to. Trucks were darting hither and thither. Traffic had banked up. Horns were blaring.

"Honk! Honk! Honk!"

Frayed tempers, people getting in and out of the bus. Curses, muttering and little hope of getting any further. The road was completely blocked. It would be a long wait. My long overdue appointment disappeared like a meteor on the distant horizon. Fume as I may there was nothing I could do. Nothing!

What was it Confucius said?

"If rape inevitable relax and enjoy it."

I smiled to myself and offered my apologies to him. I really did doubt its authenticity. I gave myself up to the inevitable. Not the rape, of course. And waited.

The lines deepened as "Cranky Face" muttered to himself.

"Damned and blasted nuisance."

"As I said before it's MODERN TRANSPORT, just MODERN TRANSPORT," said the "White Haired Witch", looking around for something. Probably her broomstick. I instinctively looked to see if it was lying on the floor. No. All clear.

The noise was deafening as the truck pushed and pulled. A nearby building under construction echoed with workmen drilling and blasting away. A veritable cacophony of sound adding to the general chaos.

Delving into his briefcase "Leather jacket" opened and closed it feverishly. Would he find the answer to his problem in its depth?

"Tst, tst, tst", sucking his tongue dramatically. A "Bikie" in a bus? I wondered intrigued for just a moment. Not for long.

Young Carlo cuddled closely to his mother had fallen asleep. Blonde hair over his face, one hand clutching his mother, the other hung straight as a baton. I tried to picture him as a — butcher? No. Baker, businessman, No! All drew a strict definite No from me. Impossible!

It seemed he was fated for a musician's life. The oboe was to be his instrument, some work as repetiteur, the way into conducting opera. A scholarship to study in Europe. The return to the music centre of the world. New York. London. Assistant coach and conductor to the opera singers and finally — a fully fledged conductor.

All too clearly I could see where his talents lay. He would grace the Metropolitan, Tel Aviv, Carnegie Hall, London, Paris — the Vienna State Opera House. He would be driven through the New York streets, brushing away starry snowflakes as people clung to his perceptibly moving car calling wildly —

"Maestro, Maestro."

The Australian tan on his bronze Italian skin contrasting sharply with the outside elements. He would grace the Palace of Fine Arts in Mexico adding scintillating sound to visual experience.

The Opera House in Sydney whose shining white sails mirrored the passing elements in their surface. Soft pink and gold clouds mirrored like mother of pearl shells in the cream and pale beige shining surface — fulfilling partially the sincere wish of the architect, Jorn Utzon, to compliment nature with a building of magnificence and at the same time mirror the passing elements.

The voices of operatic stars would rise and fall in undulating waves of honeyed sound. Above it all the baton would rise and fall ordering that ocean into a calm swell, sighing and subsiding into a veritable sparkling green sea. The Prima Donna's flashing gowns, jewel-like symbols against the black velvet of the night sky surrounding the Opera House.

With a grinding of brakes the bus started.

"All aboard", yelled the conductor. "All aboard."

People clambered hastily onto the bus again. With a screeching of brakes the tow truck moved forward. The pantechnicon groaned and grunted raspingly. The drilling stopped in the nearby building and the workers from the gas main looked up comically from their trenches, as if seeking a better world from the bowels of the earth.

"Okay, Okay," bellowed the driver, "We're off!"

His horny brown hands gripped the wheels. The tow truck and pantechnicon disappeared with a flourish around the corner.

A staccato-like burst of drilling — almost like firing resounded from the building alongside.

"RAT-TAT-TAT."

Was it all a dream?

I looked at Carlo slobbering on his mother's shoulder, a silver trickle of saliva snaking down his chin — eyes heavy with sleep. He looked at me sombrely and closed his left eye with a knowing wink.

Book Review:

"Shalom: A Collection of Australian Jewish Stories"

compiled by Nancy Keesing. (Collins $8.95)

Australian Jewish writing has reached a milestone. When it becomes possible for an anthology of Jewish stories — and artistic, articulate, representative ones at that — to be compiled, then it indicates that such writing is coming of age.

Nancy Keesing, in her anthology "Shalom", has gathered together nineteen stories by fourteen authors of diverse backgrounds who, taken together, depict a wide range of experience. Devising her collection so that it has, in her words, an "architecture, logic and force" in its own right, Miss Keesing has divided the stories into three sections — "Europe", represented by writers who are primarily European-born and European-nurtured and whose settings and characters are of similar origin (where not outright biographical); "Australia", represented by Australian-born or bred writers who deal with various aspects of local life as a Jew and/or immigrant; and "Australia-Israel", a smaller section which moves again outside Australia and takes cognisance of the inevitable involvement which the Jew of this generation has developed with the Jewish State.

The most dramatic writing emerges understandably from the "European" writers. Experienced anti-Semitism, war, the devastation of European Jewry, survival, — these inform the works of a number of authors, in this collection most strikingly in Lilian Barnea's story "A Man", which tells of a Polish Jew in wartime Warsaw who, under a Polish identity, returns to his non-Jewish wife for refuge. It is a vivid, forceful, harrowing story, of fear, of guilt and of wandering. Pinchas Goldhar's "A Cafe in Carlton", too, is strong meat. Mandel has escaped the swastikas and taunts and pogroms of Germany only to find swastikas and taunts scribbled on the door of his Kosher restaurant in Australia. Memories are stirred, emotions seethe, leading to a climax as grotesque as it understandable. Highly craftsmanlike are the stories of David Martin, "Doris and the Other Frauleins" and "Going Back", set in pre-and post-war Germany, and telling of a man's return to the home of his childhood. Ordinarily, such a return might foster nostalgia, fondness, or love, but time and events have rendered this not fully possible. The traveller brings his body back to Germany but not his soul. The fourth writer in this group is Herz Bergner, represented by the story "The Boarding House",[2] in which a mother whose son has died transfers her concern and solicitude to a group of youths who board with her, in a way vaguely reminiscent of Chekhov's touching story "The Darling" and Gorki's novel "Mother".

The stories in the section "Australia" are, by contrast, more leisurely, certainly far less urgent, and reflect perhaps the relatively tension-free existence of the Jew in Australia. This is not to say that he is not beset by worries and problems and dilemmas, but these are not of the same order as those of persecution and survival known to the "European" writer. Here, the stories deal with immigrant life and hopes, touch upon conflicts between the generations and tell of the lifestyle and concerns of established Australian Jews. Here one encounters the extended moralistic anecdote as in Nathan Spielvogel's "Mr. Bronstein Learns his Lesson", John Lang's amusing "Music A Terror" and June Factor's fine "Made in Czechoslovakia"; here one eases into the simply-written, even naive and two-dimensional stories of Judah Waten ("Well, What Do You Say To My Boy" and "A Peaceful Life"), and bounds along with Morris Lurie as, in "My Greatest Ambition", he tells of his early fortunes as a teenage comic-strip artist. Fay Zwicky's "Hostages", telling of a twelve-year-old girl's antipathy to a German refugee piano teacher is the most serious and illuminating piece in this section, and Nancy Keesing's own "Who Then Was Alice's Evil Fairy?", a birth-to-death portrait of an eccentric lady, is vivid, clever and well-rounded, neatly bolstered by a wealth of keenly-observed detail of character and surroundings giving a picture also of the times (from the 1870's to the 1940's), and is in all a satisfying piece. Other stories by Lysbeth Rose Cohen, Len Fox and Harry Marks are entertaining and add considerable local colour to the anthology.

It is Morris Lurie who, in the last section, "Australia-Israel", again engages the reader's emotions. In a whirlwind of language, he carries the reader along a hectic journey from Haifa to Jerusalem, on Erev Pesach, traversing the present but also the past to a time when his pioneer father — later to be-

1. Felicitously transated by Judah Waten

2. Also translated by Judah Waten

come irredeemably embittered in Australia — has laid the telegraph line from Haifa to Tel Aviv. His "Messiah in Fatherland", in its vigour, colour and vividness, stands out with Lilian Barnea's "A Man" as among the best works in the anthology. Another able story by Nancy Keesing, "Middle Eastern Questions" completes this section.

Overall, "Shalom" is a splendid volume indeed which fulfils Miss Keesing's declared aims to offer "insights about Australian Jewish life and thought and, in a wider and more general way, about migrant experience, and is well worth re-reading.

However, two comments neither of which is a criticism of the boog itself, bear being made.

First, there is a dearth in these stories — and as these stories are fairly representative, then in Australian-Jewish writing generally — of the grappling with moral, ethical and historical issues wholly and intrinsically Jewish in the sense of having Jewish characters set within a Jewish social environment and subculture sufficient to itself, as for example Isaac Bashevis Singer writing in Yiddish, Elie Wiesel in French and to a lesser extent Bernard Malamud and Cynthia Ozick have done in some of their stories, as opposed to portrayals of Jews acting within and reacting to an external, often hostile, sometimes neutral, occasionally welcoming, but in nearly all instances gentile environment to which the Jew must somehow accommodate. This is not to argue for a narrow parochialism but it is to suggest that Australian-Jewish writing, still budding, will flower when it sees itself as confident enough to wrestle with internal problems, to deal with Jew as Jew in relation to his tradition, his loyalties, his God and the dilemmas — evil, identity, belief, destiny and redemption — which the two major events affecting him in this generation — Auschwitz and Israel — have imposed upon him.

Second, there is the question of preserving whatever Australian-Jewish literature exists. With writers such as Judah Waten, David Martin and Morris Lurie, the problem is not great. They write in English and many of their works are accessible still. One hopes too that other writers will see fit to gather their writings into equally accessible volumes or anthologies. But there is a real threat that the Yiddish writers — namely Herz Bergner and Pinchas Goldhar — will fade into oblivion and with them their artistic representations of an important era in European and Australian Jewish immigrant history which is becoming remote from the younger generation less familiar with the Yiddish language. A case is being made for more comprehensive translations of their writings and their wider circulation among the reading public.

If Nancy Keesing's anthology "Shalom" arouses wider interest and involvement in Australian Jewish writing among local Jews as well as non-Jews, then an important function will have been achieved.

THE WIND

Rushing away, carrying you with it,
dropping you
gently, floating in the breeze,
savouring a moment of
tranquillity and peace.
Briskly swept off your feet —
into a whirling mass of
leaves and . . . .
A hand reaches out,
You skid to a halt.
Crunch! . . .
What is life? But swift.

FORGOTTEN

Swiftly swept away
helpless to move,
  to breathe,
A creation so small and pitiful,
meaningless because we
make it so.
In ruins because we
destroyed it.
Ever above us.
Our Creator
Dignity enveloping Him,
Awe-inspiring.

"Trust and believe,
Be loyal and love".
Will this mend us?
Will this restore us?
What will?
Are we forgotten?
Are we forsaken?
"Honesty is all I request,
Faithfulness is all I ask for,
Love is all I give."

Yvette Bentata (16 years old)

פון עקלאַנד סטריט, ווו די פּראָבלעמען ווערן געלייזט ביי אַ טעפּעלע קאַווע — פּאַרזיסט מיט אַ „לינקער" סאַ־כאַרינקע.

און נאָך אַ שפּלינטער זיצט אין אונדזער פּאָלקס־אָרגאַניזם און טוט ווי — די פראַגע פון די סאָוויעטישע ייִדן. קאָנען זיי עס פאַרבייגיין און נישט צוטראָגן זייער „עקספּערטיזע" — וואָס קלינגט ווי זינלאָזע פּלאַפּלעריי?

„מיר האַלטן פאַר פאַלש די ציוניסטישע פּאָלי־טיק פון אַרויסציען אַ הונדערט טויזנט ייִדן פון סאָ־וויעט־רוסלאַנד, איגנאָרירנדיק גלייכצייטיק די אַלגע־מיינע און רעכטלעכע לאַגע פון די מיליאָנען ייִדן, וואָס וועלן בלייבן און מוזן דאָרטן אַנטוויקלען זייער לעבן; די ציוניסטישע פּאָליטיק קאָן בלויז אויסוואָרצ־לען, אונטערגראָבן און דעסטאַביליזירן די עקזיסטענץ פון דער דאָרטיקער ייִדישער געזעלשאַפט".

די סאָוויעטן — קאָן מען מיינען — לייגן זיך אין דער לענג און אין דער ברייט צו אויפבויען, אַנטוויקלען און לאָזן זיך צעוואַקסן אַ ייִדיש־נאַציאָנאַל לעבן אין רוס־לאַנד — נאָר די ציוניסטן וואָרצלען אויס, גראָבן אונטער די דאָזיקע אַנשטרענגונגען פון דער ראַטנמאַכט.

האָבן מיר פאַר זיך די דערקלערונג פון פּראָפעסאָר אַלעקסאַנדער לערנער — אַ סאָוויעטישער וויסנשאַפטלער פון אַ הויכער קוואַליטעט, וואָס האָט אויף זיין חשבון 12 וויסנשאַפטלעכע ביכער. און דער עיקר: פּראָפ. לערנער לעבט נאָך אַלץ אין רוסלאַנד. אין אַ שמועס מיט איזי לייבלער אין מאָסקווע („ייִדישע נייעס", 1 סעפּ. 1978) האָט פּראָפ. לערנער אויסגעדריקט זיין איבערצייגונג אַז:

„עס איז נישטאָ קיין שום צוקונפט פאַר אַ ייִדיש לעבן אָדער קולטור אין רוסלאַנד. עמיגראַציע איז די איינציקע לייזונג פאַר דער ייִדן־פראַגע".

פאַר די, וועלכע זענען באַקאַנט מיט דער סאָוויעטי־שער יוסטיץ און געזעצגעבונג, איז די דערקלערונג אַ באַשטעטיקונג פון זיינע אייגענע איבערצייגונגען — אי־בערצייגונגען דערוואָרבן פון פערזענלעכער דערפאַרונג, און נישט איבערצייגונגען אויסגעפּילפּולטע ביי אַ קאַווע...

עס איז טשיקאַווע, אַז די דאָזיקע צוויי מעלבורנער „אויטאָריטעטן" אין דער פראַגע צו דער לאַגע פון די סאָוויעטישע ייִדן האָבן אין אַ געוויסן טאָג, נישט געפּאַקט און נישט געמאָזלט — מיט אַ מאָל זיך געפונען אין לאַנד פון זייער סאָציאַליסטישן חלום. די סאָוויעטן זענען אַריין קיין ווילנע (1940) און זיי זענען שוין דאָרטן געווען. די שפּראַך (רוסיש) איז זיי געווען נאָענט. די אידעאָלאָגיע (קאָמוניזם) איז זיי געווען נאָענט; און דאָך האָבן זיי זיך מיט אַלע מיטלען געריסן אין דער פרייער וועלט אַריין, אויב אַפילו די פרייע וועלט האָט זיך אַרויסגעוויזן צו זיין נישט מער ווי דאָס געטאָ פון שאַנכיי.

האָט אויך זיי דער ציוניזם אַרויסגעצויגן און אויס־געוואָרצלט?

די מעלבורנער אַטמאָספער איז וואָרשיינלעך רייף מיט פּאָליטישער עקספּערטיזע, מען דאַרף נאָר קאָנען ווי געהעריק אַנשטעלן דעם גייסטיקן אויפנאַם אַפּאַראַט.

זענען מיר דאָ לעצטנס געווען עדות פון אַן ענלעכן פאַל:

אַ געוויסע פריילין, וואָס איז שטאַרק פּאָפּולער גע־וואָרן אין מעלבורן אין צוזאַמענהאַנג מיטן שטרייק פון די טראַמווייען — איז פאַרשטענדלעך — באַלד אַרונטער־גענומען געוואָרן אונטער די פליגלען פון אַ גרופּע וואָס הייסט: אַנטי־קאָמוניסטישע ליגע.

ווי איבערראַשט זענען מיר געוואָרן צו לייענען אין דער פּרעסע, אַז די גרינדערין פון דער דאָזיקער ליגע און איר פּרעזידענטין האָט רעזיגנירט מחמת דער דער־קלערונג פון דער פריילין טאַקע. וואָסזשע האָט זי גע־זאָגט:

„קאָמוניזם — האָט זי געזאָגט — איז שלעכט. אָבער פאַר די כינעזער איז קאָמוניזם גוט".

האָסטו אַמאָל געהערט סקריפּען אַן אַלטן פּאַראַס־טעטן טויער אין מיטן פון אַ האַרבסטיקער נאַכט?!

מעם

חיים מאַלטינסקי (ישראל)

★ ★ ★

דער רייץ פאַרבאָרגענער געדולדיקער
אין מיין נשמה האָט זיך אייגעשניטן..
און מערקווירדיק, ווי ס'ציינדן אָן מיינע געבליטן
(אָן אויגן בליק פאַר דעם, ווי דו פאַרלעשסט די שיין)
דיין איינגעהאַלטענע, פאַרטייעטע באַוועגונג
פון די הענט, ווען
פון די אויגן דיינע —
נעמסטו, לעבן מיינס,
אַראָפּ די ברילן...
נאָר ווו זיי לייגסט אַוועק,
איך האָב שוין נישט געזען —
דעם פלאַם פון דיינע זאַפטיקע, און דיינע פולע ליפּן
איך טו שוין פילן —
און אונדזער לעכצנדיקן דאָרשט
באַצווייט מיר אין דער פינצטער שטילן...

מער שעהן אויפן ייִדישן ראַדיאָ

אויף דער ווענדונג פונעם ייִדישן ראַדיאָ־קאָמיטעט, איז צוגעטיילט געוואָרן נאָך 2 שעה אַ וואָך פאַר די ייִדישע ראַדיאָ־אוידיציעס אויף 3 אי.עי. כוואַליע 1120.

ביז איצט איז די ייִדישע ראַדיאָ־שעה (ייִדיש, עברית און ענגליש) געהערט געוואָרן בלויז 2 מאָל אין דער וואָך: פרייטיק פון 4 ביז 5 נ"מ און זונטיק פון 10 ביז 11 פרי.

פון נאָוועמבער אָן וועט די ייִדישע ראַדיאָ־שעה האָבן 4 שעה אַ וואָך:
פרייטיק פון 4.30 ביז 5.30 נ"מ;
זונטיק פון 10 ביז 11 פרי;
מאָנטיק פון 5 ביז 6 נ"מ;
מיטוואָך פון 11 ביז 12 פרי (פרימאָרגן שעה פאַר שולן).

פאַרבײַגייענדיק...

1. באָלשעוויסטישע טענדענצן אין נאָרט־איסטערן צענטער?

דער פאַקט, וואָס אַ יידישער „קאָמיוניטי צענטער", געבויט אַרום אַ סינאַגאָגע, האָט אָפּגעזאָגט די ווענדונג פון אַ יוגנט־גרופּע, וועלכע הייסט צופעליק „סקיפּ" — צו באַנוצן זיך מיט זייער לאָקאַל, איין מאָל אין וואָך — באַווייזט די „נאַציאָנאַלע" סובסטאַנץ פון דער אָנפירער־שאַפט פון דאָזיקן צענטער.

ווען מיר מערקן אָן אויף באָלשעוויסטישע טענדענצן (און געוויסע פירנדע טוער פון דעם צענטער זענען זיי נישט פרעמד) דאַרף מען אונטערשטרייכן, אַז רעליגיעזע יידישקייט ווערט אין רוסלאַנד נישט פאַרפאָלגט. אונטער־דריקט ווערט די וועלטלעכע יידישקייט, די יידישע שפּראַך. נישטאָ קיין יידישע שולן; קיין יידישע טאָג־צייטונגען; קיין יידיש טעאַטער; קיין יידיש קולטור־לעבן.

די רעפּרעזענטאַנטן פון דער יידישער קולטור (שרייבער, אַרטיסטן, יידיש־וויסנשאַפטלער) זענען דערמאָרדעט געוואָרן. און כאָטש מען האָט טייל פון זיי, אין דער נאָך־סטאַלין־תקופה רעהאַביליטירט, האָט מען אָבער נישט רע־האַביליטירט די יידישע אינסטיטוציעס.

דער יידישער אַדרעס אין רוסלאַנד איז — די סינאַ־גאָגע.

דער קאַמפּיין, וואָס ווערט געפירט אין דער וועלט אין נאָמען פון מענטשן־רעכט, האָט אויך אין זין די רעכט פון די רוסישע יידן זיך אויסצולעבן לויט די פאָר־שריפטן, אַפילו די, וועלכע די אָקטאָבער־רעוואָלוציע האָט פעסטגעשטעלט: נאַציאָנאַל אין פאָרם און סאָציאַליסטיש אין אינהאַלט. אַפילו אַ קאָמוניסט צו זיין אין רוסלאַנד — אויף יידיש, איז אַ פאַרברעכן.

די טוער פון „סקיפּ" באַנוצן זיך, אין זייער אום־גאַנגס־שפּראַך מיט ענגליש, נישט ערגער — לאָמיר זאָגן — ווי רבי סולטאַניק. דאָס קאָן מען זען פון די צענדלי־קער בריוו אין דער צייטונג, געשריבן אין ענגליש. זיי זענען דאָ געבוירן און די אויסטראַלישע פרייהייט איז פאַר זיי אַ נאַטירלעכע זאַך. זייער „פאַרברעכן" באַשטייט בלויז אין דער פאָרמולירונג פון דער באַציאונג צו יידיש: זי איז אַ פּאָזיטיווע, אין קעגנזאַץ — ווייזט אויס — צו דער איינשטעלונג פון צענטער צו יידיש לשון, וואָס איז אַ נעגאַטיווע.

האָבן מיר געהערט רבי סולטאַניק (וואָס איז דער גייסטיקער מדריך פון נאָרט־איסטערן צענטער) אַרויס־טרעטן אויפן גרויסן סאָלידאַריטעט־מיטינג מיטן סאָוויע־טישן יידנטום, איינגעאָרדנט דורכן „באָאַרד". מיט זיין איינדרוקספולן, פּאַטעטישן און עמאָציאָנעלן אַרויסטריט האָט ער „אָוועקגעלייגט" אַלע אַנדערע רעדנער.

און פאַרוואָס לייקענען: עס האָט זיך געוואָלט גלייבן, אַז רבי סולטאַניק מיינט טאַקע — וואָס ער זאָגט; אַז ער איז אויפריכטיק אין זיין פּראָטעסט.

אָבער דער יצר הרע האָט איינגערוימט אין אויער:

פאַרוואָס פּראָטעסטירט ער: זיין יידישקייט ווערט נישט פאַרפאָלגט; מען קאָן נאָך קריגן אַ מחזור אין מאָס־קווע; און מען לייענט די תורה שבת; און מען רופט אויף צו מפטיר; און ס'איז דאָ אַ ישיבה וווּ מען לערנט אַ בלאַט גמרא; און אַ רב מיט גבאים זענען דאָ; און מען קאָן קריגן מצה אויף פּסח; אַפילו אַ ספר־תורה — שמועסט מען — איז דעם רבי געלונגען אַריינפירן קיין רוסלאַנד. וואָלט ער אָבער פּרובירט אַריינפירן אַ יידישע צייטונג פון אַ קאָמוניסטיש כשרן פּוילן אָדער רומעניע — וואָלט ער אוודאי געהאַט אַן אַנדער דערפאַרונג — וווּ איז די לאָגיק צו פאַרשטיין אַז וואָס דאָרטן איז טריפה (פאַרבאָט אויף יידיש) איז אין נאָרט־איסטערן צענטער כשר?

אַפילו די היטלער־תקופה האָט נישט באַוויזן דורכ־צוברעכן די פאַרגליווערטקייט פון דער אַסימילאַטאָרישער פּסיכאָלאָגיע. דאָס קאָן מען לערנען פון דער דערקלערונג פון עסטרייכישן פּרעמיער ברונאָ קרייסקי, אויף וועמען עס דריקט נאָך אַלץ די ירושה פון דער דייטשער גרויס־קייט מאַניע אַנטקעגן די „אָסט־יודן": „זיי זענען אַזוי אָפּ־געפרעמדט און טראַכטן אַזוי פאַרקרימט, די מזרח־יידן".

ביי דער געלעגנהייט וועט זיין אויפן אָרט צו באַ־גריסן דווקא אַן ענגלישע צייטונג — „דזשואיש ניוס" און איר רעדאַקטאָר, מר. ליכט, וואָס האָט זיך געשטעלט אויפן ריכטיקן פּרינציפּ אַז מען קאָן נישט פּראָטעסטירן קעגן עוולות וואָס פרעמדע טוען צו יידן — און פאַרשווייגן עוולות פון אייגענע, פון יידן לגבי יידן.

כל ישראל חברים — ווער האָט עס אויסגעטראַכט?

2. פּאָליטישע עקספּערטיזע — אָדער זינלאָזע פּלאַפּלעריי?

פאַראַן מענטשן, וואָס ווילן פאַרזאָרגן נישט ווייני־קער — ווי די גאַנצע וועלט. און היות זיי פּראָקלאַמירן זיך ווי 18־קאַראַטיקע דעמאָקראַטן — האָבן זיי „פאַר־געסן" צו פרעגן דער וועלט צי זי וויל — זיי זאָלן איר פאַרזאָרגן.

צווישן די פּראָבלעמען אין דער וועלט וואָס וואַרטן אויף אַ ליזונג, געפינט זיך אויך די פּראַגע פון שלום אין מיטעלן מזרח. פאַר די „עקספּערטן" צו פאַרענטפערן דעם פּראָבלעם איז — לאָמיר זאָגן — ווי פאַר אַ שניידער איינצופעדעמען אַ נאָדל־פאָדעם. אין 19 שורות האָבן זיי „פאַרטיק" געמאַכט דעם ענין. עס איז בלויז אַ שאָד וואָס די ישראל־מיניסטאָרן קומען נישט אַריין אין די קאַפּיטן

שטייענדיקן אויסטראַלישן טור און פאַרענדיקט מיט „לשנה הבאה באויסטראַליע". געזאָגט און נישט גע־גלויבט אין די אייגענע רייד... אָבער ווי איר זעט: געווען טאַקע א חלום, אָבער אַ חלום ווערט אָפטמאָל פאַרווירקלעכט...

רוטעלעם

אַ חלום ווערט פאַרווירקלעכט

(צו די גאַסטשפּילן פונעם „אנחנו כאן" אַנסאַמבל אין אויסטראַליע)

קורץ פאַר פסח 1977 איז מיר אויסגעקומען צוליב אַ געוויסער שליחות, זיין אין ישראל. באַלד ביים אָנקומען לייען איך אין דער צייטונג, אַז דעם זעלבן אָוונט טרעט אויף דער „אנחנו כאן"־אַנסאַמבל אין היכל התרבות.

איך פרעג זיך נאָך ביי מיין משפחה, ביי וועלכער איך בין איינגעשטאַנען, ווי מען קען קריגן א בילעט — לאַכן זיי פון מיר:

— „אין טאָג פון קאָנצערט, ווילסטו קריגן אַ בילעט? אויף אַן „אנחנו־ כאן"־קאָנצערט דאַרף מען זיך פאַרזאָרגן מיט אַ בילעט, מיט וואָכן פריער!"

טאָ וואָס טוט מען? ווי איז יושר? געקומען קיין ישראל, ס'קומט פאַר אַ קאָנצערט פון „אנחנו כאן" און ס'איז נישט פאַראַן קיין מעגלעכקייט זיי צו הערן? איז מיר איינגעפאַלן אַ סוחרישער „טריק".

איך הויב אויף ס'טרייבל, קלינג אָן אין אָפיס פון „אנחנו כאן" אויף בן־יהודה און דערצייל זיי, אַז איך בין אַ ייד פון אויסטראַליע, אָקאָרשט אָנגעקומען אין לאַנד, אין שליחות פון דער מעלבורנער קולטור־געזעלשאַפט „קדימה", מיט אויפטראַג צו „קויפן" דעם אַנסאַמבל פאַר אויסטראַליע...

ווייזט אויס, אַז עס האָט געווירקט: די באַחנטע סעקרעטאַרשע זשעניא שאַרפשטיין (וועלכע כ'האָב שפּעטער באַקענט) האָט צוגערופן דעם אַדמיניסטראַטאָר מרדכי סנאַפיר און נאָך אַ קורצן געשפּרעך זענען צוגעגרייט געוואָרן ביי דער קאַסע 2 בילעטן אויף מיין נאָמען.

מיר קומען צו צום זאַל און געפינען א גרויסן עולם שטיין אינדרויסן. עס וואַרפן זיך אין די אויגן די רוסישע עולים, וואָס זענען געקומען הערן זייערע ברידער און שוועסטער. אַ טומל, אַ רעש, אַ געמיש פון דריי לשונות: יידיש, עברית און רוסיש.

קוים מיט צרות זיך צוגעשטעפּט צו אונדזערע ערטער (אגב נישט די בעסטע) און מיר וואַרטן מיט אַ פאַרכאַפּטן אָטעם אויפן אָנהויב פון קאָנצערט.

איך קלויב זיך נישט געבן קיין אָפּשאַצונג פונעם קאָנצערט. איך קען בלויז זאָגן, אַז דער זאַל איז ממש געוואָרן עלעקטריזירט פון באַגייסטערונג. מען האָט נישט אויפגעהערט צו אַפּלאָדירן און דערמוטיקן די אַרטיסטן ביי יעדן נומער.

די טרופּע פון 100 זינגער, טענצער און מוזיקער שטייט אויף אַ הויכן ניוואָ. דער כאָר איז אויסערגעווינלעך. די סאָליסטן און זינגער האָבן פּרעכטיקע שטימען און דער פּראָגראַם פון יידישן און העברעישע לידער איז אַ גוט צוגעקליבענער. און די טענצער פירן דינאַמיש אויס פאָלקס־טענץ, חסידישע, חלוצישע און כאַראַקטערטענץ, וואָס זענען פול מיט הומאָר. דער 20 קעפּיקער אָרקעסטער האַלט דעם פּראָגראַם צוזאַמען און עס שאַפט זיך אַ קאָנצערט, וואָס דערקוויקט אַלעמענס הערצער.

אין דער הפסקה זוכט מיך דער אַדמיניסטראַטאָר אויף (ער האָט דאָך געוווּסט ווו ער האָט מיך באַזעצט) און מיר רעדן אָפּ זיך טרעפן אויף צומאָרגנס אין זייער אָפיס.

אין דער באַשטימטער צייט קום איך אָן מיט אַ שווער געמיט. וואָס פאַרדריי איך מענטשן אַ קאָפּ? ווי קאָנען מיר אפילו חלומען זיך אונטערנעמען אַזאַ גרויסע זאַך? נאָר פאַרפאַלן. „אריין אין אַ בלאָטע, דאַרף מען קריכן ווייטער". איך באַקען זיך מיט דער גאַנצער אַדמיניסטראַציע, מיט משה פיאנקאָ, זייער קולטור־דירעקטאָר בראש און מען זעצט זיך צום טיש...

ס'ווייזט זיך ארויס, אַז אין עטלעכע טעג ארום פאָרן זיי ארויס אויף זייער צווייטן טור קיין אמעריקע און קאַנאַדע און נעמען דאָסמאָל אויך אריין מעקסיקע, וווּ זיי טרעטן אויף צווישן אַנדערע אויפן קולטור־פעסטיוואַל א. נ. פון סערוואַנטעס.

די אויפריכטיקייט און האַרציקייט פון מיינע נייע פריינד — אַלע „ליטוואַקעס", פאַרגרינגערט אַביסל מיין שווער געמיט. איך הויב אָן ביסלעכוויז עפענען אויך מיינע קאָרטן: „איך דערקלער זיי, אַז אויסטראַליע, כאָטש זי איז אַ גרויס און רייך לאַנד", קאָן אָבער אַליין נישט אויסטראָגן אזא גרויסע אונטערנעמונג, ווייל דער יידישער ישוב איז קליין, א.א.וו. זיי קומען מיט אַ פאָרלייג, אַז זיי וואָלטן צו אויסטראַליע „צוגעטשעפּעט" אויך דרום אפריקע און אפשר נאָך אַ לאַנד און דערמיט פאַרקלענערט כאָטש די רייזע־הוצאות, וואָס זענען די גרעסטע.

מיר האָבן זיך באַגעגנט נאָך אַ פּאָר מאָל און וואָס לענגער מען האָט ארומגערעדט דעם ענין, אַלץ מער האָב איך באַקומען די זיכערקייט זיך איינצורעדן, אַז דער ענין איז גאָר נישט אזוי פאַנטאַסטיש, ווי עס האָט פון אָנהויב אויסגעזען און ביי אַ קאָלאָסאַלער אָנשטרענגונג קאָן עס צו שטאַנד קומען.

דעם לעצטן אָוונט פאַר זייער אָפּפאָרן, בין איך פאַרבעטן געוואָרן אויף אַ פייערלעכער געזעגענונגס־פּראָבע אין זאַל פון בני־ברית, ווו אַלע אָנטיילנעמער האָבן באַקומען זייערע לעצטע אינסטרוקציעס און די פּעסער און בילעטן זענען פונאַנדערגעטיילט געוואָרן. דאָרט איז אָנוועזנדיק געווען נאָך אַ גאַסט: פלוטא שרון, דער שפּעטערדיקער חבר הכנסת. זיין באַזוך האָט געהאַט אַ דאָפּלטן ציל: עס איז געווען ערב די וואַלן, האָט ער געוואָלט „כאַפּן" די רוסישע שטימען און פון דער אַנדער זייט האָט די „אנחנו כאן" אָנפירונג געוואָלט „כאַפּן" עטלעכע דאָלאַר (שרון איז געווען באַקאַנט מיט זיין ברייטער האַנט...)

צום סוף זענען ביידע געסט באַגריסט געוואָרן און איך האָב געענטפערט (שרון האָט מיך געבעטן, אַז אזוי ווי זיין יידיש „הינקט אביסל אונטער", זאָל איך רעדן אויך אין זיין נאָמען). איך האָב זיי צוגעווונטשן אַ סך דערפאָלג אויף זייער רייזע, דערמאָנט וועגן באַפאַר־

„מיידלעך, מאַטראָזן און דער מיטלענדישער ים" — איז גאָרנישט געוואָרן.

15טער סעפּטעמבער

צו כאַראַקטעריזירן אַ „געוויסע" באַנעמונג אויף דער שיף האָב איך צונויפֿגעשטעלט אַ סאַטירישע סצענקע: „דער צווייטער מאַן" (טעאַטער־שטיק אין וויפֿל אַקטן מען וויל נאָר...)

נאַראַטאָר: די וועלט־בינעס האָבן פֿאַרכאַפּט שעקספּיר, בערנאַרד שאָו, איבסען, מאָליער — און ווער נישט? ביים קאַרטאָפֿל־שיילן אין דער שיפֿס־קיך איז מיר איינגעפֿאַלן: (אַלע קלוגע געדאַנקען קומען ביים קאַרטאָפֿל־שיילן), אַז דאָס „נעלי"־טעאַטער שטייט אינגאַנצן פֿריי, צו מיין דיספּאָזיציע. אַרום איז ים. קיין קריטיקער, קיין רעצענזענטן זענען נישטאָ.

א נ ט ײ ל נ ע מ ע ר :

זי — די הויפּט־פֿיגור אַרום וועלכער עס אַנטוויקלט זיך די האַנדלונג. זי קען זיין יונג אָדער אַלט; העל־בלאָנד אָדער פּעך־שוואַרץ. עס איז בעסער — שיין. און אויב אַפֿילו נישט אַזוי שיין — איז אויך נישט קיין אומגליק: זי קאָן אַפֿילו זיין אַזוי ווי זי איז. קאָסטיום: זי דאַרף דעם גאַנצן טאָג אַרומגיין אין קורצע הויזן, כדי מען זאָל באַוווּנדערן אירע שיינע פֿיס. ביינאַכט — אַ זיידן קלייד; קען זיין אַפֿילו — אַ פּידזשאַמע. זי דאַרף מאַכן דעם איינדרוק פֿון אַ גליקלעך־פֿאַרהייראַטער און פֿאַרליבט אין איר אייגענעם מאַן.

ער — זיכער אין זיין רעכט — דעריבער — אָפּגעלאָזן, נישט ראַזירט. אין דייטשלאַנד האָבן אַמעריקאַנער ציגאַרעטן און שווייצאַרישע שאָקאָלאַד געגעבן אים אַנזען אין זעלבסט־זיכערקייט. די זעלבע רעכט פֿאַרזיכערן אים די פּאַפּירן, וועלכע ער האָט אין טאַש: דער הייראַטס־שיין און די וויזע. פֿון כאַראַקטער אויס, איז ער אַ דענקנדער אינטעליגענט. ער האָט געלייענט פּיטיגרילי און דענקט, אַז זיין פֿרוי איז בעסער און צניעות'דיקער פֿון אַנדערע.

דער גרימירער דאַרף אים נישט אָנקלעפּן קיין איזל־

אויערן. דאָס פּובליקום זעט זיי במילא.

דער צווייטער מאַן — יעדן טאָג ראַזירט. די האָר גלאַט פֿאַרקעמט און פֿעט פֿון ברילליאַנטין. ער דעמאָנסטרירט מוסקולן, און אַ ברוינעם קערפּער. ער האָט אַ געשליפֿענע צונג און אַ פּאָר ברילן, וועלכע ער האָט געקויפֿט אין „פּיקס"־געשעפֿט פֿאַר 35 סענט. ער האָט פיינע מאַניערן און דערפֿאַרונג אין ראָמאַנסן.

באַמערקונג צו דער אויפֿפֿירונג:

דאָס מאָדערנע טעאַטער באַזיצט נישט קיין בינע. פֿאַר דער אויפֿפֿירונג איז צוגעפּאַסט די גאַנצע שיף. לאַנגע רעפּליקן און ראַמפּן־ליכט ווערט אָפּגעשאַפֿט. פֿאַר אונדזער סצענאַריאָ פֿאָדערט זיך האַלב־טונקל; שאָטנס; סילועטן און קורצע, אָפּגעהאַקטע דיאַלאָגן (איין — אָדער צוויי זילביקע); הינטערגרונט־מוזיק: מאָטאָרן־גערויש און גרילצנדיקע מוזיק פֿון ראַדיאָ־הילכער.

אַ רעזשיסער איז איבעריק; די אַנטיילנעמער האָבן לאַנגיאָריקע דערפֿאַרונג און זיי קלייבן זיך די פּאַרטנערן אַליין צו. די דיאַלאָגן ווערן אימפּראָוויזירט. אַלץ איז אָפֿן. מ'זעט אַפֿילו וואָס עס קומט פֿאָר הינטער די קוליסן. ווען אין געוויינלעכן טעאַטער קומט דער פֿינאַל־צייכן: „פֿאָרהאַנג פֿאַלט" — קאָן מען דאָ נאָך אַלץ זען די האַנדלונג.

גרים: נישטאָ קיין בערד, וואָנסן און שמינקע. די אַרטיסטן מוזן זיין פֿעיִק זיך אַליין צו מאַסקירן און מאַכן דעם איינדרוק, אַז עס איז אַלץ נאַטירלעך.

רעקלאַמע: די אַלע, וועמען ס'לאַנגווייליקט די ים־קראַנקהייט, קענען אָנקוקן דאָס טעאַטער־שפּיל. עס „לויפֿט" טאָג און נאַכט, ביי יעדן וועטער אויף דער שטרעקע: ברעמען — מעלבורן.

פֿון צייט צו צייט טוישן זיך די אַרטיסטן. יעדער איינער שוישפּילער נוצט זיין אייגענע אינטערפּרעטאַציע.

18טער סעפּטעמבער

דערשינען די שיף־צייטונג NELLI TIMES און דאָס סצענאַריאָ.

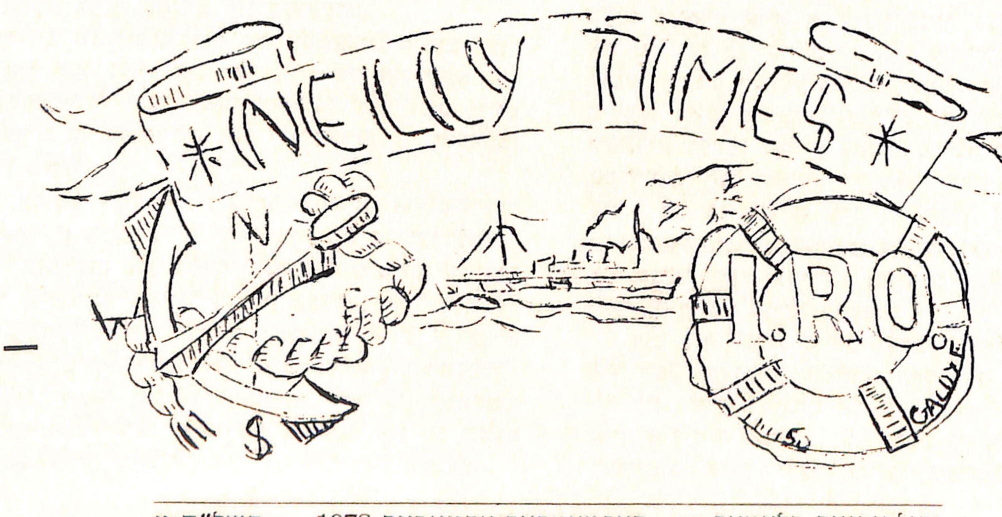

מ. אײזענבוד

פון אן עמיגראנטס טאג־בוך

מיט די **„אויסצוגן פון אן עמיגראנטס טאג־בוך"**, הויבן מיר אן צו פארעפנטלעכן א סעריע פארצײכע־נונגען: „ווי אזוי איך בין געקומען קײן אויסטראליע".

מיר לאדן אײן אונדזערע לײענער צו באטײליקן זיך אין דער סעריע, און צושיקן אונדז פארצײכענונגען פון זײערע דערפארונגען.

די רעדאקציע.

23טער אויגוסט 1950.

...מיר האבן זיך באגעגנט. אײגנטלעך האט ער נאך מיר נישט געבענקט, אין זײן סטאיִשער מאיעסטעטישקײט. ער האט רואיק און זיכער ארומגעשוועבקט די ברעגן פון די קאנטינענטן און געלאזן די מענטשן שנײדן זײן רוקן מיט זײערע שטאל־געשמידטע שיפן און האט אין זײן טיפזיני־קײט געשמײכלט. ער האט געוווּסט: אין זײן צארן קאן ער זײ פארוואנדלען אין שפענדלעך.

דער ים... פאר פאעטן אן אומאויסשעפלעכער קוואל פון באגײסטערונג און אינספּיראציע. פאר א פּראזאַישן די. פּי. — א גרענעץ, וועלכע מען קאן נישט שווארצן.

אוונט. צוויי פאלאקן, אן איטאליענער און א ייד שפּילן רעמי אויפן דעק פון דער ווײסער „נעלי", וואס איז אן אמעריקאנער קריגס־וועטעראן, און א געשאנק פאר דער אינטערנאציאנאלער פליטים־ארגאניזאציע. אצינד שווימט זי אונטער א פאנאמער פאן דורכן לאמאנש, געפירט פון דער געניטער האנט פון א נארוועגישן קאפּיטאן.

נישט אלע פליטים — זענען פאליטישע פליטים, כאטש זײ ווילן שטארק, מ׳זאל זײ פאר אזעלכע אננעמען.

אחוץ עטלעכע יידן, זענען די באמת געליטענע פאר זײערע איבערצײגונגען — די טשעכן. זײ ווײסן ווי אפּצו־היטן די טראדיציעס פון בענעש און מאסאריק.

דאס נעלבע איז אבער שווער צו זאגן וועגן די אוק־ראינער, כארוואטן, יוגאסלאוון און א טײל פון די רוסן. דאס אלץ פארט קײן אויסטראליע.

פונדערווײטנס פינקלען די פײערן פון ענגלישן ברעג. דער שארפער קאנאל־ווינט נעמט אדורך ביזן בײן. דער וואסער־שטויב זעצט זיך אפּ אויף די ליפּן, און בײ דער באריִרונג מיט די ליפּן, פילט מען זאלץ.

די שיף איז פארנאנדערגעטײלט אין צוויי טײלן. אין אײנעם — שלאפן מענער, און צווײטן — פרויען. אין מיטן איז די קווארטיר פון די מאטראזן. אין יעדער קאיוטע — ארום א הונדערט מענטשן.

27טער אויגוסט

דער רעדאקטאר האט מיר פארגעלײגט עפּעס אנצו־שרײבן פאר דער שיף־צײטונג. די היץ און דאס שוויצן מאכט פויל. ס׳גלוסט זיך נישט צו אנשטרענגען — און טראכטן. שפּאציר איך בײם ראנד פון שיף, קוק אויפן בלאען ים, אויף די מעוועס, וואס פאלן אראפּ צום ים עפּעס צו פאנגען. ס׳ווערט פארנאכט. צופעליק שטײ איך בײם שיף־קרעמל, ווו קאן עפּעס קויפן. א פרוי טולעט זיך צו איר מאן קינדיש — נאיוו, מאכנדיק א ליבלעך צארט פּנימל. זי איז מיד, און וויל הײנט גײן פרי שלאפן. ער דארף איר נישט באגלײטן. ער קושט איר לײכט אין שטערן, און ווינטשט: —א גוטע נאכט. זי גײט שלאפן. און ווײל עס איז נישטא, עפּעס בעסערס צו טאן — גײ איך אין דער זעלבער ריכטונג.

דער הינטער־דעק איז העל באלויכטן. איך שטעל מיך בײ א ווענטילאציע־רער, פארויכער א פּאפּיראס און אבסערוויר.

די נאר וואס שוואכע, שלעפערדיקע פרוי באוועגט זיך נערוועז הין און צוריק איבערן דעק, די הענט אין די טאשן פון לײכטן מאנטל. זי זעט מיר אויס, ווי זי וואלט עפּעס געוואלט טאן, און קאן זיך נישט אנטשליסן. עפּעס האלט איר אפּ פון דער טאט. אפשר האט זי מורא פאר א דורכפאל? ענדלעך זעצט זי זיך אוועק אויף א טרעפּל, נעבן א באנק. א מאן זיצט אויפן באנק. ווערדליק דער דרײסטקײט, וואס ער דארף האבן (ער איז דאך עפּעס א מאטראז — און דאס האט ווארשײנלעך צוגעצויגן דער יונגער פרוי) רירט זיך יענער ניט פון ארט. מיט א זשעסט האט זי אים געגעבן צו וויסן אז — עס מאכט נישט — אדרבא — ער מעג זיך צורוקן נענטער.

דער ראדיא האט געמאלדן — 10 אזײגער. א שיף־פאליציסט מאכט מיר אויפמערקזאם, אז כ׳דארף פארלאזן דעם הינטער־דעק; ווו ס׳שלאפן די פרויען. פאר אים איז א רעפּארטער נישט מער ווי א מאן.

פון דער געלעגנהײט צו שרײבן א קורצן ראמאן:

Nach Shakesspeare, Moliere, Shaw, Ibsen, Sartre, ist nun Herr Aizenbud in die Weltliter atur eingerueckt.

ס. ראַבינאָוויטש

לאָמיר אַלע זינגען

„זינגט דאָס גאַנצע שטיבעלע,
זינגען מיט די ווענטלעך“.

זאויב מען גיט זיך אַ פאַרטראַכט וועגן דער פונדאַמענטאַלער וויכטיקייט פון אַ פאָלקס קולטור־אוצרות, דאַרף מען נישט גרינגשעצן דעם כוח פון ניגון. דאָס איז איינע פון די שטאַרקסטע גאָלדענע פעדעם אין געוועב פון פאָלקס קולטור. דאָס ליד שפּיגלט אָפּ די געשיכטע פון דורות פאַרן גאַנצן פאָלק. עס דערגרייכט די טיפענישן פון יעדנס נשמה באַזונדער. דאָס ליד איז אַ געטרייער לעבנס־באַגלייטער פון וויגל ביז צום גרוב.

מיר יידן זענען ספּעציעל רייך אויף דעם געביט. מיר פאַרמאָגן אַן אומאויסשעפּלעכן קוואַל פון פאַרשידנאַרטיקע ניגונים. אָנהויבנדיק מיט די אומפאַרגעסלעכע וויגלידער, פאָלקס־לידער, שול־לידער, חסידישע ניגונים און תפילות; לידער פאַר אַרבעט, קאַמף און האָפענונג; פאַר יום־טובים, שמחות, פרייד, אומעט און טרויער; פאַר ליבע און טרוימער וועלכע בויען נאָך היינט אין דער לופט זייערע שלעסער. עס איז פּשוט נישט מעגלעך אויסצורעכענען אַלע עמאָציעס, דעם זינען און די מאָראַל וואָס דער כישוף פון אונדזערע לידער ברענגט אונדז אַרויס.

אונדזער באַקאַנטער שרייבער משה אייזענבוד האָט זיך אויסגעדריקט אויף דעם לעצטנס פאָרגעקומענעם געבירטיג־אָוונט, אַז „דער באַגאַזש פון לידער קען זיין אויסערגעוויינלעך גרויס, אָבער דאָך לייכט צו פירן מיט זיך“. מען דאַרף דעם באַגאַזש נישט פּאַקן, ווייל אַ ליד קריצט זיך איין אין זכרון, באַזעצט זיך טיף אין דער נשמה און ביי יעדער שטימונג טויכט אומבאַמערקטערהייט אַ געעריק ליד אַרויס פון דער טיפעניש און דער מענטש איז קיינמאָל נישט אַליין — ער האָט אַ באַגלייטער פאַר זיין געמיט.

מיר, די ווייניק לעבן געבליבענע נאָך דעם חורבן טראָגן מיט זיך אָט דעם רייכן באַגאַזש. ליגט אויף אונדז אַ חוב איבערצוגעבן אויך די ירושה צום יינגערן דור.

עס איז כדאי אויסצורעכענען אייניקע אינסטיטוציעס אין מעלבורן, וועלכע זענען אַקטיוו אויף דעם געביט פון קולטיווירן דאָס יידישע ליד, ווי צ.ב.: „קדימה“, יידישע שולן, ראַדיאָ־אוידיציעס. גענויער וועגן אָט דער טעטיקייט קען מען לייענען אין זייערע יערלעכע באַריכטן.

זייענדיק אַ מיטגליד אין „הזמיר“־כאָר, וויל איך זיך אָפּשטעלן אַ ביסל ברייטער וועגן אונדזער טעטיקייט. די הויפּט־אימפּרעזע איז דער יערלעכער קאָנצערט, וועלכער קומט פאָר אין „קדימה“־טעאַטער, תמיד מיט גרויס דערפאָלג. אַ חוץ דעם נעמט דער כאָר אָנטייל אין דער אַקאַדעמיע פון וואַרשעווער געטאָ־אויפשטאַנד; טרעט אַרויס אויף דעם „פעסטיוואַל פון פעלקער“; גיט עטלעכע קאָנצערטן אין יאָר אין דער „מאָנטעפיאָרע“ און „מאָנאַש“ היימען פאַר זקנים; דער כאָר ווערט אויך איינגעלאַדן אויפצוטרעטן אויף פייערונגען פון פאַרשידענע געזעלשאַפטלעכע און קולטור־אינסטיטוציעס, ווי די „קדימה“, „בני ברית“, לאַנדסמאַנשאַפטן און ענלעכע. אַפילו די טאַנץ־אָוונטן, איינגעאָרדנטע דורכן כאָר ווערן פאַרוואַנדלט אין מיני־קאָנצערטן — דערפאַר האָבן זיי אַזאַ גרויסן דערפאָלג. איז דעריבער נישט קיין וווּנדער וואָס יעדער כאָריסט איז שטאָלץ מיט זיין אָנגעהעריקייט צום „הזמיר“־כאָר. דער כאָר ציילט איבער פופציק מיטגלידער, וואָס איז אַ שיינע צאָל פאַר אונדזער ישוב. דאָך איז אונדזער טיר ברייט אָפן פאַר מער גוטע זינגער. ספּעציעל ווינטשן מיר אַריינצוקריגן די יוגנט ווען מיר ווילן איבערגעבן אונדזער ירושה — דאָס ליד.

רעדנדיק וועגן יוגנט דאַרף מען דערמאָנען דעם אָנטייל פון אַרום דרייסיק קינדער און יוגנטלעכע אין דעם „ברוך קאַלושינער פאַרמעסט“ פון ייִדישן און העברעישן ליד און מוזיק. שוין צום דריטן מאָל איז דער זאַל געווען אויסגעפילט ביז איבער די ברעגעס מיט באָבעס, זיידעס, טאַטעס, מאַמעס און קינדערלעך כדי אויסצוהערן די יונגע טאַלאַנטן. כאָטש דער צושויער פון קאָנצערט האָט אַ גרויס געניוס, קען ער זיך נישט פאָרשטעלן וויפיל מי און אַרבעט עס לייגן אַריין די אַלע וועלכע באַטייליקן זיך אין צוגרייטן אַז די דאָזיקע אימפּרעזע זאָל אַדורך מיט דערפאָלג. קומט אַ לויב, קודם־כל דעם „ברוך קאַלושינער־אָנדענק־קאָמיטעט“ פאַר זיין איניציאַטיוו און אַרבעט, ווי אויך די עלטערן און לערער וועלכע דערמוטיקן זייערע קינדער צו זינגען און שפּילן אונדזער ליד.

נאָך אַ פריידיקע דערשיינונג אין אונדזער ישוב איז דער וואָקאַל־מוזיקאַלישער אַנסאַמבל „פלאַמען“, וועלכער באַשטייט פון זיבן יונגע סטודענטן. אין זייער קורצער עקזיסטענץ (געגרינדעט דעם 23טן אָקטאָבער 1977, אויף דעם ברוך קאַלושינער קאָנקורס) האָבן זיי שוין פאַרווילט דעם עולם אויף אַ שפּאָר ביסל אונטערנעמונגען. מאַנכע רעכן איך דאָ אויס: „מומבאַ“ פעסטיוואַל אין „טרעזשורי“־גאָרטן, איינגעאָרדנט דורך דער „קדימה“; 30 יאָר מדינת ישראל־באַל, איינגעאָרדנט אין „בית־וויצמאַן“ דורך דער לאָדזשער לאַנדסמאַנשאַפט; אַ קאָנצערט אין „מאָנטעפיאָרע־היים“, מיט אַ רייכן פּראָגראַם פון אונדזערע פּאָפּולערסטע פאָלקס־לידער, ווי אויך זייער באַטייליקונג אין דער פייערונג פון געבירטיגס 100־טן געבורטסטאָג, ווו דער עולם האָט זיי באַשאָנקען מיט רוישיקע אַפּלאָדיסמענטן און זיי נישט אַראָפּגעלאָזט פון דער בינע. זיכער ווינטשן מיר זיך זיי אָפּטער צו הערן, אָבער גלייכצייטיק דאַרפן מיר, דער עלטערער דור, פאַרשטיין אַז מיט אַפּלאָדיסמענטן אַליין וועלן מיר די דאָזיקע „פלאַמען“ נישט אויפהאַלטן. מיט גרויס אָנשטרענגונג האָבן זיך די יונגע מוזיקער געגרייט צו די אויבן דערמאָנטע אַרויסטריטן. עס איז באַוווּסט ביי אונדז אַלעמען אַז סטודענטן האָבן זייער ווייניק צייט בעת זייער שטודירן און נאָך ווייניקער מאַטעריעלע מיטלען. דאַרפן די אָרגאַניזאַציעס און יחידים, וועלכע זענען די קולטור־טרעגער אין אונדזער ישוב, זיך פאַראינטערעסירן אין זייערע נויטן און נישט לאָזן די „פלאַמען“ אויסגיין.

די אומזשעניִרטע האַנדלונג, אומגעווינטלעך אין אַנוועזנהייט פון פרעמדע מענטשן איז ביי אים אויסגעקומען נאַטירלעך און פריי. צוזאַמען מיט דער מילדקייט פון זיין בליק איז אויך געווען צו מערקן אויף זיין פּנים אַן אויסדרוק פון זעלבסט־געצוימטקייט.

זי איז געזעסן אַ שוויַגנדיקע, גערעדט האָט דער מאַן כמעט די גאַנצע צייט. אין זעלטענע מאָמענטן, ווען אויך ער איז אַנטשוויגן געוואָרן האָט זי געהאַלטן דעם קאָפּ אָנגעבויגן אַן אַ זייט און מיט אַ ברעם נישט אַ באַוועג געטאָן. זי האָט געוווּסט, אַז ער וואַכט איבער איר, און זי איז געבליבן אין איר האַלב־פאַרגליווערטער אומבאַוועגלעכקייט.

אין אַזעלכע רגעס זענען די מענטשן, די צייט, דער גערזשום פון די פּאַסאַזשירן ערגעץ ווי אַוועקגעשווומען. די צוויי מענטשן זענען געוואָרן פאַרשלאָסן אין זיך, אין אַן אינטימער אינערלעכער פאַראייניקונג, אין וועלכער נאָר זיי ביידע זענען אין איר געווען. זיי זענען ענלעך געווען אין דער אָפּגעשלאָסנקייט צו אַן אומגעווינטלעך, נישט רעאַלער ווירקלעכקייט: — פאַרזונקענע אין זיך לעבעדיקע געשטאַלטן, פון וועלכע עס האָט ארויסגעשטראַלט דאָס סודותדיקע פון אַן אומבאַקאַנטן ערגעץ.

דער אויטאָבוס האָט זיך ראַפּטעם געשטעלט מיט אַ סקריפּ פון די טאָרמאָזן, און די פרוי האָט זיך אַ וואַקל געטאָן. דער מאַן האָט געוואָרפן אויף איר אַ פאַרשערישן בליק, ארויסגעצויגן פון זיינע ברייטע הויזן־טאַשן אַ פלעשעלע, פאַרזיכטיק אויסגעשאָטן אויף זיין האַנטפלאַך צוויי פּילן, און זיי אריינגעלייגט איר אין מויל.

דערנאָך האָט ער זיך נענטער צוגעבויגן צו איר און עפּעס געפרעגט. דער ענטפער האָט אים, זעט אויס, נישט באַפרידיקט. ער האָט אַ פּיר געטאָן מיט די אויגן איבערן אויטאָבוס. עס איז געווען צו מערקן, אַז ער האָט גאָרנישט געזען, אַז ער האָט זיך נישט באַמיט עפּעס צו זען. דאָס אָפּקערן דעם קאָפּ אין אַ זייט איז געווען אַן אַנטלויף, און אויך נישט צו ווייזן איר זיין באַזאָרגט פּנים. די זאָרג האָט זיך אָבער געטונקלט אין זיינע אויגן, ווי אַ פאַרכמאַרעטער הימל פול מיט רעגן. באַלד האָט ער ווידער זיך אַ קער געטאָן צו איר, אַ כריפּע געטאָן מיטן גלאָזיקן קול, און ארויסגערופן ביי איר אויף דאָס ניי אַ בלייכן האַלב־שמייכל.

איך, און עטלעכע מיט־פּאַסאַזשירן האָבן צוליב העפלעכקייט זיך באַמיט נישט צו קוקן אָפן אין זייער זייט. אַ יונג מיידל, וואָס איז געזעסן קעגנאיבער זיי האָט פּלוצלינג הויך ארויסגעלאַכט. אַ פאַרשעמטע האָט זי אָפּגעקערט פון די צוויי איר רויט געוואָרן פּנים.

אויך איך בין געווען געשפּאַנט. ווער זענען די צוויי, מאַן און ווייב, שוועסטער און ברודער, צי סתם פריינד?

דאָס אויסנאַמלעכע פון די צוויי מענטשן האָבן אַבסאָרבירט ביז גאָר. עס האָט אַמוזירט דאָס לעכערלעכע וואָס איז דערגאַנגען ביז אַבסורד, גלייכצייטיק האָט אָבער פאַסצינירט דאָס נאַטירלעכקייט און פּשטות פון זייער פאַרהאַלטן זיך, וואָס נאָר קינדער קענען אויסכישופן מיט אַזאַ חנעוודיקייט און שיינקייט.

אין דער וואָכעדיקייט פון אַ פּראָסטן אָוונט, ווען יעדער איילט צו זיך, צו די רוטינע טועניש, האָבן אָנגעהויבן אָפּפאַלן די האַרטע שאָלעכצער פון טאָג־טעגלעכקייט און גענומען ארויסרופן דעם יום־טוב פון דרימלענדיקע טרוימען; פון חלומות אויף דער וואָר; נישט רעאַלקייטן, וואָס פילן אויס אַ רעאַלן ביז גאָר וואַקום, אַ לעצכנדיקן נאָך תיקון.

איך האָב באַמערקט אין די בליקן פון די מיט־פּאַסאַזשירן, אַז אויך זיי זענען מיטגעריסן געוואָרן מיט דער שטילער נשמה־סימפּאָניע פון די צוויי מאָדנע, פרעמדע מענטשן; מיט אַ שפּראַך אָן רייד, פון וועלכער עס האָט אויסגעשטראַלט דער ניגון פון שיינקייט, די מעלאָדיע פון סובלימער צאַרטקייט, אפשר קיינמאָל פריער נישט דערקענטער. די דינע אַקאָרדן זענען געפאַלן אויף זייערע נשמות ווי אַ פרילינג־רעגן אויף דורשטיקער ערד, און עס האָבן גענומען אויפטויכן ביי זיי פאַרבלאַסטע אימאַזשן, דורכגעוועבטע מיט אַ בענקשאַפט נאָך דער אייגענער פאַרגאַנגענער יוגנט.

מען האָט דערפילט, אַז די דראָבנע פרוי האָט זיך אויפגעעפנט ווי אַ בלום איינצוזאַפּן אין זיך דאָס שטילע געזאַנג וואָס איז געפלאָסן צו איר פון דעם מאַן, און אַז זי האָט עס צוזאַמענגעגאָסן מיט איר אייגענעם ניגון, וואָס האָט פון איר קרענקלעך פּנים ארויסגעלויכטן מיטן טרויעריקן רייץ פון אַ שפּעט־האַרבסטיקן טאָג פאַרן פאַרגיין.

איינע פון די סטאַבילע פּאַסאַזשירינס האָט זיך צוגעבויגן צו מיר און אריינגעשושקעט אין אויער:

— איר האָט באַמערקט?... די פרוי לעבט איצט איבער רגעס פון אמתן גליק!... איך האָב צוגעשאָקלט מיטן קאָפּ.

עטלעכע טעג שפּעטער איז דער מאַן מיטן כריפּענדיקן קול געזעסן אין אויטאָבוס לעבן מיר. ער איז געווען אויסגעלאָשן, פאַרטיפט אין מחשבות. איך האָב זיך געוואַקלט אים עפּעס צו פרעגן, נאָר ער האָט דערשפּירט מיין פרעגנדיקן בליק און ער האָט אויפגעהויבן צו מיר אַ פּאָר ברייטגעעפנטע אויגן פאַרצויגענע מיט אַ דינעם נעפּל.

איך האָב גיכער פאַרשטאַנען ווי געהערט וואָס ער האָט שטיל ארויסגעכריפּעט: „נעכטן איז געווען איר לוויה”...

די יידישע שול

איז די פאָרזעצונג

פון דער יידישער היים —

לערנט אייערע קינדער יידיש!

געוויסן. דער לעצטער קאָמפּראָמיס איז געווען — „מאָטקע גנב״.

שלום אַש האָט געדרוקט דעם ראָמאַן קאַפּיטלעכווייז אין „פאָרווערטס״. אין 1916 איז עס ארויס אין בוך־פאָרם, ווי אַ סאָציאַלער ראָמאַן.

ווי אַזוי אַ ראָמאַן פון 1916 איז מגילגל געוואָרן אין אַ „מיוזיקל״ אין 1978 — וועגן דעם האָבן זיך געדאַרפט פאַרטראַכטן די, וועלכע האָבן די פאַרשטעלונג אונטערגענומען און אויפגעפירט.

זיי האָבן זיך אויך געדאַרפט פאַרטראַכטן: צי דאָס איז די פּאַסיקע פאַרשטעלונג פאַר מעלבורן, וואָס איז דורכן הערמאַן־טעאַטער דערצויגן געוואָרן צו דערוואַרטן אַ פאַרשטעלונג נישט בלויז פון עסטעטישן גענוס — נאָר אויך פון אַ קולטורעלן ניוואָ.

אויפן דוד הערמאַן־קרייז ליגט נישט בלויז די אויפגאַבע צו שפּילן טעאַטער, נאָר אויך פון אָפּהיטן די גייסטיקע ירושה און נישט צו פאַרטאַכלעווען דעם גוטן נאָמען זיינעם.

יאָ — מען דאַרף אַ טראַכט טאָן: מיט וועמען מיר גייען צום טיש (אָדער אויף די ברעטער) און וואָס די גאַסט־אַרטיסטן האָבן אָנצובאָטן...

דער „גאָלד־ראַש״ חזרט זיך ווידער איבער אין אויסטראַליע. דאָס מאָל איז עס אַ „גאָלד־ראַש״ וואָס ברענגט אַהער יידישע אַרטיסטן, וואָס האָבן געהערט, אַז גאָלד שאַרט מען אין מעלבורן ממש מיט די הענט.

ביי אונדז אָבער — ווי נאָך יעדן „גאָלד־ראַש״ — בלייבט אַ פּוסטער גרוב...

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

י. מ. לעווין

רגעס פון גליק

(דערציילונג)

דער אָוונט איז געווען אַ שפּעט־האַרבסטיקער. די גאַסנ־לאָמפּן האָבן זיך געבליצט מיט אַ ראַכיטיש ליכט, וואָס האָט געוואָרפן רונדיקע, קאַלטע פלעקן אויפן טראָטואַר. בייסיקע ווינטן, וואָס האָבן כסדר געטווישט די ריכטונג, האָבן מיט אייזיקע דלאָניעס צוניפגעשאַרט און פאַנאַנדערגעשמיסן קופּעס זשאַווערדיקע בלעטער; מיט אַ טרוקענעם שורשן האָבן זיי זיך געדרייט אַ ווילע אין אַ רעדלדיקן טאַנץ און באַלד זיך צעפלויגן ווי אַ טשאַטע איבערגעשראָקענע פייגל. דאָס אומהיימלעכע וועטער האָט די דורכגייער געטריבן פון די גאַסן.

די ריי צום אויטאָבאָס איז געווען אַ לענגערע ווי געווינטלעך און די מענטשן האָבן אומגעדולדיק אונטערגעטענצלט וועלנדיק וואָס גיכער זיין אינעווייניק

פון אַ זייטיק געסל איז מיט האַסטיקע טריט אָנגעקומען אַ מאַן און זיך געשטעלט אין דער ריי.

גלייך נאָך אים איז פון זעלבן געסל ארויסגעקומען אַ מיטליאַריקע, דראַבנע פרוי און מיט פּאַמעלעכע, מידע טריט, דערנענטערט זיך צום מאַן. צווייַ אומבאַקאַנטע מענטשן.

זיינע ברייטע, געפּאַלדעוועטע הויזן און אַ דיק שאַליקל אַרום האַלדז איז געווען דאָס ערשטע, וואָס האָט זיך געוואָרפן אין די אויגן. אין קאַרגן אָוונטליכט האָט זיין אַנטאָן זיך געטונקלט — אַ פאַרעמלאָזער פלעק, ענלעכער צו קאַנטורן פון אַן אַבסטראַקט ווי צו אַ מענטשלעך געשטאַלט.

אויך די פרוי איז געווען מאָדנע אָנגעטאָן. זי האָט געטראָגן אַ לאַנגן, געשטריקטן אַלטמאָדישן זשאַקעט און אַ קאַפּטיכל, וואָס דער ווינט האָט געפּרווט אַראָפּפליקן פון איר. איר פּנים האָט זיך געבליצט מיט אַ קרענקלעכקייט שווער צו דעפינירן. פּשוט קרענקלעך.

— שטעל זיך דאָ, פון דער זייט! דאָ וועט דיר זיין וואַרעמער... אָט אַזוי... זיינע אויגן האָבן אַ בלישטש געטאָן מיט וואַרעמקייט:

— נאָך עטלעכע מינוט און וועסט זיין אינדערהיים!

אין דער רעלאַטיווער שטילקייט, וואָס האָט געהערשט צווישן אומגעדולד פון וואַרטן, האָט זיין שטים זיך אַריינגעריסן מיט אַ מאָדנעם כריפּ. די רייד, שווער ארויסגעברענגטע, האָבן זיך געבראָכן ווי ביי קינדער בשעתן אָנהויבן זיך לערנען לייענען. דאָס קול איז ארויסגעקומען הייזעריקלעך, מיט אַן אָפּקלאַנג פון בויך־טיפעניש, ווי עס וואָלט זיך אינעווייניק געשאָטן צעבראָכן גלאָז. יעדע פּויזע צווישן וואָרט און וואָרט האָט זיך פאַרענדיקט מיט אַ שטילן פּיף. דער דינער פּיף האָט זיך אויסגעמישט מיטן ווינט און איז אין אים פאַרלוירן געגאַנגען.

זיינע באַוועגונגען זענען געווען פלינקע, דעצידירטע, אין אַ שאַרפן קאָנטראַסט צו דער אומבאַהאָלפנקייט ביים רעדן. לויטן ברייטן, פּיבערדיקן זשעסטיקולירן, לויט דער מימיק, וואָס איז ענלעך געווען אויף אַ פיינלעכער גרימאַסע, וואָלט זיך געקענט דוכטן, אַז דער מאַן פיבערט. זיינע אויגן זענען געווען קלאָרע און האָבן אין שוואַכן ליכט געלויכטן ווי שטילע אָזיערע־וואַסערן אין אַ לויטערן טאָג. די פאָר איז נישט געפאָרן ווייט, וואַסערע דריי צו פיר סטאַציעס. דורך דעם קורצן דויער פון דער רייזע האָב איך געהאַט די מעגלעכקייט זיי צו אָבסערווירן. עס האָט אַ ווייע געטאָן פון די צווייַ מענטשן מיט אַן אַנדערשקייט וואָס האָט געוווּנדערט און צוגעצויגן.

דער מאַן איז געזעסן האַלב־אויסגעדרייט צו דער פרוי, ווי גאַרנישט מער פון דעם ארום וואָלט ווערט געווען זיין אויפמערקזאַמקייט. זיין אָנגעהויקערטע פּלייצע האָט ווי געוואָרנט: — פאַרזיכטיק!... זי איז אונטער מיין שוץ!

ווירקלעך, ער האָט זיך די גאַנצע צייט אויפגעפירט לגבי איר ווי איינער וועמען מען האָט אָנפאַרטרויט די אַפּוטרופּסות איבער אַ מינדעריעריק קינד. זי איז געזעסן ווי אין האַלבן דרימל. מיטאַמאָל האָט זי לייכט אויפגעציטערט. מיט אַ גיכער באַוועגונג האָט דער מאַן זיך אַראָפּגעבויגן, דעליקאַט פאַרשפּיליעט דאָס אונטערשטע קנעפּל פון איר מאַנטל, און אַראָפּגעצויגן אים איבער אירע קני. ער האָט איר אויך אַ גלעט געטאָן איבערן קאָפּ.

פון יושר און חסד. אויב ייִדישקייט איז אַ פֿאָלקס-רעליגיע, איז עס נישט מער ווי סאָציאָלאָגיע, און די ימים-טובים און צערעמאָניעס אין ייִדישקייט זענען פֿאָלקלאָר. כדי צו זיין אן אומה, אן אן אייגענער ווירט-שאַפט, אין אַן אייגענעם לאַנד, געררודפט צוליב זיין גאָט-באַגריף, מוז מען לכתחילה זיין מער ווי אַן אומה — אַן אומה מיט אַן אמונה. דעם ברית, דעם קשר, צווישן דער ייִדישער געשיכטע און דער ייִדישער אידעע (אַ בעסער וואָרט ווי „רעליגיע") טאָר מען נישט איבעררייסן; זיי זענען צוזאַמען אויסגעוואַקסן אין אַ היסטאָריש-דיאַלעק-טישער שייכות.

ס'איז אַן ענין וואָס מען קאָן נישט אָפּפּאַטיקן על רגל אחת. די ייִדישע מחשבה וועט זיך מיט דעם נאָך היפּשלעך ראַנגלען. דאָס אָבער פֿאַרשטאַנס נישט לגמרי גאַלאָמבס באַגריף פון אינטעגראַלער ייִדישקייט. בינו-לבינו דאַרף מען בויען דעם בנין פון אינטעגראַלער ייִדישקייט. כ'האָב דאָס געפֿיל, אַז די אַנונג פֿון דעם פּאַרוואָס פֿון ייִדישן קיום איז דאָ ביי אונדז אַלעמען אין געמיט, אין דער נשמה, אויב נישט דווקא אויף דער מדרגה פֿון באַוווסטזיין.

דערווייל, לאָמיר האָפֿן, וועט עס קלעקן.

מ. אייזענבוד

ייִדיש טעאַטער – אין מעלבורן

לעבנדיק יאָרהונדערטער צווישן פֿעלקער, האָט זיך ביי ייִדן איינגעשטעלט אַן אייגענער נוסח פֿון אויפֿשטעלן חברות; אינסטיטוציעס — וואָס ביי אַנדערע פֿעלקער ווערן די דאָזיקע פֿונקציעס אויסגעפֿירט פֿון מלוכישע דעפּאַרטאַמענטן.

דאָס אייגענע קאָן מען זאָגן וועגן דעם דערציִאונגס-סיסטעם. אויב דער חדר, און שפּעטער די שול איז געווען די פֿענצטער, דורך וועלכער דאָס קינד האָט דערזען די וועלט — איז די ייִדישע ליטעראַטור און דאָס ייִדישע טעאַטער געווען די שול פֿאַר דערוואַקסענע.

אויף דער בינע פֿון טעאַטער זענען פֿאַר אים פֿאַנאַנ-דערגעוויקלט געוואָרן פּראָבלעמען — אויב אַפֿילו טייל-מאָל אין פּרימיטיווע פֿאָרעם — פּראָבלעמען סאָציאַלע; נאַציאָנאַלע, וועלכע האָבן אָנגערעגט. דאָס טעאַטער האָט אויסגעטיילט גערעכטיקייט צום געקריוודעטן; באַשטראָפֿט דעם שולדיקן; געוויזן דעם תקיף אין זיין ריכטיקער גע-שטאַלט. דאָ האָט זיך דער פֿאָלקס-מענטש געקאָנט דער-לויבן צו לאַכן פֿון אים — ווייל אין לעבן האָט ער זיך אַזאַ לוקסוס נישט געקאָנט דערלויבן — ער איז אַ סך מאָל אָפּהענגיק געווען פֿון תקיף; דאָס טעאַטער האָט אויסגע-לערנט צו לאַכן פֿון די שונאים.

צווישן ביידע וועלט-מלחמות האָט דאָס ייִדישע טעאַ-טער, ווי דער אַוואַנגאַרד-טעאַטער בכלל, זיך אָפּגעגעבן מיט הומאַניטאַרע, עטישע פּראָבלעמען.

ספּעציעל אין סאָוויעט-רוסלאַנד, וווּ דאָס ייִדישע טע-אַטער אין דעם בלי-פּעריאָד איז געווען אַ מלוכישע אינסטיטוציע, און מיכאָעלס איז געשטאַנען אין זיין אָנפֿי-רונג — האָט עס דערגרייכט גאָר אַ הויכע מדרגה.

געוויס זענען געווען (און ס'זענען נאָך היינט דאָ) טע-אַטערס וואָס האָבן געזוכט צו קיצלען די אינסטינקטן מיט באַנאַלן, צווייִדייטיקן וויץ; מיט אויסערלעכע ווולגאַרע מיטלען. בדרך-כלל אָבער האָט אַ ייִדישער אַרטיסט פֿאַר-מאָגט אויסער טאַלאַנט — קולטור, וויסן, אינטעליגענץ.

די דאָזיקע טראַדיציעס האָט דער ייִדישער אַרטיסט מיטגענומען אין די עמיגראַציע-לענדער, און צווישן זיי — אויסטראַליע.

ייִדיש טעאַטער אין מעלבורן איז תמיד געשטאַנען אויף אַ ניוואָ. פֿאַר די טעאַטער-מענטשן איז דאָס אויפֿטרעטן אויף דער בינע געווען אַן אַקט פֿון דערהויבונג, פֿון גייס-טיקער אויפֿלעבונג און אויסלעבונג — ער האָט געפֿילט, אַז מיטן אויפֿפֿירן אַ גוטע פֿאַרשטעלונג אין דער ייִדישער שפּראַך — האָט ער בייגעשטייערט צו אונדזער קולטור-לעבן.

אין משך פֿון די לעצטע 30 יאָר, זענען דורכן דוד הערמאַן-טעאַטער געשפּילט געוואָרן פֿאַרשטעלונגען, וועל-כע האָבן דערוואָרבן דעם טעאַטער אָנזען און אַ רעפּוטאַ-ציע פֿון אַן ערנסטן אַנסאַמבל, וואָס שטעלט זיך קינסטלע-רישע פֿאָדערונגען.

צו דערמאָנען בלויז עטלעכע פֿאַרשטעלונגען, וואָס פֿאַלן צופֿעליק איין: „די הילצערנע שיסל"; „פּרוי אַדוואָ-קאַט"; „דער טויט פֿון אַ סיילסמען", „קידוש השם"; „זיין נאָמען רעדט שוין פֿאַר זיך", „די כסיבה" און אַנדערע.

ווען מען האָט אַראָפּגעבראַכט בינע-קינסטלער פֿון אויס-לאַנד, צי דאָס איז געווען יוסף שיין אָדער יעקב ראָטבוים — האָט מען זיך גערעכנט נישט נאָר מיטן באַרימטן נאָמען און סטאַזש פֿון אַקטיאָר — נאָר אויך מיטן ליטעראַריש-קינסטלערישן ניוואָ פֿון דער פֿאָרגעלייגטער פּיעסע.

אַפֿילו דזשיגאַנס (מילד גערעדט) נישט גאָר קולטור-רעלע סקעטשן האָבן אונדזערע אַרטיסטן זיך באַמיט צו באַשיינען מיט אריינברענגען קינסטלערישן שוווּנג.

דער דוד הערמאַן-טעאַטער האָט זיך דערוואָרבן דאָס הערכסטע לויב פֿון וועלכעס אַ טעאַטער-קרייז קאָן טרוימען — צוטרוי פֿון פּובליקום. מען ווייס — דער טעאַטער-קרייז וועט נישט אַרויסברענגען עפּעס, מיט וואָס מ'זאָל זיך דאַרפֿן שעמען.

די לאַגע פֿון ייִדישן טעאַטער, איז נישט בעסער ווי די לאַגע פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור; די אַלטע שריי-בער ווערן עלטער און קיין יונגע קומען נישט צו — אַזוי אויך אַרטיסטן. אָבער דער דראַנג, דער ווילן און די באַ-דערפֿעניש צו שפּילן טעאַטער ווערט מיטן עלטער נישט קלענער.

האָט מען אָנגעהויבן מאַכן קאָמפּראָמיסן — מיטן

לעכער עקזיסטענץ פון פאָלק, אויסגעליידיקט פון שטייגער, פון אַן אייגענעם און אויטענטישן סטיל. מען דאַרף דערפון נישט לערנען פשט, אַז עס מוז אַזוי זיין. ס'איז נישטאָ קיין שום אינערלעכע סיבה פאַרוואָס דער ביישטראָך צווישן עם־ישראל, מדינת ישראל און כנסת ישראל זאָל טאַקע זיין בלויז אַ צייכן אין פונקטואַציע און נישט אַ „מעטאַפיזישע" מחיצה. נאָר וואָס־זשע דען, דער צימצוצדיקער אויסדרוק אינטעגראַלע יידישקייט מיידט אויס על־פי דעפיניציע די סברא פון אַזאַ מין מחיצה.

עם ישראל, מדינת ישראל, כנתס ישראל — דאָס זענען דריי אַספעקטן פון זיין אַ ייד כלפי פנים, אין די גרענעצן פון אונדזער אומה. מיר זענען בירגערס פון אַ סך לענדער, מוזן מיר דאָך באַשטימען וואָס אַזוינס אונדזער באַציאונג זאָל זיין צו דער ארומיקער סביבה, און אויב מיר זענען בטוח, אַז יידישקייט איז אַ טאָטאַלע ציוויליזאַציע, באַקומט זיך די פראַגע: וואָס איז די פאַהעלטעניש צווישן אונדזער ציוויליזאַציע און דער ציוויליזאַציע פון די לענדער, ווו מיר זענען בירגערס, ווו מיר וווינען, און אין אַן אַלגעמיינער ראַם, פון דער מערב־אייראָפעישער קולטור?

סיידן איך בין זיך טועה אין מיין פירוש און גאָלאָמבס אינטעגראַלער יידישקייט, לאָזט זיך די פראַגע ענטפערן אויף דעם אופן: עס זענען פאַראַן אַ צאָל ברירות, און דווקא אין שיין פון אינטעגראַלער יידישקייט קאָן מען משיג זיין וועלכע ברירות טויגן יאָ און וועלכע טויגן נישט. 2 ברירות קאָן מען תיכף אָפפטרן: איינע: אַז מען דאַרף זיין בלויז אַ ייד, אָן וועלכער ס'איז מגע־ומשא מיט דער דרויסנדיקער וועלט; דער אַנדער פאָלוס — אַז מען זאָל זיין בלויז אַמעריקאַנער אָדער סתם מענטש. ביידע האָבן נישט קיין יסוד אין דער געזעלשאַפטלעכער ווירקלעכקייט און ממילא זענען זיי אומלאָגיש און אומעטיש.

אַ דריטע תשובה אויף אָט דער פראַגע זעט אויס אויבנאויף צו זיין די בר־דעתדיקסטע און פראַקטישסטע, אָבער ס'איז אַן אילוזיע: לויט דער תשובה דאַרפן יידן מקבל־באהבה זיין דער פאַקט וואָס זיי לעבן אין צוויי ציוויליזאַציעס, און דאַנקען דעם אויבערשטן וואָס ס'איז זיי באַשערט אַזאַ גינסטיקע מערכה. מען פאַרגעסט אָבער דערביי, אַז ס'איז נישט קיין שותפות צווישן גלייכע, אַז להיפוך דער מעשה אין חומש וועגן פרעהס זיבן מאָגערע קי וואָס האָבן אויפגעגעסן די זיבן פעטע קי, איז דאָ די קאָניוקטור אַזאַ, אַז די פעטע קי, לדוגמא, די אַמעריקאַנער ציוויליזאַציע — שלינגען איין די מאָגערע קי, די יידישע ציוויליזאַציע. אָן אַן אייגענעם לשון, אָן ראַיעלע מנהגים, אָן אַ שטייגער אין דער היים און אין גאַס, אַ מיעוט אין דער באַפעלקערונג — אַנטקעגן אַזאַ הינטערגרונט איז עס די קווינט־עסענץ פון נאַיווקייט צו גלויבן, אַז דאָס איז אַ סגולה פאַר אונדזער קיום.

וואָס־זשע איז פאָרט דער אויסוועג? דאָס פירט אונדז צוריק צום געדאַנק פון אינטעגראַלער יידישקייט. ס'איז פאַראַן א קרובהשאַפט צווישן אינטעגראַלער יידישקייט און דער ערשטער פון די ברירות: דער געבאָט צו זיין בלויז ייד. אָבער דער חילוק איז מכריעהדיקער ווי די קרובהשאַפט. ס'איז נישט: „זיי בלויז ייד", מיט אַ פינטל וואָס פאַרענדיקט דעם זאַץ. דער אימפעראַטיוו פון אינטעגראַלער יידישקייט — ווידער, אויב איך בין זיך נישט טועה — איז: „זיי אַ ייד", מיט אַ צוויי־פינטל, וואָס מיינט, וועדליק די תקנות פון פונקטואַציע, אַז דער זאַץ האָט זיך נישט פאַרענדיקט, אָבער אַז דאָס וואָס קומט נאָך דעם ציט יניקה פון דעם פריערדיקן אין זאַץ, האָט אַ טעם און באַטייט מחמת דעם פריערדיקן. ס'איז פרצעס חזיון אויף דאָס ניי: זיין אַ ייד הייסט זען די גאַנצע וועלט, אָבער זען זי מיט יידישע אויגן; זיין אַ ייד הייסט לייענען די וועלט — נישט נאָר אַ ספר — פון רעכטס אויף לינקס.

ס'איז גאָלאָמבס ריזיקער און דויערנדיקער פאַרדינסט וואָס ער האָט קאָנקרעטיזירט די טעאָריע פון אינטעגראַלער יידישקייט, האָט אַריינגעאָטעמט אין איר דעם רוח החיים, און האָט אָנגעוויזן, מיט א שלל פרטים, ווי אַזוי די טעאָריע — דער חלום פון אינטעגראַלער יידישקייט — קאָן ווערן וואָר. ער האָט אַ וואָרט פאַר דעם: אַקטואַליזאַציע. אינטעגראַלע יידישקייט איז אַ מאָנונג צו מעשים, צו מצוות: אַ היים מיט ספרים, בילדער, געזאַנג; חינוך פון קינדער און דערוואַקסענע; א היים מיט שבת און יום־טוב; ווו די מידה פון צדקה ווערט נישט פאַרמינערט, ווו מען היט אָפ און מען איז ממשיך יידיש־לשון.

III

אברהם גאָלאָמב באַלייכט פאַר אונדז אינטעגראַלע יידישקייט, און ווי א געניטער אַרכיטעקט לייגט ער פאָר אונדז אויס דעם בנין פון אינטעגראַלער יידישקייט — דעם היכל הנגינה — און ס'איז זיין כוונה מצרף צו זיין אונדז צום מנין, געכפלט אויף צענדליקער טויזנטער. ער איז זיך מתעסק מיט דעם ווי־אַזוי פון אינטעגראַלער יידישקייט. ס'איז איצט נישט די געלעגנהייט און נישט דאָס אָרט זיך צו פאַרטיפן אין דעם פאַרוואָס פון אינטעגראַלער יידישקייט, פון אונדזער נאַציאָנאַל־גייסטיקן קיום. כ'וויל ביי דער געלעגנהייט בלויז אָנמערקן, „רעגיסטרירן", מיין איבערצייגונג, אַז אָן דעם פאַרוואָס וועט דער ווי־אַזוי נישט האָבן קיין האַפט. דער תנ"ך האָט באַהעלט דעם פאַרוואָס פון אונדזער עקזיסטענץ, און דער תלמוד — די הלכה — האָט אויסגעשמידט דעם ווי־אַזוי. גאָלאָמב דערהייבט דעם תלמוד, וואָס דאָס איז גוט, אָבער אויפן חשבון פון דעם תנ"ך, וואָס דאָס איז ספקדיק. אָן דעם פאַרוואָס וואָלט דער ווי־אַזוי געווען ווי אָפגעשניטענע בלומען און וואָלט גאָר גיך פאַרוועלקט.

גאָלאָמב האַלט, אַז ביי אונדז איז דאָ אַ פאָלק־רעליגיע, נישט קיין גאָט־רעליגיע. ס'איז דאָך אָבער נישט צו פאַרלייקענען, אז דער תנ"ך, נאָך מתן תורה, אין דער תקופה פון די גרויסע נביאים, איז די שילדערונג פון אַ ליבע־ראָמאַן — אין פאַסקאַלס ווונדערלעכער פראַזע — צווישן אַ פאָלק און גאָט, און ס'איז אַ דיאַלאָג צווישן די נביאים און דעם פאָלק וועגן גאָט ווי דער פרינציפ

ד״ר עזריאל נאַקס

אינטעגראַלע יידישקייט

(ראַנדבאַמערקונגען וועגן אברהם גאָלאָמבס צענטראַלער אידעע)

I

צו די ניינציק יאָר זיינע איז פאַרשטענדלעך, אַז מיר זאָלן אברהם גאָלאָמבן ווינטשן לויטן טראַדיציאָנעלן נוסח, עד מאה ועשרים, לפּחות נאָך אַ סך גוטע און גליקלעכע יאָר. געבענטשט איז דער מענטש וואָס אין אָטדעם שיינעם עלטער איז ער נאָך אַלץ שפּעדיק אין זיין שעפערישקייט, און סיי דאָס האַרץ און סיי דער מוח זענען ביי אים וואַך, און ער נעמט אויף דעם פולן דיאַפּאַזאָן פון יידישער עקסיסטענץ אין אירע דינסטע טענער און וואַריאַציעס. דאָס איז אַ ספּעציעלע ברכה וואָס ווייניק זענען צו דעם זוכה.

וואָס פאַר אַ קראַנץ בלומען מען זאָל אברהם גאָלאָמבן נישט צוטראָגן, איז די פּרעכטיקסטע בלום אָטדאָס וואָס ער איז תמיד געווען ער, געטריי זיך אַליין. אין פלוג דוכט זיך, אַז אדרבא, וואָס קאָן זיין גרינגער, אַז ס׳איז דאָך ממש אַ טאַווטאָלאָגיע — א מענטש איז דאָך דאָס וואָס ער איז. אין דער אמתן איז עס זייער אַ האַרבע עובדה. און פאַראַן דערביי צוויי דימענסיעס: ראשית, הייסט עס זיין געטריי די אידעען און אידעאַלן וואָס זענען אײנעם טייער, און וואָס אָן זיי פעלט אינהאַלט און זין אין לעבן; שנית, הייסט עס זיין געטריי זיך אַליין, פאַרווירקלעכן — אין די גרענעצן פון אונדזערע מעגלעכקייטן — די פעיקייטן און טאַלאַנטן וואָס זענען אין אונדזער רשות.

אייגנטלעך קאָן מען די צוויי דימענסיעס נישט פאַנאַנדערטיילן; ס׳איז דאָ אַ ריטמישע, אַ דיאַלעקטישע, שייכות צווישן זיי. די אידעען און אידעאַלן זענען „אָביעקטיוו״, געהערן צום כלל, קען קאָן זיי אויסרעכענען און אָנווייזן אויף זיי. און פונדעסטוועגן זענען זיי אין דער בחינה פון רוי־מאַטעריאַל, און דער יחיד דאַרף זיי פאַרוואַנדלען אין אַ יש, ווערדליק זיין געביט, זיינע גייסטיקע השגות, ווערדליק דעם איכות פון זיין נשמה, פון זיין שכל און דמיון. די אידעען און אידעאַלן זענען דער ניגון, און ער מוז צושטעלן די ווערטער. די שייכות איז אַ דיאַלעקטישע: די אידעען און אידעאַלן וואָס איינער קלייבט אויס זענען משפּיע אויף זיין כאַראַקטער, שפּילן אַ ראָלע אין דער פאָרמירונג פון זיין „איך״; ס׳איז אָבער באַשיימפּערלעך, אַז אונדזער „איך״, אַז דער מהות פון און אידעאַלן מיר זענען זיך מתייחד. איך הייב אָן מיט דעם רעיון, מיט אַזאַ אַלגעמיינער באַמערקונג, מחמת איך וויל באַשטעטיקן, אַז דער מענטש אברהם גאָלאָמב, וואָס שרייבט און רעדט וועגן אינטעגראַלער יידישקייט, איז שלמותדיקער מענטש. איך באַנוץ נישט דעם אויסדרוק: אינטעגראַלער ייד, נאָך דווקא אינטעגראַלער מענטש, וואָרעם ביי אברהם גאָלאָמב, ווי ביי אונדזערע טאַטעס און זיידעס, איז זיין אַ ייד דאָס זעלביקע ווי זיין מענטש. „ער איז אַ שיינער מענטש״, האָט אַמאָל געמיינט, אַז מען איז אַ גוטער ייד, די צוויי ווערטער — ייד, מענטש — זענען ביי אונדזערע באָבעס און זיידעס געווען סינאָנימען, אָדער פּינקטלעכער, ייד, האָט כולל געווען אין זיך מענטש; אויב איינס פון די צוויי ווערטער איז געווען ברייטער איז עס געווען ייד, און ממילא איז מענטש געווען אַ פּרעדיקאַט פון טערמין ייד. חיים זשיטלאָווסקי האָט עס פאַרטייטשטש אָט אַזוי: וואָס מער ייד אַלץ מער מענטש, וואָס מער מענטש אַלץ מער ייד, אינעם ליכט פון גאָלאָמבס אינטעגראַלער יידישקייט איז נישט נייטיק די צווייטע העלפט פון זשיטלאָווסקיס דעוויז. גאָלאָמבס באַגריף איז נעענטער צו פּרצעס נביאישער דערקלערונג: „מיר דאַרפן זען די גאַנצע וועלט, אָבער זען זי מיט יידישע אויגן״.

יאָ, אברהם גאָלאָמב איז געווען געטריי זיך אַליין, און מחמת דעם האָט ער זיך דערגרונטעוועט צו דער שיטה וואָס ער רופט אָן אינטעגראַלע יידישקייט. ער איז געווען ער, און האָט נישט פאַרשעמט זיך אַליין. בכן מאַכט עס נישט אויס צי מען איז דורכויס מסכים מיט זיין שיטה צי נישט.

ווי איינער וואָס איז געווען געטריי זיך אַליין, ווי אַ לערער און א מורה־דרך, קאָן ער זיין אַ מוסטער, און ערשט נאָך דעם איז בסדר צו אַנאַליזירן זיין מחשבה, אַריינצודרינגען אין איר תוך.

II

כאַר אזעלכע וואָס וועלן אפשר טענהן, אַז די פראַזע אינטעגראַלע יידישקייט קלינגט פרעמד, לאָזט זי זיך „איבערזעצן״ אָט אַזוי: דער עקוויוואַלענט פון אינטעגראַלער יידישקייט, ווערדליק דער היינטיקער שטימונג, שליסט איין דריי אַספּעקטן פון יידישקייט: עם ישראל, מדינת ישראל, כנסת ישראל. צוליב כמה וכמה טעמים איז גאָלאָמבס אויסדרוק טרעפלעכער, ס׳איז קירצער, קאָמפּאַקטער; און „יידישקייט״, הגם איין וואָרט, איז אַ סינטעז, איז א געוועב אין וועלכן עם ישראל, מדינת ישראל, כנסת ישראל זענען אוממיטלבאַר אַריינגעפלאָכטן און דורכגעפלאָכטן, אָן דעם ביישטראָך אין פונקטואַציע, וואָס ביי קנאים הערט עס אויף צו זיין אַ צייכן אין פונקטואַציע און ווערט אַ וואַנט וואָס שיידט אָפּ.

נו, געוויס זענען פאַראַן אַזעלכע ביי וועמען מדינת ישראל, „דאָרטיקייט״, איז גענוג; און אַזעלכע ביי וועמען עם ישראל, „דאָיקייט״, קולטור־נאַציאָנאַליזם, שעפּט אויס זייערע התחייבותן צום פאָלק; און ליידער פאַרגרעסערט זיך די מחנה פון רעליגיעזע יידן ביי וועמען כנסת ישראל — דת און דין — ווערן אָפּגעזונדערט פון דער טאָג־טעג־

מישע מלחמה" און ער וואָרנט, אַז „מיר זענען אריינגעטראָטן אין אַן עפּאָכע ווען מאַסן־פֿאַרניכטונג, פּונקט ווי מאַסן־פֿאַרשקלאַפֿונג, אָרגאַניזירט דורך דער מלוכה, ווערט פּראַקטיצירט לעגאַל און דערפֿאַר אומבאַשטראָפֿט".

דער רעזולטאַט דערפֿון איז אַ שטייגנדיקע פֿאַרלייגנערונג דורך דער מלוכה, פֿאַרלייגנערונג פֿון דער ווירקלעכקייט און אָנדענק, פֿון דער קעגנוואַרט און פֿאַרגאַנגענהייט; דאָס פֿאַרניכטן דעם מענטש אין דעם מענטש און דער מאַסנווייזער מאָרד פֿון דערינערונגען; פֿעלקער־מאָרד איבער טויטע, ביי וועלכע מען האָט, נאָכן צונעמען דאָס לעבן, צוגענומען אויך דעם טויט.

אין סאָוויעטן־פֿאַרבאַנד רעדט מען נישט וועגן דער פֿאַרניכטונג פֿון מזרח־אייראָפּעאישן יידנטום און אין פּוילן רעדט מען וועגן דעם אַלץ ווייניקער. אפֿילו אין דער אַקציע צו זאַמלען געלט פֿאַר אַ גרויסן שפּיטאָל און רעהאַביליטאַציע־צענטער אין וואַרשע, געווידמעט דעם אָנדענק פֿון צוויי מיליאָן פּוילישע קינדער, וועלכע האָבן געפֿונען זייער טויט בעת דער צווייטער וועלט־מלחמה, דערמאָנט מען נישט, אַז אַן ערך אַנדערטהאַלבן מיליאָן פֿון די דאָזיקע קינדער זענען געווען יידישע (הגם די דייטשן אליין האָבן אריינגעשיקט פֿינף מיליאָן מאַרק אויף דעם צוועק און זיי דאַרפֿן דאָך וועגן אַזאַ פּרט וויסן).

ווינצענז שטרייכט אונטער, אַז אין זיינע געגנטן האָט די פּאָלאַקן און יידן מער פֿאַראייניקט ווי צעטיילט. ער דערמאָנט וועגן דער פּוילישער לאַנדשאַפֿט און די פּוילישע פֿאָלקס־מאָטיוון אין די טעקסטן פֿון בעל־שם־טוב, מענדל פֿון וויטעבסק, נחמן בראַצלאַווער און אַנדערע און ער שטעלט פֿעסט, אַז די דאָזיקע ליטעראַטור, הגם געשריבן אין דער יידישער שפּראַך, געהערט אין אַ גרויסער מאָס צו דער פּוילישער ליטעראַטור. ער ווייזט אויך אָן אויף דער אַכטונג פֿון די הוצולישע גייסטלעכע פֿאַר דער יידישער רעליגיע, אויף דער גאָטספֿאָרכטיקייט פֿון די חסידים, און אויף די בפּירושע נוצן וואָס דרינגען ארויס פֿון די דאָזיקע צווישן־עטנישע קולטור־פֿאַרבינדונגען. אין אַ הערלעכן פֿראַגמענט אינעם לעצטן באַנד „אויף דער הויכער פּאָליאַנע" אונטערן טיטול „בעלי־עגלות" שילדערט ווינצענז דעם עלטסטן פֿון די קאָלאָמייער בעלי־עגלות, וועלכער „רעדנדיק אין יידיש, האָט געשעפּט זיינע אַקצענטן פֿון אויפֿריכטיקייט פֿון אוקראַיניש, גלערנטקייט פֿון דייטש, עלעגאַנץ פֿון פּויליש און די העכסטע חכמה פֿון העברעיש".

ווינצענז מאַכט אויפֿמערקזאַם, אַז אין די קרעסן־קאָנפֿליקטן זענען די יידן „פֿון די צייטן פֿון כמיעלניצקי און ווישניאָוויעצקי, און אפֿילו פֿריער, געשטאַנען אויף דער זייט פֿון די פּאָלאַקן" און אַז „די יידישע מאַסע האָט במשך יאָרהונדערטער זיך געפֿילט סאָלידאַריש מיט דער פּוילישער מלוכה". אין דעם עסיי „די אויסגעטראַכטע ווירקלעכקייט" דערמאָנט דער אויטאָר, אַז יידן האָבן פּאַרטיידיקט אומאַן צוזאַמען מיט די פּאָלאַקן און זיי האָבן מאַסנווייז זיך ארויסגעזאָגט פֿאַר פּוילן אין די יאָרן 1920—1921 אין גאַליציע „טראָץ די באַדויערנסווערטע אַנטי־יידישע עקסצעסן אין לעמבערג סוף יאָר 1918".

„יידישע טעמעס" באַהאַנדלען זייער אַקטועלע היינט פֿילאָזאָפֿישע פֿעסטשטעלונגען. דער בעל־עגלה בנימין פּעטראַנקער זאָגט: „קיין הונדערט פּראָצענט גערעכטיקייט איז נישטאָ; דער וואָס זאָגט, אַז ער איז הונדערט פּראָצענט גערעכט איז אַ פּאַסקודנער פֿאַרגוואַלטיקער, שרעקלעכער רויבער, דער גרעסטער ליידאַק". אין די מעטאַפֿיזישע געדאַנקען וועגן דער איינסקייט פֿון קעגנזאַצן („סמאל אין הימל") לייענען מיר: „מענטשן האָבן פֿאַרלאַנגט דאָס אָפּהיטן מענטשלעכע רעכט פֿון אַלעמען, נישט נאָר פֿון אַנדערע מענטשן, נאָר אויך פֿון ערד און הימל, אָבער קיינער האָט נישט פֿאַרלאַנגט דאָס פֿון זיך אליין". עס געפֿינט זיך אויך דאָ די בעסטע ביז איצט דעפֿיניציע פֿון שלעכטס: „אין אים איז פֿאַראַן אַממערסטן דאָס וואָס איז אומדערוואַרט".

אין דער הקדמה צו דעם אויסקלייב פֿון ווינצענזס עסייען א"נ „אויף דער זייט פֿון אָנדענק" שרייבט מילאָש (טשעסלאַוו): „דאָרט וווּ ס'איז נישטאָ קיין זכרון, איז אויך די צייט א פּוסטקייט; אויף דער שטח, ביימער און סקאַלעס רעדן צו אונדז, אָבער מיר פֿאַרשטייען זיי נישט. נאָר דורך געדענקען קענען מיר זיך אויסלערנען צו פֿאַרשטיין זייער שפּראַך".

ווינצענז פֿאַרגעדענקט לידנשאַפֿטלעך ספּעציעל דאָס וואָס איז געווען אַמוויכטיקסטן און דאָס בעסטע, און וואָס מען טאָר נישט לאָזן אויפֿן גורל פֿון פֿאַרגעסנקייט: „וויפֿיל גייסטיקע קראַפֿט האָט געשטעקט הינטער די דאָזיקע מיזערנע קאַפּאָטעס" — רופֿט ער אויס, דערמאָנענדיק די חסידים ביי טשערעמאָש. ער פֿאַרגעסט אויך נישט אָפּצוגעבן כּבֿוד די פֿאַרשטאָרבענע, וועלכע מען האָט ביים לעבן, און אָפֿט אויך נאָכן טויט, דאָס אָפּגעזאָגט: „איך דערמאָן מיין שכן, דעם גערעכטן אַלטיטשקן בערל לאַנטנער, וועלכער האָט, ווען די געסטאַפּאָוצעס האָבן אים געפֿירט, באַרואיקט די פֿאַרזאַמלטע איבערגעשראָקענע און מורמלענדיקע פּויערים: „קינדער, דאָס אַלץ איז פֿון גאָט, באַקלאָגט זיך נישט".

איך קען היינט נישט מסכּים זיין מיט דעם גאָטספֿאָרכטיקן בערל, אַז „דאָס אַלץ" איז געקומען פֿון גאָט, אָבער צוזאַמען מיט ווינצענזן בייג איך מיין קאָפּ פֿאַר דער גייסטיקער קראַפֿט, וואָס האָט געשטעקט הינטער דער פּשוטער קאַפּאָטע. איך בייג אויך מיין קאָפּ פֿאַר די אידעלע געפֿילן פֿון ווינצענזן און דער פֿילבאַרקייט פֿון זיין זכּרון: „צענדליקער און הונדערטער פֿון יענע פּנימער פֿון יענעם ברעג שטופּן זיך, איך באַגריס זיי" — שרייבט ווינצענז אין די „דערמאָנונגען פֿון די קאָלאָמייער יידן". זיינע „יידישע טעמעס" זענען טאַקע אַ פֿאַרהערלעכונג פֿון די פֿאַרשטאָרבענע.

לאָמיר אויך געדענקען פֿונעם דערמאָנטן בוך די דעפֿיניציע פֿון גאָט: „ער איז איינציק צווישן אַלע פֿאַרגעסנקייטן פֿון דער וועלט". דאָס הייסט, אַז דאָס געדענקען דערנענטערט אונדז צו געטלעכקייט. ווינצענז הייסט אונדז געדענקען. אין זיינע שריפֿטן איז פֿאַראַן עפּעס אַזעלכעס וואָס מען טרעפֿט שוין היינט נישט מער אין דער ליטעראַטור, כאָטש אַמאָל האָט מען בלויז דאָס געזוכט אין איר. דאָס האָט אפֿשר געהייסן — הייליקייט.

הענריק גרינבערג (ניו־יאָרק)

פון פויליש: ה. באַכראַך

אַ פאָרם פון געדענקען

דער מחבר פון דער בוך־רעצענזיע איז אַ באַקאַנטער יידישער שרייבער, וועלכער שרייבט מערסטנס אין פויליש אויף יידישע טעמעס, ספּעציעל פון נאָכמלחמהדיקן פוילן. ער איז ארויס פון דעם נאַצי־חורבן אַלס אַ קליין יינגל, דורכגעמאַכט די יוגנט אין די יידישע שולן אין דעם נאָך־מלחמהדיקן פוילן; געוואָרן אַ יידישער אַרטיסט אין דער טעאַטער־טרופּע פון אידאַ קאַמינסקאַ, און בעת דער טרופּעס אויפטריטן אין אמעריקע, „פאַרשווּנדן" דאָרטן... ער האָט אָנגעהויבן שרייבן אין פויליש, ער דרוקט זיך אין פוילישע עמיגראַנטישע זשורנאַלן, דער עיקר אויף יידישע טעמעס. ער האָט לעצטנס ארויסגעגעבן זייער אַ גוט ביכל א"נ „אידעאָלאָגישע דערציאונג" אין וועלכן ער שילדערט די איבערלעבונגען פון אַ יידישן יינגל אין דעם קאָמוניסטישן דערציאונג־סיסטעם. ער דערמאָנט ביי דער געלעגנהייט ווי דער לערער **יודל קערש** האָט אים אַ מאָל „געראַטעוועט" בעת א משפט איבער אים אין שול־קלאַס צוליב זיין אפיקורסות.

אין דער איצטיקער רעצענזיע באַהאַנדלט ער דאָס בוך פון דעם באַקאַנטן פוילישן שרייבער און אוהב־ישראל **סטאַניסלאַוו ווינצענז**, וועלכער איז מיט אַ צייט צוריק געשטאָרבן.

סטאַניסלאַוו ווינצענז שטאַמט פון גאַליציע, געלעבט דאָרט אַלס אַ פאַרמעגלעכער מענטש צווישן די הוצולן און איז געווען אַן עקספּערט פון זייער לעבנס־שטייגער. דאָס גלייכן קאָן מען זאָגן וועגן זיין קענען די אָרטיקע יידן און פאַרשטיין זייער חסידישן אָרט לעבן. ווינצענז איז געווען נאָענט באַפריינדעט מיט רחל אויערבאַך און זי האָט אים צונויפגעפירט מיט איציק מאַנגער, וועלכער האָט פון אָט דעם „גוי" געלערנט פיל פון דעם גאַליצין יידישן פאָלקלאָר.

צום אָנדענק פון די יידישע קרבנות פון נאַצי־חורבן, האָט ער אָנגעשריבן אייניקע פערזן, וועלכע זענען געוואָרן איבערגעזעצט אין עברית און זיי ווערן געזאָגט ווי אַ תפילה אויף געטאָ־אזכרות אין ישראל.

„איך האָב קיין מאָל נישט געזען ער זאָל רעדן וועגן יידן אַנדערש ווי מיט טרערן אין די אויגן" — שרייבט זשאַן הערש (**דער זון פון פּראָפ. ליבמאַן הערש — איבערז.**) **אין דער פאָררעדע צו דעם בוך פון סטאַניסלאַוו ווינצענז, וואָס איז דערשינען נאָך זיין טויט א"נ „יידישע טעמעס"** (לאָנדאָן, 1977), ווינצענז שרייבט אויך וועגן יידן מיט טרערן אין די אויגן. ער איז געווען איינער פון די זייער ווינציקע פּאָלאַקן, וועלכע האָבן יידן אויף אַן אמת געקענט און פאַרשטאַנען. פון די פוילישע שרייבער פון נישט־יידישער אָפּשטאַמונג קען מען אים בלויז פאַרגלייכן צו לעאָפּאָלד בוטשקאָווסקי. די גינציקע פאַראינטערעסירונג מיט יידן נעמט זיך ביי ווינצענזן פון זיין איינגעבוירענע גינציקייט צו מענטשן, ברייטע גייסטיקע האָריזאָנטן, און קולטור־אַרטיסטישע און פילאָזאָפיש־גייסטיקע מאָטיוון. ווינצענז איז געווען אַ קאַטאָליק פון אַ טיף־גלויביקער פאַמיליע, וועלכער האָט אונטערגעשטראָכן, אַז דווקא די צוגעבונדנקייט צו דער אייגענער רעליגיע האָט אים דערנענטערט און געצויגן צו דער אייפעריקער רעליגיעזקייט פון די חסידים. ער באַצייכנט זיי אַלס „גאָטספאַרכטיקע, אָנגענעמע און מענטשן פול מיט גוטן ווילן", וועלכע עס האָט כאַראַקטעריזירט „צוטרוי צו גאָט, די פרייד פון דעם דאָזיקן צוטרוי און דער אויספיר דערפון, אַז פאַר ריינע הערצער איז גאָט דערגרייכבאַר אויף פאַרשידענע אופנים".

ווינצענז האָט געשטאַמט פון די מזרח־קאַרפּאַטן, דאָס פּאַטערלאַנד פון חסידיזם, דאָס לאַנד פון בעל־שם־טוב, וווּ — ער שרייבט — „עס האָבן דורך יאָרהונדערטער זיך געטראָגן די גערוישן פון די תפילות צום הימל". זשאַן הערש ווייזט אָן, אַז ווינצענז „האָט צונויפגעזאַמלט אין זיך די מינדלעכע טראַדיציאָנעלע אוצרות פון די פּאָלאַקן, הוצולן, רומענער, אוקראַינער און יידן (חסידים)" און „ער ברענגט צוריק צום לעבן די נשמות און חכמה פון אַ סך פאַרשווּנדענע וועלטן".

ווינצענז האָט זיך אָפּגעגעבן אַ רעכענונג, אַז ער איז געווען איינער פון די לעצטע עדות פון דער פאַרשווּנדענער וועלט פון פוילישן יידנטום און אין זיינע „לעמבערגער קאָסמאָפּאָליטן" האָט ער אַזוי פאָרמולירט זיין מיסיע: „ביים פאַריידישן אויף דאָס ניי די שרעקלעכע פּוסטקייט, גיי איך געוויינלעך אויפן וועג פון דאַנטע אַליגערי, וועלכער האָט באַפעלקערט די העכסטע רעגיאָנען פון גן־עדן מיט פּאַטריאַרכן, נביאים און אפילו יידישע פרויען. איך טו דאָס נישט דערפאַר ווייל איך האַלט, אַז איך בין צו דעם באַרופן, נאָר טאַקע צוליב דער מורא, אַז קיין באַרופענע זענען שוין נישטאָ".

שרייבנדיק וועגן די לעמבערגער יידן, שטרייכט אונטער ווינצענז, אַז „זיי לעבן נאָר אין אונדזערע זכרונות". זיינע שריפטן געווידמעט יידן זענען אַ פּראָטעסט קעגן דער אויסראָטונג און גלייכגילטיקייט פון די וועלכע זענען געווען די עדות פון דעם, אין די „דערמאָנונגען פון די קאָלאָמייער יידן" רופט דער דאָזיקער אויסגעצייכנטער קלאַסיקער צו הילף די אַלטערטימלעכע האַלב־געטער: „זאָלן די דאָזיקע האַלב־געטער פון דעם בלוט וואָס איז פאַרגאָסן געוואָרן אין דעם וועלדל אין שעפּאַראָווקע דערגרייכן נישט בלויז די שולדיקע, נאָר אויך די גלייכגילטיקע. זיי פאַרלאַנגען נישט נקמה נאָר געדענקען". דער אויטאָר פירט אויס, אַז „יעדע פאָרם פון געדענקען און כבוד איז געווּנטשן, נאָר נישט צו דערלאָזן די גלייכגילטיקייט". פאַרשטייט זיך, אַז ער האָט זיך אָפּגעגעבן אַ חשבון פון דער מענטשלעכער אומבאַהאָלפנקייט אין דעם אָנבליק פון דעם פאַרנעם פון דעם היטלעריסטישן פאַרברעכן: „לײדער, האָבן די אומגעהויערע ציפערן פון דער פאַרניכטונג גורם געווען ביז איצטער מער צו גלייכגילטיקייט ווי צום פאַרגעדענקען". ווינצענז ווייזט אָן, אַז די פאַרניכטונג פון די יידן אויף דער פוילישער ערד איז געווען אַ „פּראָגראַם פון פאַרניכטונג וואָס וואָלט נישט פאַרשעמט קיין שום אַטאַ־

זיי אריינגעקראָגן אַ גרענעצלאָזן אומעט און מורא — ביי גוים שינאה און אומגעדולד... דאָס זענען געווען די „שיינע מתנות", וועלכע די נייע הערשער פון „קרעמל" האָבן באַצאָלט פאַר די באַזעס אויף וועלכע זיי האָבן זיך אַרונטערגעלאָזן ווי רויב־פויגל אויף זייער אונטערטעניקן קרבן, און, מ'האָט געוואַרט... אויף וואָס? דאָס האָט קיינער ניט געוווסט.

דער איינציקער פריילעכער פאַרשוין אין דעם אומעט, איז געווען יאַנקל דער משוגענער, וועלכער האָט געטיקעט מיטן פינגער אויף די בילדער פון דעם „פאָטערל פון די פעלקער", מיט דעם כינעזישן מידעלע, וועלכע האָט געשמייכלט מיט אַ ניט פאַרגענעריש שמייכעלע, אויף איר מומיע פנימל און האָט געשריען: — און איר צווייפלט נאָך אין „ביאת המשיח", און אין „וגר זאב עם כבש"?! אָט זענען זיי דאָך ביידע, דער זאב מיטן כבש, און די משוגענע אויגן זיינע, האָבן זיך ביי אים צעבליצט און דער האַלדז האָט געשאָטן מיט הייזעריקן געלעכטער... ייִדן האָבן יאַנקלען געקלאַפּט אין פּלייצע, זאָגנדיק: אוי יאַנקל, כ'לעבן, ביסט גאָרניט משוגע!...

יידן האָבן זיך געטרייסט. ס'האָט געקענט זיין נאָך ערגער. מ'האָט געקענט אריינפאַלן צו די דייטשן...

און די דייטשן זענען געקומען: פאַרלאָרן פאָלק מיינס! די שינאה צו דיר האָט זיך געשפּאַרט פון אַלע זייטן, אַלעמענס אויגן האָבן אונדז געשטאָכן און זיך געפעדערט אָפּצורעכענען מיט אודז, פאר וועלכע זינד?!

די יידן זענען כהרף עין פאַרוואַנדלט געוואָרן אין שקלאַפן. צעשיקט איבער אַלע דורך די דייטשן פאַרנומענע געביטן. האָפענונגען, פאַנטאַזיעס, ליכטיקע צוקונפט, ליבע צו מענטשן, אַל'ץ איז געלעגן באַשפּיגן און צעשמעטערט, זיך געוואַלגערט אין מיסט. דער ייד האָט זיך פאַרוואַנדלט אין אַ קנויל פון ליידן, פּיין און שרעק, ווי קערנער צעוואָרפן איבער אַ ברייטן פעלד, האָבן יידן געשקלאַפט און דאָך געהאָפט אויף באַפרייאונג, צו זען נקמה.

אָנהויב 1945, אין חודש מערץ איז צעבראָכן געוואָרן דער חוט השדרה פון דער דייטשער אַרמיי, און די „העלדן" האָבן זיך פאַרוואַנדלט אין פחדנישע שקלאַפן, מ'האָט געשניטן איינע די אַנדערע און דאָס בלוט האָט זיך געמישט צוזאַמען מיט בלאָטע, און די נייע זיגער האָבן געוועלטיקט איבער די נייע פאַרלירער — מיט דער זעלבער רציחה און דורש נאָך בלוט.

די לעבן געבליבענע, אויסגעדאַרטע סקעלעטן, האַלב טויטע יידן אָנגעטאָן אין פרעמדע און משונה'דיקע בגדים, מיט אויגן, פון וועלכע ס'איז מיטאַמאָל פאַרשווונדן דער אָקאָרשטיקער יאוש, זענען זיך צעקראָכן איבער דער צעשטערטער און פאַרהאַסטער דייטשלאַנד. איבער פרעמדע וועלדער און פעלדער האָט איר זיי געקאָנט טרעפן, זיי האָבן נישט געהאַט קיין טאַטעס, קיין מאַמעס, קיין מענער, קיין קינדער, קיין היימען, קיין ווייבער, — דאָס גאַנצע איבערבלייבעכץ איז געווען דאָס אייגענע באַוועגלעכע זעקל ביינער.

כינאָוו, דער גרויסער דאָרף אין פרייסן, אַן ערך פערציק קילאָמעטער פון דאַנציג, האָט זיך פאַרוואַנדלט אין א בלוטיקן און שטינקענדיקן קעסל. ביים אָנהויב דאָרף, איז געשטאַנען אַ גרויסער שטאַל, האַלב צעשאָסן, אין דעם שטאַל האָבן די דייטשן אריינגעטריבן עטלעכע הונדערט פרויען פון וועלכע א טייל זענען זיך צעקראָכן נאָך דעם אָנקומען פון דער רוסישער טאַנקן אָפּטיילונג, און די מערסטע זענען געלעגן מאַכטלאָז כמעט אָן סימנים פון לעבן.

אין אַ ווינקל, ביי די פיס פון אַן אַלט פערד, וועלכער האָט שוין ווי עס ווייזט אויס צו גאָרנישט געטויגט, איז געלעגן א קליינער איינגעדאַרטער גוף, איינגעוויקלט אין שמאַטעס. די נייגעריקייט האָט מיך געטריבן אריינצוקוקן אין פנים פון דעם דריי פערטל מת און כ'בין דערשטוינט געוואָרן ביז צום חלשן. דאָס איז געווען שיינעלע...

איך האָב אַ פאַל געטאָן אויף די קני, און אויסגעשריען מיט מיין גאַנצן כוח:

— שיינעלע, ליכטיקע שיינעלע, — שטייט אויף, מיר זענען פריי!!!

זי האָט געעפנט אירע ליכטיקע ביר־אויגן, אַ שטראַל פון דער פריער פרילינג־זון האָט געגעבן אַ גלעט איר אויסגעמוטשעטן פנים, זי האָט געגעבן אַ לאַנג פאַרגעסענעם שמייכל. אירע וויעס האָבן זיך לאַנגזאַם צוגעמאַכט און זי איז איינגעשלאָפן — אויף אייביק.

די יידישע נאַציאָנאַלע ביבליאָטעק און קולטור־צענטער „קדימה" איז שטאָלץ מיטן כבוד וואָס עס איז צוגעטיילט געוואָרן דער יידישער שפּראַך דורך אויסטיילן דעם נאָבעל־פרייז פאַר ליטעראַטור פון יאָר 1978, דעם שרייבער

יצחק באַשעוויס

מיר שיקן אים איבער אונדזערע ברכות און אַ האַרציקן מזל־טוב.

„קדימה"־קאָמיטעט

ניט געקענט גלויבן, אַז דאָס וואָס קומט פֿאָר מיט איר איז ניט קיין חלום. צדוק, דער קרוב איז דערווײַל ארויס פֿון אַ זײַטיקן צימער מיט מאַטילדען; בײַ שײַנעלען זענען די אויגן געוואָרן פֿול ווי די לאָגלען, מאַטילדע האָט איר אָפּגעמאָסטן מיט אַ גרויסשטעטישן בליק און געזאָגט עפּעס אויף אַ שפּראַך, וועלכע שײַנעלע האָט ניט פֿאַרשטאַנען, נאָר צדוק האָט געגעבן אַ שמייכל און בײַ שײַנעלען האָט זיך ארונטערגעקייקלט אַ שטיין פֿון האַרצן... מ׳האָט שײַנעלען באַזעצט בײַ אַ מאַשין, און ס׳האָט ניט געדויערט לאַנג, ווי מאַטילדע האָט דערזען, אַז זי האָט פֿאַר זיך אַן אוצר. אַ יאָר איז אַוועק און שײַנעלע האָט ארויסגעלאָזן אַרבעט פֿון אירע הענט, וועלכע מ׳האָט אַרײַנגעשטעלט אין די שויפֿענסטער.

בערע, דער בעל־עגלה איז געוואָרן אַן אָפֿטער אײַנגייער בײַ שײַנעלעס טאַטע־מאַמע, און יעדער מאָל ארויסגעשלעפּט פֿון די וואַטאָווע הויזן אַ פּעקעלע מיט אַ בריוול, און דאָס גאַנצע נחת־רוח האָט זיך צעשפּרייט אויף זײַן האַמעטנעם פּנים.

אין דעם ייִדישן הײַזל, אין דער גויאישער געסל, האָבן העלער ווי שטענדיק אָנגעפֿאַנגען צו לויכטן די לאָמפּן.

די שוועסטערלעך האָבן זיך באַוויזן מיט נײַע קליידעלעך, דער טאַטע מיט אַ פּאָר נײַע סקריפּנדיקע שטיוול, און די מאַמע מיט אַ נײַער טערקישער שאַל, האָט שעמעוודיק מיט אַ שטילן שמייכל, צום וווּנדער פֿון די ווײַבער, זיך באַוויזן שבת אין שול.

ווי אַזוי שײַנעלע האָט זיך באַקענט מיטן סטודענט יאַשאַ צעמאַכאָוויטש, האָט קיינער נישט געוווּסט, אפֿילו ניט די בעסטע חברטע, וועלכע שײַנעלע פֿלעגט פֿאַרטרויען אירע סודות. נאָר אײן מאָל, ווען די זעלבע חברטע האָט שײַנעלען באַגעגנט שבת צו נאַכט, אויף דער שענסטער גאַס, אויסגעפּוצט עלעגאַנט, אונטערן אָרעם מיטן שײַנעם מיוחסדיקן יאַשאַן, האָט אַ מאָדנער פּאַדרוס זיך אַרײַנגעכאַפּט אין איר האַרצן: — דאַכט זיך אַזוי נאַאיוו, אַזוי קליינשטעטלדיק, גאָט די נשמה שולדיק, אַראָפּגעקומען פֿון אַ העק, און נאַדיר אַזאַ העכט!... ניט אומזיסט איז איר טאַטע אַ פֿישער, האָט געלאַכט אַ צווייטע מיידל, ער האָט איר אויסגעלערנט, ווי עס ווײַסט אויס צו כאַפּן די בעסטע העכט...

מ׳האָט שײַנעלען געשטאָכן מיט דינע שפּילקעלעך... אָבער שײַנעלע האָט זיך געמאַכט ניט הערנדיק, נאָר טיפֿער אַרונטערגעלאָזן דעם קאָפּ צו דער נאָדל.

זי האָט באַשלאָסן זיך מיט קיינעם ניט צו טיילן מיט איר גליק. די שבת צונאַכטן, זענען געווען די גליקלעכסטע אין איר לעבן. ווײַזט אויס, אז דער אידעלער סטודענט האָט געפֿונען אינטערעס אין דער קליינשטעטלדיקער מיידל. ער איז נתפּעל געוואָרן פֿון איר אידלקייט, צאַרטקייט און גוואַלדיקער פֿעאיקייט, ער האָט אפֿילו געפֿונען פֿאַר נויטיק מיט איר לערנען העברעאיש און אַלגעמיינע לימודים, און שײַנדעלעך האָט זיך ארויסגעוויסן צו זײַן א וווּנדערלעכע תלמידה.

זי האָט געלעבט אין אַ וועלט פֿאַר זיך, אַרײַנגעלייגט איר נשמה אין דער אַרבעט, די דינע נאָדל אין שײַנעלעס אויסגעאײדלטע פֿינגער האָבן באַוויזן נישט קיין פּשוטע אַרבעט, נאָר דאָס זענען געווען קונסט־שטיק, וועלכע מבינים האָבן באַוווּנדערט.

איינמאָל, ווען שײַנעלע איז געזעסן פֿאַרטיפֿט אין איר אַרבעט, האָט איר מאַטילדע געשיקט רופֿן; שײַנעלע האָט זיך דערשראָקן, אָבער ווען מאַטילדע האָט צו שײַנעלעס איבערראַשונג, געעפֿנט דעם קליידער־שאַנק און ארויסגעצויגן פֿון דאָרטן אַ פּרעכטיק קלייד, צוגעבנדיק דערבײַ: „וואַלאַ מאַ שער׳ סאַ סע פֿורטונאַ״ (אָט האָסטו מײַן טײַערע, דאָס איז פֿאַר דיר), — האָט זיך בײַ שײַנעלען געשטעלט די שפּייעכץ אין האַלדז און זי האָט זיך צעהוסט מיט סכנות, אַזש ס׳איז פֿון איר גרויס איבערראַשונג ארויסגעפֿאַלן די נאָדל פֿון האַנט, און זי איז געוואָרן רויט, ווי ס׳וואָלט איר ווער צעפּאַטשט מיט אַ שטאַרקער האַנט... דעם זעלבן שבת צונאַכט, ווען יאַשאַ איז אַן אויסגעפּוצטער מיט א נײַער סטודענטישער היטל פֿאַרשאַרט אויפֿן ווײַסן שטערן, מיט אויגן בלאָער ווי בלאָ, מיט האָר, וועלכע האָבן געשײַנט פֿון שוואַרץ, מיט אַ שמייכל, ווי ער וואָלט אײַנגענומען די גאַנצע וועלט, האָט אים שײַנעלע דערלאַנגט אַ האַסטיקן קוש אין נאָז, און פֿאַרשווּנדן הינטערן געבלימלטן פֿאָרהאַנגל, ס׳האָט נישט געדויערט לאַנג און פֿון הינטערן פֿאָרהאַנגל איז ארויסגעשווּמען אַ פּרינצעסין. די טונקל גאָלדענע האָר הויך פֿאַרקעמט, מיט אַ טורמל אויפֿן שפּיץ, מיט צוויי חנעוודיקע לעקעלעך בײַ זײַטן, ס׳פּנים ווײַס און ראָז, דאָס געטאָקטע נעזל באַשפּרינקלט מיט עטלעכע חנעוודיקע זומערשפּרינקעלעך, דער הויכער ווײַסער האַלדז, ווי א ווײַסע קיילעכדיקע קאָלאָנע, וועלכע האַלט אונטער אַ פּרעכטיקן באַלקאָן... און דאָס נײַע קלייד אויף דער געטאָקטער פֿיגור, האָט יאַשאַן אינגאַנצן צעטומלט, ער האָט זיך געגעבן אַ ריס פֿון זײַן שטול, אַרומגעכאַפּט שײַנעלען און איז געבליבן אַ מידער איר קושנדיק. שײַנעלען האָט פֿאַרכאַפּט דער אָטעם פֿון גרויס גליק, זי האָט זיך קוים ארויסגעריסן פֿון זײַנע הענט, און יאַשאַ האָט געשריען, — ווי שיין דו ביסט!

אַ צײַט שפּעטער, איז שײַנעלע אײַנגעלאַדן געוואָרן אין דעם גבֿרישן הויז פֿון יאַשאַס עלטערן...

1940. אין דעם שײַנעם און וואַרעמען חודש יוני האָבן די רוסישע טאַנקען אריבערגעשפּרייזט די גרענעץ פֿון דער קליינער ליטע, און איר צעקוועטשט... דאָס לענדעלע איז באַשאָנקען געוואָרן מיט האַרצרייסנדיקע לידער, מיט פּאַראַדן, מיט אויסגעדאַרטע פֿערדלעך; מיט אַ טראַסקען פֿון מוזיק אין די באַגינענס; מיט אַ נאָכלויפֿעניש פֿון קליינע קינדער נאָך די זינגענדיקע סאָלדאַטן; מיט לאַנגע רייען נאָך ברויט; מיט גרויסע בילדער אין אַלע אויסשטעל־פֿענסטער, בילדער פֿון דעם קליינווּקסיקן און שמאָל־פּלייציקן פֿאָטערל „פֿון אַלע פֿעלקער״, וועלכער האָט געשמייכלט מיט אַ האַלב ניט פֿאַרענדיקט שמייכל, און אפֿילו דאָס כינעזישע מידעלע אויף זײַן שויס, האָבן ניט אָנגעזאָגט קיין גוטס... די מײַלער בײַ די בירגער האָבן זיך פֿאַרשלאָסן, און די אויגן? — בײַ ייִדן האָבן

בענטשן, האָט קיינמאָל קיינער ביי זיי ניט געקלאַפּט אין טיר. דאָס קלענסטע שוועסטערל, האָט געגעבן אַ שטופּ די טיר און געגעבן אַ געשריי: אוי מאַמע — אַ מענטש!... און זי איז געלאָפן צו דער מאַמען און איר אָנגעכאַפּט פאַרן קלייד, די מאַמע האָט געגעבן אַ קוק אויף דעם מענטש, זי האָט צוזאַמענגעצויגן די ברעמען, ווי פון קאָפּ־ווייטיק, און אַ ראַזקייט האָט באַדעקט איר בלייכן פּנים, זי האָט אים גלייך דערקענט: דאָס איז געווען אַ קיילן געוויקסיקער מאַן, שוואַרץ און דאַר, מיט אַ קאָפּ געדיכט געקרויזלטע האָר, מיט אַ פּאָר פּענסנע אויף אַ גרויסער און הויקערדיקער נאָז. סערל איז צוגעלאָפן צו אים און אויסגעשריען, — אוי צדוק, אזויפל יאָרן! ווי קומסטו אַהער?! זיי האָבן זיך אָנגענומען ביי די הענט און ביידע זענען צוגעקומען צום שבת׳דיקן טיש, די דריי מיידלעך האָבן שעמעוודיק זיי ארומגערינגלט, און פרעגנדיקע בליקן געווענדט צו דער מאַמען, וועלכע איז געשטאַנען אַן אויפגעלעבטע און צערויטלטע, ווי אַ יונג מיידל, און קוים געהאָט כוח פאַרצושטעלן דעם גאַסט.

— דאָס איז קינדערלעך מיינער אַ גלידשוועסטערקינד, יאָרן ווי מיר האָבן זיך נישט געזען! דער גלידוועסטערקינד האָט זיך צעקושט מיט אַלע מיידלעך זיי געגלעט די גלאַטע בעקלעך און זיך געוווּנדערט ווי די צייט שטייט ניט אויף איין אָרט. ר׳ דוד איז אויפן שוועל ארויס פון קיך און געגעבן שלום עליכם דעם גאַסט, און אין שטיבל איז געוואָרן לעבעדיק. דער שבת איז אוועק אין שמועסן וועגן שיינעלעס תכלית. ביי סערלען זענען די באַקן געווען צעפלאַמט און די אויגן פול מיט טרערן. אזוי ווי דער גלידשוועסטערקינד לעבט אין דער גרויסער שטאָט, און האָט דאָרטן פאַרבינדונגען, מיט אַ שיינער פרנסה, זאָל שיינעלע פאָרן מיט אים און זיך דאָרטן לערנען דאַמענשניידעריי און דער אויבערשטער וועט ניט פאַרלאָזן.

ס׳האָט ניט לאַנג געדויערט און די פאַמיליע האָט ארויסבאַגלייט שיינעלען מיט האַלדזן זיך און קושן זיך, מיט ווינטשעוואַניעס און אָנזאָגעכצער, מיט אַ געבעט צום אויבערשטן, אַז ער זאָל איר אויסהיטן פון אַלע סיבות רעות, בייזע טרעפעכצער, און זי זאָל למען השם ניט פאַרגעסן צו שרייבן יעדע וואָך אַ „אָטקריטקע" מיט בערע דעם באַלעגאָלע. שיינעלעס האַרץ איז געוואַקסן פון שמחה. פון גרויס פרייד האָט זי פאַרלאָרן דעם אַפּעטיט. און די פאַנטאַזיעס האָבן צעטראָגן און צעפּטרט די רואיקייט און געמיטלעכקייט, פון איר ביז איצטיקן לעבן. אַלץ איז איר געפאַלן פון די הענט, די מאַמע האָט זיך געשראָקן, געהאַלטן אין איין דערמאָנען דעם קרוב צדוק; דו זעסט דאָך וואָס עס טוט זיך מיט איר, אונדזער אויג אין קאָפּ, לאָז פון איר קיין אויג ניט אַראָפּ... דער קרוב האָט געלאַכט פון דער קליינשטעטלדיקער צעיאַכמעטקייט און הייליק צוגעזאָגט צו היטן שיינעלען פון אַלדאָס בייז...

די גרעסטע שטאָט פון דער קליינער ליטע, האָט אויף שיינעלען געמאַכט אַ געוואַלדיקן איינדרוק. זי האָט זיך געהאַלטן אין איין קנייפּן, אפשר חלומט זי, אָבער ס׳איז ניט געווען קיין חלום, די ביינאַכטיקע ליכטער האָבן געריסן די אויגן. דער שטאָטישער טומל האָט געהוזשעט אין די אויערן, און אַ גאַנצע וואָך ניט געלאָזן שיינעלען איינשלאָפן אויף אַ מינוט אפילו, זי האָט רעכט ניט געוווּסט ווי לאַנג זי געפינט זיך אין דער שלאָפלאָזיקייט, זי האָט זיך געוואָרפן אויפן שמאָלן בעטל אין איר פיצינקן צימערל, אויפן דריטן שטאָק... ווו אין פענסטער פון אַנטקעגן איבער, האָט אַ גרינע ליכט זיך געלאָשן, און געצונדן גלייך אין שיינעלעס פּנים אריין... אַ געמיט פון גליק, בענקשאַפט, עלנטקייט און פאַרלאָרנקייט, האָט זיך ביי איר געמישט אין קאָפּ, און ס׳האָט זיך איר געדוכט, אַז דאָס גליק ווערט איינגעזונקען אין דער פאַרלאָרנקייט...

דעם קרובס ווייב, וועלכע האָט ארויסגעוויזן גרויס פריינדשאַפט צו איר, האָט געשפּאַסט פון שיינעלעס צעטרודערטקייט און איר אַ נאָמען געגעבן, דאָס חיה׳לע פון ווילדן וואַלד ארויס... שיינעלע האָט זיך גערויטלט, געשמייכלט מיטן טאַטנס שמייכל, און ניט געוווּסט, צי זי זאָל זיך באַליידיקן, אָדער אויפנעמען גוטמוטיק די שטעכווערטלעך...

אויף „לייסוועס אַליי" (די אַלייע פון פרייהייט) אויף דער הויפּט־גאַס האָט זיך געפונען דאָס עלעגאַנטע מאָדעסאַלאָן מיטן נאָמען „פּאַסאָן", אָנגעפירט פון אַ פרוי אין די מיטעלע יאָרן מיטן נאָמען מאַטילדאַ. מאַטילדאַ איז געווען שטענדיק עלעגאַנט און גרויס שטעטיש אָנגעטאָן, געקליידעט לויט דער לעצטער מאָדע.

זעקס חדשים אין יאָר, האָט מאַטילדאַ פאַרבראַכט אין פּאַריז; פון צייט צו צייט זיך אַרונטערגעכאַפּט קיין לאָנדאָן, צוריק פלעגט זי קומען אַ מידע, אַן אויסגעצערטע און אַן אויפגערעגטע. גערעדט אַ סך. געהאַלטן אין איין דערקלערן די יונגע נייטאָרינס, וועלכע זענען געווען אָנגעשטעלט ביי איר. זיי האָבן איר רעספּעקטירט מיט ציטערניש, באַוווּנדערונג. גערעדט האָט מאַטילדע צו זיי, ווי זיי וואָלטן געווען אירע אייגענע טעכטער.

מיט יידיש האָט זי זיך איבערהויפּט ניט באַנוצט, פון איר מויל האָט זיך געקייקלט אַ געמיש פון פראַנצויזיש מיט ענגליש, אָבער די מיידלעך וועלכע זענען דאָס רוב געווען פון קליינע שטעטלעך האָבן דאָך פאַרשטאַנען וואָס מאַטילדא האָט פון זיי געפאָדערט. ווען זי האָט זיך אויפגערעגט האָט זי גערעדט רוסיש... די געראָטענע מיידלעך, וועלכע האָבן פאַר איר געאַרבעט האָבן ניט געדאַרפט אירע דערקלערונגען, זי האָט נאָר געדאַרפט ארויפוואַרפן די פאַריזער, און לאָנדאָנער מאָדע־זשורנאַלן, אויפן ברייטן און גלאַטן טיש און די מיידלעך האָבן זיך צו זיי צוגעכאַפּט ווי פייגעלעך צו פאַרשאָטענע קערנער, שטודירט די פאַסאָנען און ארויסגעלאָזן אַרבעט פון זייערע פינגער, וועלכע האָבן זיך ניט געדאַרפט שעמען אפילו אַנטקעגן פאַריז. אין דעם סאַלאָן, פון דער שעסטער מאָדע האָט דער גלידשוועסטערקינד צדוק אריינגעבראַכט שיינעלען, אַן אויסגעפּוצטע, אַ שיינענדיקע, אַ ציטערדיקע, מיט אַ פּאָר צעפלאַמטע באַקן. שיינעלע איז געבליבן שטייען אין פאָדערשטן צימער אליין, און פון גרויס צעטרודערטקייט נישט געוווּסט ווו אַהינצוטאָן די הענט, זי האָט באַטראַכט די גרויסאַרטיקע מעבל ארום זיך, און זיך מורא געהאַט צוצוזעצן, זיך געהאַלטן אין איין קנייפּן, זי האָט נאָך אַלץ

לאה זילבער (מאָנטרעאַל)

שיינעלע

(דערציילונג)

אויפן וועג צו די „האָזן בערג״, ווו די הימלען האָבן זיך געקושט מיט די שפּיצן פון די פעלזיקע בערג, און די זון איז אויפגעגאַנגען צו וואַרעמען דאָס שטעטל, און באַשיינען איר געמיטלעכע אָרעמקייט, וועלכע האָט שטיל און באַשיידן אַרויסגעקוקט פון די געסלעך אַרום, — האָט זיך אויף דער רעכטער זייט, פון דעם ברייטן און זאַמדיקן שליאַך, געפונען אַ הייזל געקאַלכט אויף ווייס, מיט פרישן שטרוי באַדעקט, דער קוימען געפאַרבן אויף רויט, די פענסטערלעך באַהאַנגען מיט אייגנהאַנטיקע שפּיצן, האָבן שעמעוודיק און צניעותדיק פאַרדעקט דאָס אינעווייניקסטע, פאַר דער ברייטער גאַס, מיט די שבתדיקע שפּאַצירער.

אין דעם הייזל, מיט שיינעם געשניצטן גאַניקל, האָט געוווינט דוד דער פישער, דער איינציקער ייד אין דער געגנט, א הויכער, אַ פעסט געבויטער, ס׳בערדל האַלב גרוי. אַ מאָדנע גוטסקייט ווי ניט צוגעפּאַסט פאַר זיין גרויס האָט אַרויסגעלויכטן פון זיינע אויגן. שטיל און באַשיידן האָט ער געפירט זיין האַנדל, יעדן דאָנערשטיק און פרייטיק, געבראַכט די לעבעדיקע פישלעך, זיי אויסגעלייגט אויף אַ צעבראָכן טישל אויפן מאַרק, ער האָט זיין סחורה ניט אויסגעשריען ווי אַנדערע פישער מיט קולות און גע־וואַלדן, נאָר צוגעצויגן די ווייבער מיט דער גוטסקייט פון זיין בליק, און מיטן ליכטיקן פנים, די פישלעך זענען געשפּרונגען, ווייסע שעלעפּעס, ברוינע אָקונעס, און גלייך אין פראַנט אַ גרויסער העכט, וועלכער האָט נעבעך שווער געאָטעמט, און געוואַרט אויף דער גביר׳טע פון שטעטל, זי זאָל באַווייליקן מיט איר כבוד אים אָפּצוקויפן און הנאה האָבן פון אים לכבוד שבת...

שפרה די גביר׳טע האָט געוווּסט באַשיינפערלעך, אַז דוד, איר פישער וועט שוין פאַר איר כאַפּן אַ העכט, אַפילו ער זאָל דאַרפן טשאַטעווען אַ גאַנצע נאַכט אין די טיפסטע ערטער פון טייך מיט זיינע צעריסענע שטיוול.

— וואָסי ר׳ דוד, — פלעגט זי יעדע וואָך שטעלן די זעלבע פראַגע — קיין גרעסערער איז נישט אונטערגע־געשווומען? אָדער איר האָט זיך געפוילט, ניט געהאַט דאָס געדולד אויסצושטייען?...

ר׳ דוד האָט געשמייכלט, גאַרניט זאָגנדיק דערביי, נאָר געגעבן גוטמוטיק אַ לאַך, אַזוי סתם אין דער וועלט אַריין, פאַרוויקלט דעם האַלב לעבעדיקן העכט אין צייטונגס־פּאַפּיר, און מיט יראת הכבוד אַריינגעלייגט דעם פיש אין קוישל פון דער גביר׳טע, און צוגעווונטשן אַ פריי־לעכן שבת און עסן געזונט.

די איבעריקע פישלעך זענען שוין געגאַנגען גאָר שנעל. די ווייבער האָבן דאָס צעכאַפּט ווי מצה־וואַסער. די לעצטע עטלעכע פישלעך פלעגט ר׳ דוד אָרונטערציען ווי גע־גנב׳ט פון זיך אַליין, און דאָס געטראָגן צו זיין ווייב און דריי טעכטערלעך, זאָלן זיי אויך הנאה האָבן און וויסן, אַז זיי האָבן אַ טאַטן אויף דער וועלט, וועלכער זאָרגט פאַר זיי: ליכטיק און יום־טובדיק האָט אויסגעזען דער פרייטיק־צונאַכט ביי ר׳ דוד דעם פישער, די צימערלעך האָבן גע־לויכטן פון זויבערקייט, דאָס ווייב סערל איז געווען אַ שטילע און איידעלע נשמה, מיט אַ בלאַס און אויסגע־צערט פנים. קיין הויך קול האָט מען פון איר קיינמאָל ניט געהערט, ניט אומזיסט האָט איר שטעטל אַ נאָמען געגעבן, — די שטילע טויב, די דריי מיידלעך מיט די אויסגעצוואָגענע קעפּ, די שטייפע צעפּ, מיט לענטעס פון פאַרשיידענע קאָלירן, פאַרוואָרפן אויפן רוקן האָבן זיי גע־לויכטן ווי די דריי שבת־ליכט אויפן קלאָרן טישטעך, אַלץ האָט סערל געטאָן מיט יראת הכבוד, ווי זי וואָלט יעדער זאַך געבראַכט אַ קרבן פאַר דעם אויבערשטן, ווען ר׳ דוד האָט געמאַכט קידוש האָבן אַלע אין כאָר געזאָגט: אָמן! און די שבתדיקע סעודה איז אָנגעגאַנגען אין שטילן שווייגן, פון אַלע דריי מיידלעך האָט זיך שיינעלע אויסגעצייכנט מיט איר שיינקייט און ניט געוויינלעכער איידלקייט. צווישן די קריסטלעכע חברטעס אין דעם גויאישן געסל, האָט שיינעלע אויסגעזען ווי אַ רויז צווישן קאַרטאָפל־בליאונג... שיינעלע האָט זיך געריכטעט נאָך יעדעס וואָרט, וואָס זי האָט אַרויסגערעדט, אַפילו ווען מ׳האָט איר געזאָגט: גוט שבת שיינעלע, האָט זי געענטפערט גוט שבת, גוט יאָר. און דאָס פנימל האָט זיך אָנגעצונדן ווי אַ פלאַם. אַ גאַנצע וואָך האָט מען קיין יידן ניט געזען פאַרבייגיין, נאָר שבת נאָכן טשאָלנט, איז שיינעלע אַרויס אויפן געפוצטן גאַניקל, מיט אירע צוויי שוועסטערלעך, פאַרברענגען. דאָס פאַר־ברענגען איז באַשטאַנען פון זיצן מיט די הענטלעך פאַר־לייגט אויפן שויס, און זייער סטאַטעטשנע נאָכקוקן אַלע שטעטלשע מיידלעך און יינגלעך, וועלכע האָבן לאַכענדיק און פריילעכע געשטראָמט צו די „האָזן בערג״. טאַטע־מאַמע האָבן גערוט, און די דריי שוועסטערלעך זענען געווען פריי צו קוקן, וויפיל זייער האַרץ האָט געגלוסט...

שיינעלע האָט געטרוימט, אַרויפגעקוקט צום ווייטן האָריזאָנט און געטראַכט מאָדנע מחשבות, דאָס איז געווען קענטיק אויף דער פאַרחלומטקייט פון אירע אויגן, און אויף דעם, ווי זי איז יעדע מינוט געוואָרן ראָז...

און די יאָרן זענען געפלאָסן, ווי דער קלאָרער זויבע־רער שטעטלשער טייך, ביז שיינעלע איז געוואָרן אַכצן יאָר, און טאַטע־מאַמע האָבן באַמערקט, אַז זי ווערט וואָס ווייטער אַלץ אומעטיקער.

שיינעלעס פעאיקייטן האָבן זיך אַרויסגעוויזן אין נייען קליידעלעך פאַר פּאַפּקעס, פון צוזאַמענגענומענע שמאַט־קעס, און ס׳איז געווען וווּנדערלעך צו זען, וואָס עס פלעגן זיך באַקומען אין אירע הענט, פון אָקאַרשט אַ שמאַטקע, און מיט אַ שעה שפּעטער אַ פּרעכטיק קליידעלע מיט גע־בופטע אַרבעלעך, מיט שפּיצן און שלייפעלעך, כאָטש נעם און שטעל דאָס אויס...

איינמאָל, פרייטיק פאַר ליכט בענטשן, ווען אַלץ איז געווען גרייט פאַרן שבת, און ר׳ דוד דער פישער האָט זיך געאיילט צו דער שנידערשער קלויז, האָט עמעצער אָנגעקלאַפּט אין טיר. דאָס האָט כמעט ווי קיינמאָל ניט פּאַסירט. סערל איז געוואָרן דערשראָקן. פרייטיק צו ליכט־

מיין בליק פאַלט אויף דער גאַלעריע. דאָ זעצט זיך אויס די שטאָטישע אַריסטאָקראַטיע — פּאָלאַקן. זיי זענען געקומען הערן ווי דער חזן טרילט אויס די תּפילות פון כל נדרי. זיי פאַרשטייען נישט די תּפילה. דאָס בלויזע וואָרט: כל נדרי פירט זיי אריין אין אַ שטימונג פון מיסטעריע און דערוואַרטונג. קומען זיי באַוווּנדערן ליטורגישע מוזיק? טאָמער ליגט ערגעץ ווו אַ סוד אָדער געהיימער ריטואַל וואָס איז פאַרבונדן מיט כל נדרי. סיי ווי — זיי קומען יאָר איין, יאָר אויס — דער אַפּטייקער, דער דאָקטער, די אַנדערע לייט.

ווי לאַנג איז עס שוין, אַז איך בין נישט געווען אין שול צו כל נדרי? קיינמאָל נישט געטראַכט דערפון. מיטאַמאָל האָט עס מיר אַ צי געטאָן צו זיין צווישן יידן... דערפילן דעם רעליגיעזן עקסטאַז פון מיין טאַטן... איינזאַפּן עמאָציאָנעל די שיינקייט כון דער יידישער ליטורגישער מוזיק.

בין איך אוועק אין דער בערק סטריט שול, וועלכע האָט זיך געפונען צווישן עליזאַבעט און קווין סטריט. געטראָפן האָב איך דאָרטן ייִ״ן, אָנגעטאָן אין קאַפּעליושן מיט קורצע טליתים־שאַלן אויף די אַקסלען. ביים עמוד דער חזן — אַ ייד אָן א סימן פון אַ באָרד. אויפן קאָפּ האָט ער געטראָגן אַן אויפגעשטעלטן קאַפּל, וואָס האָט מיך דערמאָנט אין אַ גלח ווען ער טראָגט זיינע קירכע־קליידער.

דערוואַרט האָב איך אַ היימישן בעל תּפילה, אַ הדרת־פּנים מיט אַ מאַיעסטעטישער לאַנגער באָרד, אין אַ ווייסן קיטל; דעם טלית מיט דער זילבערנער עטרה איבערגעצויגן איבערן קאָפּ, און ער איז דער שליח פון דער עדה יידן. איך האָב דעם יידן אויסגעמאָלט אין מיין פאַנטאַזיע. איך האָב דערוואַרט, אַז ער וועט מיך כאָטש אויף געציילטע מינוטן, אַ רגע אפילו אריבערטראָגן צו מיין היים... צו מיינע שטעטלשע יידן.

מיין דערוואַרטונג איז געבליבן הענגען אין דער לופטן — אָן אַנטוישטע. די תּפילות האָבן אין מיינע אויערן געקלונגען ווי עפּעס אין אַ פרעמדן לשון. אפילו דער ניגון איז געווען אַן אַנדערער. עס האָט מיך אַ טראָג געטאָן פון שול ארויס, אין דרויסן.

נאָך איין נישט באַפרידיקטע בענקשאַפט צוגעקומען...

★

גייענדיק לענגאויס דער בערק סטריט, האָב איך אין אַ ווינקל אָנגעטראָפן אַן עולם פון אַ פּאָר צענדליק אויסטראַליער. איך בין געווען איבערצייגט, אַז דאָס איז איינער פון די צוזאַמענטרעפן פון דער „סאַלוויישן אַרמיי״. געווען איז עס אָבער אַ פּאָליטישער מיטינג פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי. דער רעדנער איז געשטאַנען אויף אַ קעסטל. זיין רעדע האָב איך טאַקע נישט פאַרשטאַנען, דאָך האָב איך זיך גלייך אָריענטירט מיט וואָס זי שמעקט. עס זענען געפאַלן אויסדרוקן ווי: דיקטאַטור פון פּראָלעטאַריאַט; רעוואָלוציע; קאַפּיטאַליסטן; פאַשיזם; סאָציאַלפאַשיסטן.

בין איך נישט געוואָרן איבערראַשט פון זיין רעדע, נאָר איך האָב באַוווּנדערט דעם עולם וואָס איז געשטאַנען זייער רואיק און אויפמערקזאַם זיך צוגעהערט וואָס דער רעדנער האָט צו זאָגן. ס׳איז נישט געווען קיין פּאָליציי וואָס זאָל דעם עולם פאַרנאַנדערטרייבן און דעם רעדנער אַרעסטירן.

ס׳איז פרייהייט פון וואָרט פאַר יעדן איינעם, אונטערן פרייען הימל. אוודאי קען מען אויך קריגן זאַלן צו דינגען, און קיין ווענט וועלן נישט איינפאַלן, ווי די מאָדע איז געווען אין פּוילן.

דערמאָן איך זיך, אַז גאָר נישט לאַנג צוריק, בשעת די סיים־וואַלן, האָט דער פּוילישער האַלב־פאַשיסטישער סאַנאַציע־רעזשים געשטערט דער אָפּאָזיציע — און נישט בלויז דער קאָמוניסטישער — צו פירן די וואַל־אַגיטאַציע. פּאָליציי האָט פאַרנאַנדערגעטריבן די פּאָליטישע מיטינגען אונטערן פרייען הימל מיטן אויסרייד: עס שטערט די עפנטלעכע רו. פון די זאַלן האָט מען ארויסגעיאָגט דעם עולם מיטן מאָטיוו: עס דראָט די ווענט זאָלן איינפאַלן.

עס האָט מיר אויסגעזען, אַז קיין פּאָליציי איז נישטאָ. נאָר אָט האָב איך באַמערקט אַ פּאָליסמאַן. ער איז געשטאַנען דער לעצטער, מיט די הענט פאַרלייגט אויף הינטן. מיט זיין הויכער וווּקס, איבער די קעפּ פון עולם, האָט ער זיין בליק געוואָנדן צום רעדנער. ער האָט זיך געפילט, ווי איינער פון עולם, וואָס הערט זיך אויפמערקזאַם צו. ער איז דאָ געווען צוליב דעם — מאַלע וואָס עס מאַכט זיך.

אין דער נאַכטיקער, פרעמדער שטאָט בין איך באַווירקט געוואָרן פון פאַרשידענע געפילן מיט וועלכע איך האָב זיך געראַנגלט:

— איז עס געווען די בענקשאַפט נאָך דער יידישער וועלט, וועלכע איך האָב פאַרלוירן אָדער דאָס געפיל פון דערהויבנקייט צו דער וועלט פון פּאָליטישער פרייהייט — וועלכע איך האָב געפונען?...

---

* די בערק סטריט שול האָט אָפּגעקויפט אַ גרויסע פירמע. פאַרן געלט האָט מען אויפגעבויט די היינטיקע טורעק־שול.

„קדימה״־ביבליאָטעק

אין דער „קדימה״ ביבליאָטעק קריגט מען די נייעסטע יידישע ביכער.

אין לייען־זאַל ביי דער ביבליאָטעק זענען דאָ די וויכטיקסטע יידישע צייטונגען און זשורנאַלן פון דער וועלט.

די ביבליאָטעק איז אָפן דינסטיק אָוונט פון 7.30 — 9.30; זונטיק פון 11 פרי ביז 1 נ״מ.

טיקער ווירקלעכקייט״ שטייט פאַר ערנסטע פראַגן און פראָבלעמען, וואָס האָבן צו טאָן מיט דעם ווייטערדיקן קיום פון די יידישע ישובים אין די תפוצות, וואָס קען אויך אָנרירן דער יידישער מדינה. די פראַגן און די איצטיקע יידישע פראָבלעמען שטייען מיט זייער האַרבקייט און שאַרפקייט פאַר אַלעמען אָן אונטערשייד פון ריכטונגען און שאַטירונגען סיי אין דער רעליגיעזער און סיי אין דער סעקולערער וועלט!

לויט מיין מיינונג, איז נישט גענוג געווען צו רופן די גרויסע קולטור־קאָנפערענץ פאַר יידיש אין ירושלים. עס דאַרף גערופן ווערן אַ יידישע וועלט־קאָנפערענץ אין ירושלים אָדער אין ניו־יאָרק, וואָס וועט דאַרפן אַרויסקומען מיט אַ דין וחשבון וועגן דער איצטיקער לאַגע פון דעם יידישן פאָלק, בכדי צו באַקעמפן אונדזער אָפּהענטיקייט, צווייפל, געפילן און דעם געדאַנק פון „מאָהיקאַנעריזם״ (די לעצטע). אַזאַ קאָנפערענץ קען אפשר אַריינבלאָזן אַ נייעם רוח־החיים אין אונדזער אַלגעמיין יידישן לעבן און

„די וואָלקנס וועלן ווערן צערונען
בלוי וועט ווידער ווערן דער הימל
מיט נייע שטערן און נייע זונען.״

(פאַראַפראַזירט פון י. ל. פּרצעס ליד „האָף און גלויב״ — י. א.)

די פראַגן קאָנען שוין לענגער נישט וואַרטן אויף קיין פּאָזיטיווער תשובה. די צוועלפטע — גורלדיקע שעה רוקט זיך אונטער...

דאָ און דאָרטן

סענדער בורשטין

(מעדיטאַציעס)

אַן עמיגראַנט, ווען ער קומט אין אַ נייער מדינה, זעט אַלץ אים אויס אַנדערש און במילא פרעמד. ער פילט זיך, ווי אַ שטורעם־ווינט וואָלט אים אויסגעריסן מיטן וואָרצל און פאַרטראָגן העט, העט ווייט — ער איז אַליין. נישטאָ די נאָענטע משפּחה, אפילו קיין פריינד, פאַר וועלכן מען זאָל קאָנען דאָס האַרץ אויפמאַכן. נישטאָ קיין וואַרעם ווינקעלע וווּ מען קאָן זיך צוטוליען. מיט וועמען צו טיילן דיין פרייד און דיין צער.

ווערטס מיטאַמאָל אַ קינד, וועלכעס נעמט שטעלן די ערשטע, אומזיכערע טריט. אָפּגעלעבט אַ לעבן; געפירט וויכוחים; גערודערט אַ וועלט און מיטאַמאָל שטייסטו אַ שטומער — דער פאַרלאַנג, דער ווילן אויסצודריקן דאָס אָנגעזאַמלטע אין דיר איז דאָ — נאָר די פרעמדע שפּראַך פּענטעט די צונג און לאָזט זיך איר נישט פריי באַוועגן. דו טרעפסט זיך אָן אויף אַנדערע מנהגים, און פון מורא שלעכט פאַרשטאַנען צו ווערן — ציטערסטו איבער יעדן טראָט, יעדעס וואָרט — אַ נישט, ווער ווייס: אפשר שטעלסטו דיר אויס אויף לייטיש געלעכטער?

טייל פון די מנהגים אין נייעם לאַנד זענען דווקא סימפּאַטישע. אָט ביזטו ארויס פון שטוב: אַ פרעמדער מענטש אין אַ פרעמדער וועלט און באַגעגנסט אַ פרעמדן מענטשן, וואָס איז צופעליק דיין שכן. ווערסט איבערראַשט פון זיין שמייכל. פון זיין גוט מאָרגן. און דער שכן וויל אויך וויסן דיין מיינונג וועגן דעם פרימאָרגן:

— גוד מאָרנינג, נייס דאַי — איזנט איט?

טוסט אַ שמייכל. פילסט, ווי מען נעמט דיר אלס גלייכן שותף צום לאַנד, צו דער קולטור, צום זוניקן פרימאָרגן...

די נשמה אָבער, די אינערלעכע בליקן פון עמיגראַנט, די מחשבות בלאָנדזשען ארום איבער די גאַסן און געסלעך פון דער אַלטער היים. פון בענקשאַפט פאַרקלעמט אָפּט דאָס האַרץ. עס ווילט זיך ארומנעמען מיט משפּחה, אַלטע פריינט, חברים. עס טויכן אויף געשעענישן. עפּיזאָדן. בלעטערסט דאָס בוך פון דיינע אייגענע איבערלעבונגען און לייענסט זיי מיט אַן אינערלעכער שטים, ווי מען זאָגט אַ תפילה. אפילו די שווערקייטן דערמאָנסטו מיט אַ שטילער בענקשאַפט — די אָנשטרענגונג זיי בייצוקומען האָט דאָס לעבן אינטערעסאַנטער געמאַכט. אוודאי איז געווען קעגנזייטיקע פאַרביטערונג. מחלוקות זענען פאָרגעקומען. אין דיסטאַנץ פון צייט און שטח זעט מען זיי אין אַן אַנדער ליכט. פאַרגעסט די עוולות, וועלכע זענען לגבי דיר באַגאַנגען געוואָרן. האָסט טענות צו זיך, ווי צו יענעם פאַר דער אָדער יענער האַנדלונג. האָסט חרטה און באַדויערסט—נישטאָ פאַר וועמען זיך אראָפּצורעדן פון האַרץ.

אַזעלכע שטימונגען האָבן מיך אָפּט ארומגעכאַפּט, בפרט אין ערשטן יאָר פון זיין אין מעלבורן. און אָט איז ערב יום כיפּור. דער פאַרנאַכטיקער ערב האָט דעם מיסטישן כוח נישט נאָר צו פאַרבינדן די מחשבות פון יידן אויף פאַרשיידענע קאָנטינענטן, נאָר אויך אָנקניפּן דער מחשבה אין דורות יידן — וועלכע זענען פאַרגאַנגען.

עס טראַכט זיך עפּעס אומאָפּהענגיק פון זיך אליין. אָט איז ווידער מיין שטעטל. די יידן גרייטן זיך צום הייליקן טאָג פון יום הדין: אין אָוונט צו די תפילות פון כל נדרי און אויף מאָרגן — צום גרויסן תענית. און אָט איז דער מאַרק — אין צענטער פון שטעטל. ארום אים — בלויז יידישע געשעפטן. די פּויערים פון די ארומיקע דערפער האָבן שוין פאַרקויפט זייערע פּראָדוקטן. אצינד איילן זיי זיך צו באַזאָרגן דאָס נויטיקע פאַר זייער ווירטשאַפט, ווייל אָט אָט שליסן די יידן צו די געוועלבער. זיי שפּאַנען פערד און וואָגן און פאַרלאָזן האַסטיק דאָס שטעטל. זיי וויסן: עס איז אַ הייליקער טאָג ביי יידן...

נאָך דעם יאַריד, דער הו־האַ וואָס האָט זיך דאָ געטומלט אַ גאַנצן טאָג, לאָזט זיך איבערן מאַרק אַראָפּ אַ שטילקייט. ער ווערט פּוסט — פון אַלעמען פאַרלאָזן.

אָט שפּאַנט מיין טאַטע און איך נעבן אים — אַ יינגל. עס רוט אויף אונדז דער הייליקער ציטער פון גיין צו כל־נדרי. זינט יאָרן פאַרנעמט מיין טאַטע דעם זעלבן אָרט אין שול. דעם גאַנצן יאָר דאַוונט ער אין בית־המדרש. ימים נוראים דאַוונט ער אָבער אין שול, ווו די הייליקע תפילות ווערן אויסגעזונגען פון שטאָט־חזן.

פון מדינת ישראל אין יאָר 1948, האָט אַ סך מיטגעהאָלפן מען זאָל זיך אָפּקערן פון דעם 2000־יאָריקן „יבנה" אידעאַל, שטאַרקנדיק אַזוי אַרום די „מסדה" וויזיע פון געפילן פון נקמה פאַר די אַלע איבערגעגעבטע בלוטיקע טראַגעדיעס, צוזאַמען מיט דעם לעצטן טראַגישסטן חורבן.

עס איז אין יאָר 1978 — 60 יאָר נאָכן אַנטשטיין פון די „אבי אבות הטומאה" אידעאַלן פון קאָמוניזם און פאַשיזם און קרוב 45 יאָר נאָכן קומען צו דער מאַכט פון דעם שרעקלעכסטן מערדער „אידעאַל" — נאַציזם — שטייט דאָס יידישע פאָלק ביי דער זעלבער דילעמע ווי מיט 2 טויזנט יאָר צוריק — צו געפינען אַ האַרמאָניע צווישן „יבנה" און „מסדה", צו געפינען אַ בשותפותדיק פאַרבינדונגס־שטריך צווישן מדינת־ישראל און עם־ישראל.

ווי זעט אויס „עם ישראל" אין די תפוצות אין יאָר 1978 און ווי זעט אויס „מלכות ישראל" אין זעלבן יאָר?

דער גרעסטער און איינפלוסרייכסטער יידישע ישוב פון „עם ישראל" אין דער פרייער דעמאָקראַטישער וועלט — דער אַמעריקאַנער יידישער ישוב — האָט געהאַט אין 1975 אַ העלפט יידן פון דער צאָל יידן איבער דער גאָרער וועלט — אַ חוץ מדינת ישראל. די עקאָנאָמיש־ווירטשאַפטלעכע סטרוקטור פון אַמעריקאַנער יידנטום האָט זיך אין די לעצטע יאָרן זייער שטאַרק געביטן און אויך האָבן זיך שטאַרק געביטן די קולטורעל־שעפערישע יידישע און יידיש־ענגלישע כוחות. די אַסימילאַציע פרעסט דעם יידיש־נאַציאָנאַלן און דעם יידיש אַמעריקאַניזירטן טייל גאָר שטאַרק און די יוגנט דערווייטערט זיך פון אַקטיוון יידישן לעבן. צווישן דער דאָזיקער יוגנט איז פאַראַן אַ טענדענץ פון צופּאַסן זיך צו דעם אַרום, איבערנעמען די שפּראַך און זיטן פון די אַמעריקאַנער. און דאָס טאַקע באַדייט אַ גאָר גרויסע געפאַר פאַרן צוקונפטיקן קיום פון דעם גרעסטן „עם־ישראל" יידישן ישוב אין דער פרייער וועלט.

אמת, געוויסע טיילן פון דער יידישער יוגנט אין די פאַראייניקטע שטאַטן האָבן אין די לעצטע יאָרן פאַרשטאַרקט זייער נאַציאָנאַלע אידענטיטעט אין פאַרשיידענע פאָרמען סיי דורך אידענטיפיצירן זיך מיט מדינת־ישראל און סיי אין דער „דאָאיקייט" פאָרם, אָבער דער רוב מנין פון דער יידישער יוגנט אין צפון־אַמעריקע מאַכט אַדורך אין אַ גאָר גרויסער מאָס דעם אַסימילאַציע־פּראָצעס, אויסמישונג־פּראָצעס און אויך דעם פּראָצעס פון דעמאָגראַפישע שאָטנקייטן...

אַזוי ווי עס „אַמעריקאַניזירט" זיך, אַזוי אויך „שפּאַניזירט" זיך (דרום און לאַטיין־אַמעריקע) און גאָר נישט ווייניקער „איראָפּעאיזירט" זיך, (פראַנקרייך, בעלגיע, האָלאַנד און די סקאַנדינאַווישע לענדער פלוס ענגלאַנד). מיט איין וואָרט: פאַקטן און ציפערן וואָס אַלאַרמירן יידיש־געזעלשאַפטלעכע טוער פון אַלע שיכטן און פאַרטייען, און דער „המשך און קיום" אידעאַל ווערט אין די דאָזיקע אויבן דערמאָנטע פרייע יידישע ישובים אַן... "הבל הבלים"!

ווי אַזוי עס זעט דער גרויסער יידישער ישוב אין סאָוויעט־רוסלאַנד און די ראַכיטישע יידישע ישובים אין די קאָמוניסטישע סאַטעליטן־לענדער — דאָס קען מען איבערגעבן אין געציילטע שורות...

אויסגעבלוטיקטע דורך די נאַציס (1941־1944) און אויך דורך דעם סטאַלין־רעזשים, גייסטיק און פיזיש דעזאָרגאַניזירט, צעטומלט און פאַרלוירן, גייען זיי זייער אייגענעם וועג, און אַ מינדערהייט פון דעם דאָזיקן גרויסן יידישן ישוב זוכן אַ שטראַל פון אָנהאַלטעוודיקער ליכט אין „עם ישראל" טראַדיציע און גאָר שטאַרק אין „מדינת ישראל" ווירקלעכקייט. די באַזונדערע פּראָבלעמען פון די סאָוויעטישע יידן און די פאַרשיידנאַרטיקע פאַקטאָרן מיט וועלכע מיר טרעפן זיך פנים אל פנים, רופן אַרויס אַ גאָר באַזונדערן ציטער סיי אין דער יידישער מדינה און סיי אין דער יידישער צעשפּרייטקייט.

ווי זעט אויס דער יידישער ישוב אין דער יידישער מדינה אין 1978?

די איבער 2 און אַ האַלבן מיליאָן יידן, וואָס לעבן אין מדינת ישראל מיט זייער אייגענעם מלוכה־לעבן, מיט אַן אָבליגאַטאָרישער שפּראַך אין דער פאָלקס־שול און אין עפנטלעכן לעבן; אַן אייגענע פרעסע; אוניווערסיטעטן; טעכנישע הויך־שולן, טעאַטערס; ביכער־פאַרלאַגן — מיט איין וואָרט: אַ גרויסער גייסטיקער שעפערישער כוח, וואָס שטייגט אַריבער אין אַ סך מאָמענטן דעם גרעסטן יידישן קיבוץ אין די פאַראייניקטע שטאַטן, ווערט מיט זיינע אַלע האַנדלונגען און שאַפונגען דער פאָלקישער צענטער פאַר אַלע יידישע ישובים איבער דער גאָרער וועלט, דעם צפון־אַמעריקאַנער יידישן ישוב אַריינגערעכנט.

אַוודאי שטעלט זיך די פראַגע: צי קענען און צי מעגן די אַלע יידישע ישובים איבער דער וועלט שאַפן און בויען, לעבן און גערייען אויפן חשבון פון די מעשים און האַנדלונגען פון דער יידישער מדינה?

דער ענטפער דאַרף און מוז זיין, אַז: מען דאַרף נישט און מען קען עס נישט. הגם דער „יבנה" אידעאַל איז פאַרשניטן געוואָרן צוזאַמען מיט די „6 מיליאָן", דאַרפן אַלע יידישע ישובים איינזען, אַז עס מוז געפונען ווערן אַ טעזע פון האַרמאָניזירן דעם עקזיסטירנדיקן „מסדה" אידעאַל — מדינת ישראל, און דעם באַנייטן „יבנה"־אידעאַל — „עם ישראל".

די צווייטע פראַגע, צי דאַרף נישט מדינת ישראל איינזען, אַז מען קען נישט און מען דאַרף נישט אָפּווישן דעם 2000־יאָריקן „יבנה" אידעאַל, וואָס האָט אין משך פון פאַרגאַנגענע דורות געשאַפן דאָס סאַמע ווייכטיקסטע, וועזנטלעכסטע און באַדייטנפולסטע פאַרן גאַנצן יידישן פאָלק און אויך פאַר דער היינטיקער יידישער מדינה?

פון די אַלע אויבן אַרויסגעזאָגטע מיינונגען און באַהויפּטונגען, זעען מיר אַז דער „המשך און קיום" פּראָבלעם ווערט אַלץ שאַרפער און באַדראָענדיקער. עס קומען פאָר אויפטרייסלענדיקע פּראָצעסן און ענדערונגען אין דער נישט־יידישער וועלט, וועלכע באַווירקן, ווילנדיק — נישט־ווילנדיק, אויך די פרייע יידישע ישובים איבער דער וועלט. „די יידישע וועלט אין שפּיגל פון דער היינ־

פון די דריי אַראַבישע מדינות, וואָס גרענעצן זיך מיט ישראל, בלייבט סיריע אַלס אָפענער שונא. גלייך נאָך קעמפּ דייוויד האָט זי צוזאַמענגערופן די שפּיצן־קאָנפערענץ פון דעם „אָפּוואַרף־פראָנט”. אין דער קאָנפערענץ האָבן אָנטייל גענומען: סיריע, אַלזשיריע, ליביע, דרום תימן און יאַסיר אַראַפאַט — אין נאָמען פון דער פּ.ל.אָ.

מערקווירדיק: איראַק איז נישט געקומען צו דער קאָנפערענץ. הייסן, הייסט עס, אַז איראַק איז נישט געקומען ווייל די אָנטיילנעמער פון דעם „אָפּוואַרף־פראָנט” זענען נישט גענוג ראַדיקאַל; זיי זענען נישט גרייט אָנצוהייבן אַן אָפענע מלחמה קעגן ישראל, מיטן אויסדריקלעכן ציל — צעשטערן די ייִדישע מדינה און פאַרענדיקן דעם עסק...

פאַראַן אָבער צוויי אַנדערע אויסטייטשונגען, פאַרוואָס איראַק האָט נישט אָנטייל גענומען אין דער קאָנפערענץ. איינע שפּעקולירט, אַז אין דעם אָפּמאַך צווישן איראַן און איראַק, ווען דער שאַך האָט זיך פאַרפליכטעט מער נישט צו שטיצן די קורדיסטאַנישע אויפשטענדלער אין איראַק, האָט זיך איראַק קעגנזייטיק פאַרפליכטעט נישט צו שטערן סאַדאַטס שלום־איניציאַטיוו... די צווייטע אויסטייטשונג שפּעקולירט, אַז איראַק וויל פאַרפלאָנטערן סיריע אין אַ האָפענונגסלאָזער מלחמה מיט ישראל, בכדי צו פאַרכאַפּן און אַנעקסירן דעם מזרחדיקן טייל פון סיריע.

סיריע געפינט זיך אין אַ קאָמפּליצירטער לאַגע. אויך די רוסן ווילן איר פאַרפלאָנטערן אין אַ מלחמה. די רוסן דריקן אויף סיריע, אַז זי זאָל באַזעצן דעם דרום טייל פון לבנון און אַוועקשטעלן זיך אויף די ישראל־גרענעצן מיט לבנון. די רוסן טענהן, אַז ישראל וועט נישט וואַגן צו רעאַגירן. אָבער סיריע האָט דערווייל מורא, ווייל די קאָנסעקווענצן זענען נישט פאָראויסצוזען. ספּעציעל אין דער נייַ געשאַפענער לאַגע: צו קאָנפראָנטירן אַליין די ישראלדיקע כוחות — עס איז אַ צו גרויסע ריזיקע פאַר סיריע און פאַר אַסאַדס רעזשים. אפשר האָבן שוין די רוסן צוגעגרייט אַ נייעם רעזשים פאַר סיריע... אַסאַד האָט נישט קיין גרויס צוטרוי צו די סאָוויעטן.

אַנאַליזירנדיק די קאָמפּליצירטע סירישע לאַגע, מוז מען קומען צום אויספיר, אַז פריער צי שפּעטער וועט סיריע אָנהויבן פאַרהאַנדלען מיט אַמעריקע וועגן אַ שלום מיט ישראל.

וואָס שייך דער ערנסטקייט פון מצרים אין אירע שלום־פאַרהאַנדלונגען מיט ישראל, מוז מען אויך צוגעבן, אַז נישט בלויז די אויסערן פּאָליטישע לאַגע האָט באַוויגן סאַדאַטן צו די שלום־פאַרהאַנדלונגען. פאַקטיש זענען נישט פאַראַן קיין שום גיאָ־פּאָליטישע קעגנזעצלעכע אינטערעסן, אָדער קאָנפליקטן צווישן מצרים און ישראל. די גיאָ־פּאָליטישע אינטערעסן פון מצרים ליגן נישט אין קליין־אַזיע, וווּ ישראל געפינט זיך, נאָר אין אַפריקע, וווּ מצרים וויל האָבן אַ פרייע האַנט. אין איר שכנות געפינט זיך ליביע, אַ שטיין־רייך און נאַפט־רייך לאַנד, מיט אַ באַפעלקערונג, וואָס מען קאָן אַריינפּאַקן אין איין קוואַרטאַל פון קאַיר. דאָרט איז די צוקונפט פאַר דער וואַקסנדיקער מצרישער באַפעלקערונג.

נעמענדיק אין באַטראַכט די אַלע עלעמענטן, מוזן מיר קומען צום אויספיר, אַז מיר שטייען אויף דער שוועל פון שלום נאָך וועלכן מדינת ישראל און פאָלק ישראל האָבן געבעטן אין די לאַנגע 30 יאָר פון מלחמות און בלוט־פאַרגיסונג.

איך פאַל אפשר אַריין אין אַן איבערגעטריבענער התפעלות ווען איך וועל סומירן דעם סך־הכל פון יאָר תשל״ח מיט די ווערטער פון בראשית: „וירא אלהים כי טוב” . . .

י. אַרבאַך

די ייִדישע וועלט אין שפּיגל פון דער ווירקלעכקייט

מיר האָבן אַנאַליזירט די צערודערטע וועלט אין שפּיגל פון גערעכטיקייט („מעלבורנער בלעטער” נר. 3). אַצינד ווילן מיר זען ווי די ייִדישע וועלט זעט אויס „אין שפּיגל פון דער ווירקלעכקייט”, ווייל: אַ חוץ „גערעכטיקייט” פּראָבלעמען האָט דאָס ייִדישע פאָלק אין 1978 — אין דער פרייער דעמאָקראַטישער וועלט און אין דער טאָטאַליטאַרער וועלט — ספּעציפישע פּראָבלעמען און זיי דאַרף מען באַטראַכטן אין שפּיגל פון דער הייַנטיקער ווירקלעכקייט . . .

די הייַנטיקע ווירקלעכקייט ביים ייִדישן פאָלק איז גאָר אַן אייגנאַרטיקע. אייגנאַרטיק איז זי צוליב דעם וואָס מיר געפינען זיך צוריק אין דעם צושטאַנד, אין וועלכן דאָס ייִדישע פאָלק האָט זיך געפונען מיט 2 טויזנט יאָר צוריק. דאָס איז געווען: „ירושלים און בבל”. אין דער הייַנטיקער צייט ווען מיר דאָס רופן: „מדינת ישראל און עם ישראל”.

די פּלוגתא צווישן דעם „יבנה” אידעאַל פון ר' יוחנן בן זכאי און דעם „מסדה” אידעאַל פון ר' עקיבא, האָט אין משך פון די לעצטע טויזנט יאָר געגעבן די אויבערהאַנט דעם „יבנה” אידעאַל. דער דאָזיקער אידעאַל האָט זיך אויסגעדריקט אין דעם, אַז אַנשטאָט פיזישן כוח, איז דער פאָלקישער כוח באַשטאַנען אין זיין גייסטיקייט; אַנשטאָט מדינהשקייט איז געווען — פאָלקישקייט. דער פּראָבלעם פון „המשך און קיום” אין פאַרשיידענע ניואַנסן — רעליגיעזע ווי וועלטלעכע — האָט אָנגעהאַלטן און דאָס ייִדישע פאָלק איז אונטער אַלע נגישות און צרות, פּאָגראָמען און חורבנס — אָנגעגאַנגען מיט זיין אייגנאַרטיקייט, קאָלירפולקייט און שטאַנדהאַפטיקייט, אַ דאַנק די אידייען פון „יבנה”.

די דערשיינונגען פון קאָמוניזם, פאַשיזם און נאַציזם, צוזאַמען מיט דעם חורבן „6 מיליאָן”, האָבן געגעבן אַ טויט־קלאַפּ דעם „יבנה” אידעאַל. אויך דאָס אַנטשטיין

דאָס זענען די אויסערלעך פּאָליטישע סיבות צוליב וועלכע מצרים איז מער נישט פאַראינטערעסירט אין אַ מלחמה־צושטאַנד מיט ישראל. אדרבה, אין אַזעלכע פאַרהעלטענישן איז דער נאַציאָנאַלער אינטערעס פון מצרים פאַר שלום מיט ישראל. דער נאַציאָנאַלער אינטערעס פון מצרים איז איצט אַ שטאַרק ישראל, וואָס זאָל איר גאַנצע אַרמיי קענען אַוועקשטעלן אין צפון, אויף דער סירישער גרענעץ אָדער אויף דער מזרח־גרענעץ אין פאַל פון אַן איראַקישן דורכברוך דורך ירדן.

דאָס איז אויך די סיבה פאַרוואָס סאַודי־אַראַביע וועט שטיצן סאַדאַטס שלום־אָפּמאַך מיט שווערע פינאַנסיעלע מיטלען, כאָטש עפנטלעך וועט זי מאַכן אַן אָנשטעל פון פּראָטעסט (וואָס פאַרפליכטעט צו גאָרנישט) בכדי נישט צו דערצערענען די פּאַלעסטינער. דער קעניג כוסיין פון ירדן איז שוין אין אַ קלעם צווישן איראַק און סיריע. ער וואָלט נעבעך געוואָלט שלום, נאָר אויף אים ציטערט די הויט און אַמבעסטן וואָלט אים געווען דער סטאַטוס קוואָ, ער זאָל נישט דאַרפן מאַכן קיין שום דעציזיע.

די הויפּט־פראַגע אין איצטיקן מאָמענט איז, ווי אַזוי וועט סאָוויעט־רוסלאַנד רעאַגירן אויף די רעזולטאַטן פון דער קעמפּ דייוויד שפּיצן־קאָנפערענץ.

מיר ווייסן שוין: די רוסן זענען אין כעס. די פראַגע שטעלט זיך אָבער: וואָס וועלן די רוסן טאָן, אָדער וואָס קאָנען די רוסן טאָן, בכדי צו שטערן דעם שלום־פּראָצעס?

אין דער פּאָליטישער לאַגע פון דער וועלט געפינט זיך רוסלאַנד היינט אין אַ נישט באַקוועמער פּאָזיציע. אינטערעסאַנט איז, אַז נישט אַמעריקע האָט גורם געווען דאָס פאַרערגערן זיך פון דער רוסישער פּאָזיציע. אדרבה — ביז צו דער שפּיצן־קאָנפערענץ אין קעמפּ דייוויד האָט די וועלט אָפּגעחוזקט פון דער קאַרטער אַדמיניסטראַציע, צוליב דעם מאַנגל אין שטאַנדפעסטיקייט לגבי די רוסן. נאָך מיט אייניקע חדשים צוריק האָבן זיך די רוסן באַוויגן אויף דער פּאָליטישער אַרענע מיט שווערע שטיוול און חוצפּה. זיי האָבן זיך געגרייט צו ווערן די בעלי־בתים אין אַפריקע און ווו נאָר ס׳האָט זיך באַוויזן אַ וואַקום, אַ שוואַכער פונקט אין דער וועלט: למשל, אין אַפגאַניסטאַן. ס׳האָט זיך אָבער אַרויסגעוויזן אַז ס׳איז פאַראַן אַ נאַטירלעכע גרענעץ צו יעדער עקספּאַנסיע...

דער ווענדפּונקט איז געקומען, ווען יאַפּאַן האָט אונטערגעשריבן דעם פריינדשאַפטס־פּאַקט מיט כינע. רוסלאַנד האָט זיך איינגערעדט, אַז זי וועט באַווירקן יאַפּאַן איינצושפּאַנען זיך אין אַן עקאָנאָמישן שותפות. יאַפּאַן זאָל אינוועסטירן ביליאָנען דאָלאַרן און איר טעכנאָלאָגיע אין סיביר פאַרן פּרייז פון די ענערגיע־מיטלען, וואָס רוסלאַנד האָט איר צוגעזאָגט פון די סיבירער פעלדער. יאַפּאַן האָט אָבער פאַרלאַנגט, אַז צוערשט זאָל רוסלאַנד איר צוריקגעבן די יאַפּאַנישע אינדזלען, וואָס רוסלאַנד האָט פאַרכאַפּט ביים סוף פון דער צווייטער וועלט־מלחמה. דער רעזולטאַט: טראָץ עפנטלעכע דראָאונגען פון רוסלאַנד, האָט יאַפּאַן געשלאָסן דעם פריינדשאַפטס־פּאַקט מיט כינע. דאָס וועט העלפן עקאָנאָמיש און מיליטעריש אויפצובויען דעם כינעזישן קאָלאָס.

אויף דעם דרום־מזרחדיקן אַזיאַטישן פראָנט איז וויעטנאַם פאַרפלאָנטערט אין אַ בלוטיקן סכסוך מיט קאַמבאָדיע און געפינט זיך אונטער דעם דרוק פון כינע. איראַניש איז אין דעם דאָזיקן געביט די לאַגע פון אַמעריקע ביים היינטיקן טאָג. זי איז בעסער ווי זי וואָלט געווען, ווען אַמעריקע וואָלט געוווּנען די וויעטנאַמער מלחמה... זי דאַרף מער נישט אַריינפּאַקן דאָרט שווערע ביליאָנען דאָלאַרן, און וויעטנאַם קאָן מער נישט באַדראָען דעם ראַיאָן.

אין אַפריקע האָט די אָרגאַניזאַציע פאַר אַפריקאַנער אייניקייט כמעט ווי פאַראורטיילט און געשטעמפּלט די סאָוויעטיש־קובאַנישע טעטיקייטן אויף דעם דאָזיקן קאָנטינענט. די רעגירונג פון אַנגאָלאַ, ערשט נישט לאַנג אַ רוסישע מאַריאָנעטקע — זוכט פאַרבינדונגען מיט אַמעריקע און פאַרהאַנדלט מיט דעם פּראָ־מערב רעזשים פון מאָבוטו אין זאַיר.

און איראַק, וואָס ווערט באַוואָפנט פון סאָוויעט־רוסלאַנד — האָט דער ראַדיקאַל לינקער רעזשים עפנטלעך אויסגעפירט טויט־אורטיילן אויף עטלעכע און צוואַנציק פּראָ־סאָוויעטישע קאָמוניסטן.

סיריע, ווו דער לינקער רעזשים וויל זיך נישט אַבסאָלוט אונטערוואַרפן די באַפעלן פון רוסלאַנד, האָט מאָסקווע זי באַשטראָפט אויף אַזאַ אופן: זי האָט באַווירקט קאַל. קאַדאַפי אַז ער זאָל צוריקציען זיין צוזאָג אויף 500 מיליאָן דאָלאַר פאַרן איינקויף פון נייע רוסישע וואָפן.

צו דעם איז צוגעקומען די כינעזישע פּאָליטישע אָפענסיווע קעגן רוסלאַנד. דער כינעזישער פירער הואַ ווערט אויפגענומען אין רומעניע מיט אַפּלאָדיסמענטן און באַגייסטערונג, ווען ער וואָרנט קעגן רוסישן אימפּעריאַליזם, האַרט ביי דער רוסישער גרענעץ, אין אַ לאַנד וואָס איז אַ מיטגליד פון וואַרשעווער פּאַקט. מיט דער זעלבער באַגייסטערונג ווערט הואַ אויפגענומען אין יוגאָסלאַוויע. דער אַראַנזשירטער וויזיט (דורך טיטאָן) אין מאַצעדאָניע, איז געווען אַ וואָרענונג קעגן בולגאַריע — אַ טרייען מיטגליד פון וואַרשעווער פּאַקט.

פון דעם פּאָליטישן אַנאַליז איז צו זען, אַז דער רוסישער שוווּנג אויף דער וועלט פּאָליטישער אַרענע איז איינגעשטילט געוואָרן. רוסלאַנד געפינט זיך איצט אין אַ דעפענסיווער לאַגע און גורם געווען דעם דאָזיקן צושטאַנד האָבן דריטע כוחות, אָן דער דירעקטער אָנשטרענגונג פון אַמעריקע.

אין אַזעלכע באַדינגונגען איז רוסלאַנד נישט בכוח צו שטערן דעם שלום־פּראָצעס וואָס איז איינגעלייטעט געוואָרן אין קעמפּ דייוויד.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם איז אינטערעסאַנט די אַרויסזאָגונג פון ברעזשניעוון. אין איין זאַץ האָט ער פאַראורטיילט דעם קעמפּ דייוויד אַלס פאַרראַט פון די אַראַבישע אינטערעסן. אָבער גלייכצייטיק האָט ער צוגעגעבן, אַז עס זענען פאַראַן עלעמענטן וואָס ווילן צעשטערן דעם דעטאַנט מיט אַמעריקע און זיי ווילן פּראָוואָצירן סאָוויעט־רוסלאַנד. אָבער ראַטנפאַרבאַנד וועט זיך נישט לאָזן פּראָוואָצירן... פּאַקטיש אַן אָנדייט אַז רוסלאַנד וועט דירעקט גאָרנישט טאָן.

ד״ר מ. פערשטענדיק

תשל״ח — דער ווענדפּונקט אין דער געשיכטע פון מדינת ישראל

אויף דער שוועל פון תשל״ט דאַרפן מיר מאַכן אַן איבערזיכט, אַ בילאַנס פונעם פאַרגאַנגענעם יאָר תשל״ח.

ס׳איז געווען אַן אויסערגעוויינלעכער יאָר. דאָס קומען פון פרעזידענט סאַדאַט קיין ירושלים; זיין רעדע אין דער כנסת; די עגיפּטישע און ישראלדיקע פענדעלעך אין די הענט פון קינדער, אין די גאַסן פון ירושלים; די באַגריסונגען און די פּלאַקאַטן פון אַ מצרישן המון פאַר דער שול אין קאַיר, לכבוד דער ישראל־דעלעגאַציע: „שלום סאַדאַט, שלום בעגין!״... ממש ווי אין אַ חלום...

אמת, ס׳איז זיך כמעט צערונען ווי אַ חלום. אויפן אָרט פון די אומבאַגרענעצטע התלהבות און התפעלות, האָט זיך אָנגעהויבן גריבלען אַ פּעסימיזם, אָבער נישט געקוקט אויף דעם האָט זיך געשפּירט, אַז דאָס קומען פון פּרעזידענט סאַדאַט קיין ירושלים האָט פאַרענדיקט איין עפּאָכע אין די ישראל־אַראַבישע באַציאונגען און אָנגעזאָגט אַ נייע עפּאָכע. די פאַרגאַנגענע עפּאָכע פון די באַקאַנטע „ניין״ — ניין צו שלום; ניין צו פאַרהאַנדלונגען; ניין צו אַנערקענונג פון מדינת ישראל. די אָנגעזאָגטע נייע עפּאָכע: יאָ — צו פאַרהאַנדלונגען; יאָ — צו אַנערקענונג פון מדינת ישראל; יאָ — צו שלום מיט ישראל.

די שפּיצן־קאָנפערענץ אין קעמפּ דייוויד איז געווען די קרוין פון תשל״ח. ס׳איז נאָך נישט דער ענדגילטיקער שלום־אָפּמאַך, אָבער דאָס ערשטע מאָל אין דער געשיכטע פון מדינת ישראל האָבן דער פּרעזידענט פון מצרים און דער פּרעמיער־מיניסטער פון ישראל געחתמעט (ביי איין טיש...) צוויי דאָקומענטן און דער פּרעזידענט פון די פאַראייניקטע שטאַטן האָט זיך אונטערגעשריבן — אַלס עדות.

אין דאָקומענט וואַרפט אַן אין ברייטע שטריכן, פּרינציפּן פאַר אַן אַלגעמיינעם שלום מיט אַלע אַראַבישע שכנים פון ישראל. דער צווייטער דאָקומענט, דער וויכטיקסטער, אַנטהאַלט ספּעציפישע, דעטאַלירטע אָנווייזונגען פאַר אַ סעפּאַראַטן שלום צווישן מצרים און ישראל און פאַרפליכטעט ביידע צדדים אונטערצושרייבן דעם אַנטגילטיקן שלום־אָפּמאַך אין פאַרלויף פון דריי חדשים.

פאַראַן אַפילו אַ מיינונג אָדער האָפענונג, אַז דער דאָזיקער שלום־אָפּמאַך וועט אונטערגעשריבן ווערן אין אַ נאָך קירצערער צייט.

מ׳דאַרף אָבער נישט האָבן קיין פאַראיבל אויף די יידן, אויף וועמענס געמיט ס׳דריקט די פראַגע: צי וועט טאַקע אונטערגעשריבן ווערן אַ שלום־אָפּמאַך? און אויב ס׳וועט שוין אונטערגעשריבן ווערן — קאָן מען שוין גלייבן אין אַזאַ אָפּמאַך? ס׳איז דאָך נישט מער ווי אַ פּאַפּיר...

צו פאַרענטפערן די פראַגן, מוזן מיר אַנאַליזירן די נאַציאָנאַלע אינטערעסן פון די צדדים, וואָס שרייבן אונטער אַ שלום־אָפּמאַך, בכדי צו זען, צי אַ שלום־צושטאַנד דריקט אויס, און דינט די אינטערעסן פון די צדדים.

די דאָזיקע אַנאַליזע קאָן אַפילו זיך נישט אָפּשטעלן אויף די דירעקטע אינטערעסן פון די פאַראינטערעסירטע פעלקער.

מיר מוזן נעמען אין באַטראַכט די פּאָליטישע לאַגע אין דער וועלט — פון וועלכער די פאַראינטערעסירטע פעלקער זענען אָפּהענגיק, ספּעציעל ווען דער מיטל־מזרח איז דער וויכטיקסטער צענטער אינעם וועלט־געראַנגל צווישן די צוויי גרויסמאַכטן און די ישראל־אַראַבישע באַציאונגען זענען נישט די הויפּט־סיבה אָדער דער הויפּט־ציל אין דעם דאָזיקן געראַנגל.

דער הויפּט־ציל אין דעם פאַרמעסט איז — נאַפט און דאָס פאַרזיכערן דעם פרייען פאַרקער פון די נאַפט־שיפן אין רויטן ים און אין דעם פּערסישן גאָלף.

ס׳וואָלט געווען אין די סאָוויעטישע אינטערעסן צו באַזעצן אַזעלכע סטראַטעגישע פּונקטן (דורך סאַטעליטן־מדינות) אַזוי, אַז אין פאַל פון אַ מלחמה זאָלן זיי קענען אָפּשטעלן דעם נאַפט פאַר איראָפּע און אַמעריקע. דאָ אָבער שאַפט זיך דער פאַרכישופטער קרייז: כל זמן עס הערשט שלום, עקזיסטירט דאָך אַ פרייער שיפס־פאַרקער. אויב אָבער ס׳זאָל רוסלאַנד געלינגען אין שלום־צייט צו באַזעצן אַזעלכע באַזעס, וואָס קענען ברענגען מערב־איראָפּע אויף די קני אין פאַל פון אַ מלחמה, וועט דאָס אַליין גורם זיין אַ וועלט־מלחמה, וועלכע די סאָוויעטן ווילן אַבסאָלוט פאַרמיידן.

אין אַזעלכע באַדינגונגען מוזן די רוסן האַנדלען זייער פאַרזיכטיק, ממש ווי אַ צירק־אַקראָבאַט, וואָס באַלאַנסירט יעדן שריט אויף דעם דראָט. זיי אַליין שטופּן זיך נישט, זיי שיקן די קובאַנער, מזרח־דייטשן און אַנדערע. ווען עגיפּטן אָדער סאָמאַליע האָבן משלך געווען די רוסן, זענען זיי געגאַנגען.

אַמבעסטן וואָלט געדינט די רוסישע אינטערעסן, ווען די מאַכט אין די פּראָ־מערב מלוכות, וואָס פּראָדוצירן אויל, ווי סאַודי־אַראַביע, קוווייט, די עמיראַטן זאָלן דעראָבערט ווערן דורך „רעוואָלוציאָנערע״ כוחות פון „אינעווייניק״. דערפאַר באַוואָפענען זיי איראַק, וואָס מאַכט נישט קיין סוד, אַז זי וויל פאַרכאַפּן קוווייט און דערנענטערן זיך צו סאַודי־אַראַביע פון דער צפון־זייט. פון דער אַנדער זייט — דרום פון סאַודי־אַראַביע — געפינט זיך דרום־תימן — דאָס אַראַבישע קובאַ, אַ סאָוויעטישער סאַטעליט... זיי באַוואָפענען אַפגאַניסטאַן, וואָס האָט אַ לאַנגע גרענעץ מיט איראַן; זיי האָבן אַריינגעשיקט קובאַנער קיין אַביסיניע צו דערגרייכן דעם „האָרן״ פון אַפריקע (אַ סטראַטעגישע פּאָזיציע ביים רויטן ים) און מיט אַ צווייטער כוונה — צו באַדראָען סודאַן און מצרים פון דער דרום־זייט און דורך ליביע צו באַדראָען מצרים פון דער מערב־זייט.

מעלבורנער בלעטער

ליטעראַריש־געזעלשאַפטלעכע אויסגאַבע

אַדרעס פון רעדאַקציע: "KADIMAH", 7 Selwyn Street, Elsternwick, Victoria, 3185, Australia.

סעפּטעמבער־אָקטאָבער, 1978 נומער 4 (15) מעלבורן, אויסטראַליע

אויפן וועג צו שלום

פון בן־גוריונס — סאָציאַליזם בימנו, איז ישראל דערגאַנגען צו בעגינס — שלום בימנו.

ווייזט אויס, אַז דער כוח פון לעבן איז שטאַרקער ווי דער כוח פון אַן אידעאַל.

אַצינד שטעלט ישראל די ערשטע שריט אין דער דאָזיקער ריכטונג. עס זענען שריט — ווי עס האָט זיך אויסגעדריקט דער ערשטער מענטש, וואָס האָט געשטעלט דעם ערשטן טראָט אויף דער לבנה: אַ קליינער טראָט פאַרן מענטש — אָבער אַ קאָלאָסאַלער שפּרונג פאָרויס פאַר דער מענטשהייט.

די ערשטע פאָרזיכטיקע שלום־שריט זענען אַ וויכטיקע דערגרייכונג פאַר דער ווייטערדיקער עקזיסטענץ פון מדינת ישראל; פֿאַר דער צוקונפט פון אירע בירגער; פאַר דער גייסטיקער גלייכגעוויכט פון יידישן פאָלק.

אין אויסמעסט פון אָט דער געשעעניש, וועט „קעמפּ־דייוויד" — דאָס שטילע אָפּרו־היים פון אַמעריקאַנער פּרעזידענטן — ווערן אַ סינאָנים אין דער געשיכטע פון דער מענטשהייט, ווי דאָס אָרט וווּ עס איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן אַ זיג פאַר שלום צווישן די צוויי שכנים ישראל און עגיפּטן — וועלכע האָבן אין משך פון 30 יאָר דורכגעמאַכט פיר בלוטיקע מלחמות.

דער זיגער פון דער קאָנפערענץ אין „קעמפּ־דייוויד" איז אַרויס — פּרעזידענט קאַרטער. זיין פּרעסטיזש אין אמעריקע (ווו פּרעסטיזש ווערט געמאָסטן מיט דער צאָל שטימען, וועלכע ער וועט עווענטועל באַקומען) ווי אין דער וועלט איז מיטאַמאָל געשטיגן.

מיטן כוח פון אָט דעם פּרעסטיזש (און מיט צוזאָגן, וועלכע עס איז שווער בייצושטיין) באַמיט זיך פּרעזידענט קאַרטער איבערצייגן די קעמפנדע צדדים אין לבנון — אַז שלום איז אויך גוט פאַר זיי.

פון די האַנדלונגען פון סאַדאַטן און בעגינען קאָן מען אַרויסציען די מסקנא, אַז אין אַ גורלדיקן מאָמענט פאַרן לאַנד אָדער פאָלק דעצידירן די נאַציאָנאַלע אינטערעסן — און נישט די פּאָליטישע.

לאָמיר דערביי באַמערקן: דאָס לעבן איז אומברחמנותדיק צו איינגעשטעלטע פּאָליטישע דאָגמעס, וועלכע מען האָט געהאַלטן פאַר אומבאַשטרייטבאַר, און לויט וועלכע מען האָט געמאַכט אויספירן, אַז היות ווי בעגין איז אַ מיליטאַנטישער ציוניסט, און דאָס פאַרלאַנגט פון אים צו שאַפן אַ מדינה אין אירע אורשפּרינגלעכע, ביבלישע גרענעצן — וועט ער דעריבער אָנווענדן אַלע מיטלען אין זיין רשות (ווי אַ פּרעמיער) זיין איינשטעלונג צו פאַרווירקלעכן; מיליטאַנטישקייט מיינט אויך האַרטקייט, אומביייגעוודיקייט.

איז אָבער דווקא אויף זיין גורל אויסגעפאַלן צו זיין דער פּרעמיער־מיניסטער, וועלכער וועט אויסקעמפן פאַר ישראל אַ שלום־אָפּמאַך, נישט אויפן שלאַכטפעלד, נאָר דווקא מיט דיפּלאָמאַטישע מיטלען.

אין די פאַרהאַנדלונגען ארום שלום פאַרנעמט אַ גאָר וואָגיק אָרט דער ענין פון זעלבסט־באַשטימונגס רעכט פאַר די פּאַלעסטינער, וועלכע וווינען אין עזה און אויפן מערב־ברעג פון ירדן.

ישראל לייגט פאָר: נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע. סאַדאַט פאַרלאַנגט: אומאָפּהענגיקייט. ווי דער דאָזיקער ענין וועט נישט אַנטשידן ווערן — איז עס די איינציקע מעגלעכע האָפענונג פון די פּאַלעסטינער צו קאָנען אַנטוויקלען זייער אייגן נאַציאָנאַל לעבן.

די אָרגאַניזאַציע, וועלכע האָט באַקומען די אויסשליסלעכע רעכט (אויף דער אַראַבישער שפּיצן־קאָנפערענץ אין ראַבאַט, אין יאָר 1974) צו רעדן אין נאָמען פון די פּאַלעסטינער — איז די פּ.ל.אָ. די פירער פון דער פּ.ל.אָ. אָבער ווייזן נישט ארויס קיין סימנים פון פאַראַנטוואָרטלעכע מענטשן, וועלכע קענען עווענטועל אָנפירן מיט די דאָזיקע געביטן. פאַרקערט: טאָג איין, טאָג אויס הערן מיר וועגן אויפגעריסענע (און נישט אויפגעריסענע) באָמבעס אין די שטעט פון ישראל וואָס ברענגען אום אָדער פאַרוווּנדן אומשולדיקע מענטשן. קאָן מען אַזעלכע פאַרברעכער (ווען אפילו אונטער זייערע דעקלאַראַציעס שרייבן זיך אונטער יידישע פּראָפעסאָרן...) אָנפאַרטרויען אַ מדינה?

פאַר זיי איז דאָך טעראָריזם, בלוט־פאַרגיסונג געוואָרן זייער טעגלעך ברויט — דער אָנהויב און דער סוף פון זייער „אידעאָלאָגיע" — אַ ציל — אַן און פאַר זיך.

צו באַקעמפן קאַלטבלוטיקע מערדער זענען דאָ אַנדערע וועגן און אַנדערע מיטלען — אידער פירן אונטערהאַנדלונגען. עס איז דעריבער גוט, וואָס בעגין (מיט דער צושטימונג פון אַלע געוויסנהאַפטע ישראלדיקע פּאָליטיקער) איז געבליבן אומבויגזאַם אין דער דאָזיקער פראַגע.

מ. א.

100 זינגער, סאָליסטן, טענצער, מוזיקער 100

רוסישע עולים—דירעקט פון ישראל!

אין די ראַמען פון
30 יאָר מדינת ישראל פייערונגען

„אנחנו כאן!" — מיר זענען דאָ!

היינטיקן שבת, דעם 14טן און דינסטיק, דעם 17טן אָקטאָבער 1978,

פּינקטלעך 8 אָוונט

אין מעלבורנער שטאָט־זאַל

זונטיק, דעם 15טן אָקטאָבער 1978,

פּינקטלעך 2.30 נאָכמיטאָג

אין „פּאַלעי"־טעאַטער, סט. קילדא

בילעטן צו באַקומען :

שבת און דינסטיק פון 6 אָוונט ביים אריינגאַנג פון שטאָטזאַל.

זונטיק פון 1.30 נאָכמיטאָג ביים אריינגאַנג פון „פּאַלעי"־טעאַטער, סט. קילדא.
ספּעציעלע הנחה פאַר שילער, סטודענטן און יוגנט־אָרגאַניזאַציעס צו $3
זונטיק פון 11 פרי אין קאַסע פון „פּאַלעי"־טעאַטער.

אַ כ ט ו נ ג ! צוליבן גרויס פון פּראָגראַם הייבן זיך די קאָנצערטן אָן פּינקטלעך.

ISSN 0155-0128

מעלבורנער בלעטער

אינהאַלט:

מ. א. — אויפן וועג צו שלום 1
ד"ר מ. פערשטענדיק — תשל"ח — דער ווענדפונקט אין דער געשיכטע פון מדינת ישראל 2
י. אַרבאַך — די יידישע וועלט אין שפּיגל פון דער ווירקלעכקייט . 4
סענדער בורשטין — דאָ און דאָרט (מעדיטאַציעס) 6
לאה זילבער — שיינעלע (דערציילונג) 8
הענריק גרינבערג — אַ פּאַרם פון געדענקען (יידיש: ה. באַכראַך) 12
דר. עזריאל נאַקס — אינטעגראַלע יידישקייט 14
מ. אייזענבוד — יידיש טעאַטער אין מעלבורן 16
י. מ. לעווין — רגעס פון גליק 17
פּ. ראַבינאָוויטש — לאָמיר אַלע זינגען 19
מ. אייזענבוד — פון אַן עמיגראַנטס טאָגבוך 20
רוטעלעס — אַ חלום ווערט פאַרווירקלעכט 22
מעם — פאַרבייגייענדיק 23
חיים מאַלטינסקי — ליד 24

פּרייז 1 דאָלאַר

אַרויסגעגעבן דורך דער „קדימה" אין מעלבורן, אויסטראַליע

מעלבורן נר. 4 (15) סעפּטעמבער–אָקטאָבער 1978